

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİNDE
ÖLDÜRME SUÇUNA İLİŞKİN OLARAK DAVA
DOSYALARININ İNCELENMESİ**

UĞUR KANTAR

2501161218

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ADEM SÖZÜER

İSTANBUL 2020

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : UĞUR KANTAR Numarası : 2501161218
Anabilim Dalı / Anasat Dalı / Programı : KAMU HUKUKU Danışmanı : PROF.DR. ADEM SÖZÜER
Tez Savunma Tarihi : 05.02.2020 Saati : 10.00
Tez Başlığı : ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİNDE ÖLDÜRME SUÇUNA İLİŞKİN OLARAK DAVA DOSYALARININ İNCELENMESİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, Sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. ADEM SÖZÜER		Kabul
2-DOÇ.DR. ITIR TARI CÖMERT		
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ MEHMET MADEN		Kabul
4-DR.ÖĞR.ÜYESİ SERDAR TALAS		Kabul
5-DR.ÖĞR.ÜYESİ ZAFER İÇER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. A. COŞKUN YORULMAZ		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ MUHAMMED DEMİREL		Kabul

ÖZ

ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİNDE ÖLDÜRME SUÇUNA İLİŞKİN OLARAK DAVA DOSYALARININ İNCELENMESİ

UĞUR KANTAR

Bu çalışmada, İstanbul'daki Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde 2015-2019 yılları arasında ceza verilmesine yer olmadığına ve mahkumiyete dair karar verilen, kesinleşmiş ve faili çocuk olan öldürme suçlarını (TCK md.81 ve 82) içeren dava dosyaları ele alınacaktır. Çocuk suçluluğunun temelinde yatan sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve kültürel nedenler söz konusu suç tipi açısından incelenecektir. Çalışma sürecinde dava dosyalarından elde edilen istatistiksel veriler ışığında, çocuk suçluluğunun önlenmesi için mevcut mevzuatın yeterliliği, alınması gereken önlemler, yapılması gereken sosyal ve yasal düzenlemeler konusunda değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Suç, Çocuk Suçluluğu, Öldürme, Ağır Ceza Mahkemesi, Göç, Kentleşme, Aile, Agresyon Replasman Eğitimi, Risk Odaklı Suç Önleme, Kriminoloji.

ABSTRACT

EXAMINATION OF LITIGATION FILES REGARDING MURDER CRIME IN JUVENILE HIGH CRIMINAL COURTS

UĞUR KANTAR

In this study, the case files that contain finalized and perpetrator juvenile offenses (TCK art.81 and 82), which have been decided that "no punishment is allowed" or "conviction" between the years 2015-2019 in the Juvenile High Criminal Courts in Istanbul will be discussed. The sociological, psychological, economic and cultural reasons underlying juvenile delinquency will be examined in terms of the type of crime in question. In the light of the statistical data obtained from the case files in the working process, evaluations will be made on the adequacy of the existing legislation, the necessary measures to be taken, and the social and legal arrangements to be made.

Keywords: Child, Crime, Juvenile Delinquency, Killing, Assize Court, Migration, Urbanization, Family, Agression Replacement Training, Risk-Oriented Crime Prevention, Criminology.

ÖNSÖZ

Çocukluk dönemi, insanoğlunun hayatına yön veren unsurların oluştuğu ve geliştiği bir dönemdir. Bireyin tüm hayatında etkili olan bu dönemde, çocukların uygun gelişimlerinin desteklenmesi, devletin yükümlülükleri arasındadır. Toplumların kanayan yarası olan suç olgusuna bu dönemde temas eden çocuklar, yetişkin dönemlerinde de yüksek olasılıkla çeşitli suçların faili, azmettiren veya yardım edeni olabilmekte, kendilerini ve toplumu derinden etkileyebilmektedir. Suça sürüklenen çocukların, suça sürüklenmesinde kişisel, ailevi ve sosyal faktörlerin oldukça büyük bir rol oynadığı yadsınamaz bir gerçektir. Çalışmamızın temel hedefi, İstanbul bölgesinde ve kasten öldürme suçları kıstasında incelenen dava dosyalarının tüm muhteviyatından ve özellikle sosyal inceleme raporlarından yola çıkarak, çocuk suçluluğunun temelinde yatan nedenlerin araştırılması, alınabilecek önlemler ile çocuk suçluluğunun azaltılmasıdır.

Söz konusu çalışma sürecinde yardımlarını esirgemeyen hocalarım **Prof. Dr. Adem SÖZÜER'e, Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOPÇUOĞLU'na**, tez kapsamında veri toplama sürecinde her türlü kolaylığı sağlayan **İstanbul Anadolu, İstanbul, Bakırköy Adliyeleri Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri heyetlerine ve tüm kalem personeline**, fikirleriyle her zaman çalışmaya katkıda bulunan değerli arkadaşlarım **Av. Bahadır ASLIM'a, Av. Selin Ferzan SAĞLAM'a, Av. Enes MURATOĞLU'na ve Av. Haluk Erkin GÖÇMEN'e** teşekkürü borç bilirim.

Av. Arb. Uğur KANTAR

İstanbul – Şubat, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM METODOLOJİ

I. GENEL OLARAK.....	3
II. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLME KRİTERLERİ	3
A. Suçun İstanbul’da Gerçekleştirilmiş Olması.....	3
B. Hükmün 2015-2019 Yıllarında Kesinleşmiş Olması	4
C. Kasten Öldürme Suçları (TCK md.81-82)	4
D. Süjesinin Çocuk Olması	5
E. Mahkûmiyet veya Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı	6
F. Suçun Gerçekleşmesi veya Teşebbüs Aşamasında Kalması.....	6
III. İNCELEME STRATEJİLERİ	7
IV. SORUN	8
V. ÇALIŞMANIN AMACI	10
A. Çocuk Adalet Sistemi.....	10
B. Çocuk Suçluluğuna Uluslararası Bakış	10
C. Risk Odaklı (Gelişimsel) Suç Önleme	13
D. Risk Tespiti	15
E. Araştırmanın Önemi	16
VI. ÇALIŞMADA ÖNEM ARZ EDEN KAVRAMLAR.....	17

A. Çocuk	17
B. Aile	17
1. Geniş Aile	17
2. Çekirdek Aile	18
a. Tek Ebeveynli ve Parçalanmış Aile Yapısı	20
b. Üvey Aile Yapısı	22
C. Suç ve Cezai Sorumluluk	23
D. Haksız Tahrik	24

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

I. GENEL OLARAK	25
II. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN YAŞI	25
III. SUÇ TARİHİNDE İKAMET YERİ	26
A. Doğal Etkenler	27
B. Beşerî Etkenler	27
C. Göç Olgusu	31
IV. EĞİTİM DURUMU	32
A. Sosyal Kontrol Teorisi	34
B. Gerilim Teorisi	35
C. Modern Etiketleme Teorisi	35
D. Suça Sürüklenen Çocukların Eğitimine İlişkin Bulgular	36
V. ÇALIŞMA DURUMU VE GELİRİ	37
VI. SUÇ GEÇMİŞİ	38
VII. BAĞIMLILIK YAPICI MADDE KULLANIMI	39
VIII. SUÇUN KAÇ KİŞİYLE BİRLİKTE İŞLENDİĞİ	40
IX. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN CİNSİYETİ	41
X. SOSYAL İNCELEME RAPORUNUN (SİR) DEĞERLENDİRİLMESİ	41
A. Ebeveynlerin Durumu	41
1. Ebeveyn Yapısı	41

2. Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Durumu	43
3. Ebeveynlerin Eğitim Durumu	45
B. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı	47
C. Çevrenin Suç Olgusuna Teması	48
D. Kesi İzleri ve Dövme.....	48
E. Rol-Model Durumu	49
XI. MAKTUL/MAĞDURUN NİTELİKLERİ	50
A. Yakınlık Durumu.....	50
B. Yaşı.....	51
C. Cinsiyeti	52
XII. SUÇ ALETİ	52
XIII. SUÇ MOTİVASYONU	53
A. Motivasyon.....	53
B. Haksız Tahrik Mevcudiyeti.....	55
XIV. TEŞEBBÜS	55
XV. ALINAN CEZA.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. SUÇLULUĞA ETKİ EDEN ANA FAKTÖRLER	58
A. Genel Olarak	58
B. Ailenin Yapısı	58
1. Ailenin Önemi	58
2. Ailenin Eksiklikleri	59
3. Ailenin Demografik Yapısı	61
4. Aileye Dönük Alınabilecek Tedbirler	61
C. Göç	63
1. Genel Olarak	63
2. Çözüm Önerileri	65

D. Arkadaş Çevresi	66
1. Genel Olarak	66
2. Çözüm Önerileri	67
E. Eğitim Durumu.....	67
1. Genel Olarak	67
2. Çözüm Önerileri	69
F. Boş Zamanların Değerlendirilmesi	70
1. Genel Olarak	70
2. Çözüm Önerileri	71
II. DİĞER FAKTÖRLER VE ÖNERİLER.....	73
III. ÇOCUKLARA YÖNELİK ÖNLEYİCİ BİR MÜDAHALE PROGRAMI:	
AGRESYON REPLASMAN EĞİTİMİ (A.R.E.)	76
A. Tanımı	76
B. Amaç ve Önemi.....	76
C. Eğitim Modülleri	77
1. Sosyal Beceri Eğitimi.....	78
2. Öfke Kontrol Eğitimi	78
3. Ahlaki Muhakeme Eğitimi	79
4. (A.R.E.) Eğitiminin Dünya Geneline Sonuçları.....	79
SONUÇ	81
KAYNAKÇA	89
EK	101

TABLÖLAR

Tablo 1. Çocukların Yaş Dağılımı	26
Tablo 2. Suç Tarihinde Çocuğun İkamet Yeri	30
Tablo 3. Suça Sürüklenen Çocuğun Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer	31
Tablo 4. Çocukların Eğitim Durumu	36
Tablo 5. Çocukların Çalışma Durumu	38
Tablo 6. Çocukların Suç Geçmişinin Varlığı	38
Tablo 7. Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı	40
Tablo 8. Suçun Kaç Kişiyle Birlikte İşlendiği	40
Tablo 9. Suça Sürüklenen Çocuğun Cinsiyeti.....	41
Tablo 10. Ebeveyn Yapısı	43
Tablo 11. Ebeveynlerin Sosyoekonomik Durumu	44
Tablo 12. Babanın Mesleği	44
Tablo 13. Annenin Mesleği	45
Tablo 14. Babanın Eğitim Durumu	46
Tablo 15. Annenin Eğitim Durumu	46
Tablo 16. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı	47
Tablo 17. Çevrenin Suçluluğa Teması ve Sürükleme İhtimali	48
Tablo 18. Kesi İzleri veya Dövme Varlığı	49
Tablo 19. Olumlu Rol-Model Varlığı	50
Tablo 20. Maktul/Mağdurun Çocuğa Yakınlığı	51
Tablo 21. Maktul/Mağdurun Yaşı	51
Tablo 22. Maktul/Mağdurun Cinsiyeti	52
Tablo 23. Suç Aleti	53
Tablo 24. Suç Motivasyonu	53
Tablo 25. Haksız Tahrik Mevcudiyeti	55
Tablo 26. Suçun Teşebbüs Aşamasında Kalıp Kalmadığı	56
Tablo 27. Alınan Ceza Miktarı	57

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı Eser
a.g.e.	: Adı Geçen Makale
A.R.E.	: Agresyon Replasman Eğitimi
C.	: Cilt
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Öğr.	: Öğretim
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Coğrafya insanın kaderidir. İbn-i Haldun'un bu anlamlı sözündeki "coğrafya" kelimesinden yalnızca mekânsal faktörler değil; toplumsal, sosyal, ekonomik ve siyasi etkenler de anlaşılmalıdır. Birey öz benliği ve karakteri ile içinde bulunduğu çevrede uyum oluşturmakta ve dengeli bir yapı ile gelişim sağlamaktadır. Bu olgunlaşmanın en önemli evresi çocukluk dönemidir.

Toplumun en temel oluşumu olan aile; çocuğuna doğumundan itibaren kendi kurallarını, geleneklerini, inançları olarak ifade edilebilecek öz değerlerini aktarmaya, çocuk da bu değerleri benimsemeye başlamaktadır. Yalnızca aile değil, belli bir yaşa geldikten sonra oluşturduğu arkadaş çevresi de çocuğun davranışlarını ciddi anlamda etkiler hale gelmektedir. Dolayısıyla genel anlamda toplum, kişinin gelecekteki davranışları üzerinde büyük bir rol oynamaktadır.

İşte bu toplumda belirlenmiş davranış kuralları kapsamında, kanunen yaptırım altına alınmış aykırı eylemler suç olarak nitelendirilmektedir. Gelişim ve olgunlaşma döneminde olan bireyler, yani dar anlamda çocuklar da zaman zaman suça karışabilmektedir. Hukuk sistemimizde suç işleyen çocuğa, "suça sürüklenen çocuk" denmesi aslında çocuğun gelişim döneminde yalnızca kendi öz benliği ile suç işleyemeyeceğini, suça yönelten çeşitli nedenlerin mevcudiyetini ve suçun işlenmesinde bu nedenlerin oldukça etkili olduğu düşüncesinin hâkim olduğunu göstermektedir.

Her ne kadar toplumdaki suçluluğun tamamen ortadan kaldırılması ütopyik bir düşünce olsa da genel anlamda suçluluğun azaltılmasında çocuk suçluluğunun engellenmesi ciddi önem arz etmektedir. Zira çocuk yaşta ceza sistemine dahil olan bireyin, ilerleyen dönemlerde de suç işleme olasılığı yüksek olabilecektir. Ceza adalet sistemimizin ıslah edici yönü mevcut olmakla birlikte, suça iten nedenler araştırılmadan, temelinde yatan sorunlar ortadan kaldırılmadan, gereken toplumsal tedbirler alınmadan çocuk suçluluğunun önüne geçmek pek de kolay olmayacaktır. Toplumun geleceğini oluşturan çocukların suça sürüklenmesinin nedenleri, bu nedenlere yönelik mevcut ve alınması gereken tedbirlerin, hukuki anlamdan ziyade toplumsal anlamda irdelenmesi gerekmektedir.

Keza olgunlaşma döneminin en önemli evresi olan ergenlik döneminde, yetişkinlerin çocuklara yönelik tutumları, davranışları ve sözleri, çocukların gelişiminde oldukça yönlendirici olmaktadır. Söz konusu dönemde çocuğun yakın çevresini oluşturan aile, okul, arkadaş grupları gibi iletişim halinde bulunduğu oluşumlarda mevcut bireylerin düzene aykırı uyumsuz davranışlarda bulunması, suç teşkil eden fiiller gerçekleştirmesi veya tutumlarının suça yöneltebilecek nitelikte olması çocuğun suça sürüklenmesinde etken olabilmektedir.

İstanbul’da 2015-2019 yıllarında kesinleşen ceza davası dosyalarında, çocukların gerçekleştirmiş olduğu kasten öldürme suçlarına ilişkin yapılan araştırmada çocuk suçluluğunun altında yatan temel nedenlerden dikkat çekici olanları; ebeveynlerin denetim yetersizliği, ebeveyn yokluğu, temel eğitimden kopma, suç oranı yüksek muhitler, bağımlılık yapıcı madde kullanımı, suça yatkınlığı yüksek arkadaş çevresi ve aile, başarısız göç hali, ekonomik ve kültürel yetersizliklerdir. Çalışmada, bu gibi etkenler kriminolojik olarak kategorize edilecek; haksız tahrik, meşru savunma gibi haller de irdelenerek sorunsuz geçmesi gereken gelişme dönemindeki çocukların neden suça yöneldiği, hukuksal ve toplumsal düzeyde alınabilecek tedbirlerin var olup olmadığı değerlendirilecektir.

Dava dosyalarından veri toplama amacıyla oluşturulan formda; mahkeme bilgileri, çocuğun ismi, doğum tarihi, doğum yeri, suç tarihinde ikamet yeri, nüfusa kayıtlı olduğu yer, uyruğu, cinsiyeti, suç tarihinde mesleği, eğitim durumu, suç geçmişi, suç öncesi gelir durumu, psikolojik rahatsızlık mevcudiyeti, madde kullanımı, suç tarihinde ikamet yeri, suçun kaç kişiyle birlikte işlendiği, suça sürüklenen çocuğun sıfatı (fail, azmettiren, yardım eden), sosyal inceleme raporunun değerlendirilmesi, maktul/mağdura yakınlık, maktul/mağdurun doğum tarihi, cinsiyeti, suç aleti, suç tarihi, suç motivasyonu ve verilen ceza yer almaktadır.

Çalışmanın *birinci bölümünde*; genel anlamda araştırmanın metodolojisi ve araştırmaya dahil edilme kriterleri ele alınacaktır. *İkinci bölümde* ise, kriminolojik açıdan araştırma bulguları sunulacaktır. *Üçüncü ve son bölümde* ise, bulguların değerlendirilmesi sağlanacak ve çözüm önerileri ile çocuk suçluluğunun nedenleri, hukuksal ve toplumsal anlamda eksiklikler, alınması gereken tedbirler incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

I. GENEL OLARAK

Çalışmaya veri sağlama ve kriminolojik unsurların saptanması, değerlendirilmesi ve sentezlenmesi için bazı kriterler belirlemek gerekmiştir. Kriterlere uygun dosyaların kapsamlı şekilde incelenmesi, bu dosyaların temel özelliklerinin dikkatli şekilde tespit edilmesi, süreç ve sonuçların detaylı şekilde raporlanması, çalışmanın ana hedeflerindendir. Belirlenen kriterler ve uygulama normlarının, söz konusu araştırmaların diğer araştırmacılar tarafından da yorumlanması ve eleştirilmesine büyük ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

II. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLME KRİTERLERİ

Bu çalışmaya dahil edilen dosyaların seçiminde bazı kriterler esas alınmıştır. Bu kriterler, söz konusu çalışmanın metodolojisinin oluşturulmasında temel teşkil etmektedir.

A. Suçun İstanbul’da Gerçekleştirilmiş Olması

Türkiye’nin en büyük metropol şehri olan, farklı şehirlerden göç eden insanları barındırarak heterojen bir yapıya sahip olan, 2020 yılı itibarıyla 15 milyondan fazla insanın ikamet ettiği¹, çeşitli sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çevrelerin mevcut olduğu, büyükşehir statüsündeki bu bölgenin işbu çalışma açısından sağlıklı veriler sağlayacağı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, suçun gerçekleştirildiği yerin İstanbul ili sınırları içerisinde olması, çalışmaya dahil edilme kriterlerindendir. Kriminolojik veriler kapsamında ilerleyen bölümlerde ilçe bazında da incelemeler yapılacak, suçun yoğunlaştığı muhitler tespit edilecektir.

CMK md.12’ye göre suçun işlendiği yer mahkemesi, dava bakmakta yetkilidir. Dolayısıyla İstanbul’da çocukların işlemiş olduğu kasten öldürme suçlarında yetkili

¹ İstanbul Valiliği, “Nüfus Bakımından Türkiye’nin En Büyük Kenti: İstanbul”, (Çevrimiçi) <http://www.istanbul.gov.tr/nufus-bakimindan-turkiyenin-en-buyuk-kenti-istanbul>, 09.04.2019.

mahkemeler, İstanbul, İstanbul Anadolu ve Bakırköy Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri olacaktır. İstanbul Adliyesi'nde 2 adet, İstanbul Anadolu Adliyesi'nde 1 adet, Bakırköy Adliyesi'nde ise 2 adet olmak üzere İstanbul genelinde halihazırda toplamda 5 adet Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi bulunmaktadır.

B. Hükümün 2015-2019 Yıllarında Kesinleşmiş Olması

2015-2019 yılları arasındaki (2019 dahil) son 5 yıllık süreçte kesinleşen dosyalar çalışmaya dahil edilmiştir. Örneğin; 2008 yılında işlenen 2012 yılında yerel mahkemede karara çıkan, Yargıtay bozması sonrası 2016 yılında nihai olarak karar verilen ve kesinleşen dosya çalışma kapsamında olabilecektir. Suç tarihinden ziyade kesinleşme tarihinin baz alınmasının sebebi, kesinleşmenin uzun sürebilmesi nedeniyle suç tarihi yeni olup da son yıllarda kesinleşen çok fazla dosyanın mevcut olmaması ve UYAP sisteminde suç tarihi bazlı bir sorgu filtresinin mevcut bulunmamasıdır.

Henüz hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulunmayan bireyin kriminolojik araştırmaya dahil edilmesi sağlıklı sonuçlar vermeyeceğinden, yalnızca kesinleşen dosyalar esas alınmıştır. Kesinleşmiş bir mahkeme kararı mevcut olmadıkça, bir kimsenin kusurlu yahut suçlu olduğuna ilişkin açıklama yapılması, masumiyet karinesinin bir sonucu olarak "lekelenmeme hakkını" ihlal edecektir.² Bu sebeple, halen soruşturma veya kovuşturma aşamasında derdest olan, hüküm verilmiş olmasına rağmen kanun yoluna başvurulması sebebiyle üst mahkemede derdest bulunan dosyalar çalışmaya dahil edilmemiştir.

C. Kasten Öldürme Suçları (TCK md.81-82)

TCK md.81'de düzenlenen kasten öldürme ve TCK md.82'de düzenlenen nitelikli kasten öldürme (*Tasarlayarak, Canavarca hisle veya eziyet çektirerek, Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle, Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda*

² Hakan HAKERİ / Yener ÜNVER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 17.bsk, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s.28.

bulunan kişiye karşı, Gebe olduğu bilinen kadına karşı, Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla, Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle, Kan gütme saikiyle, Töre saikiyle) suçlarından hüküm kurulan dosyalar çalışmaya dahil edilmiştir. 'Bir çocuk neden insan öldürür' sorusundan yola çıkarak, insanlığın en temel ve en ağır suçu olan öldürme suçu kıstasında, suçluluğun temelinde yatan nedenlerin daha belirgin olarak görülebileceği değerlendirilmektedir.

İhmalî davranışla öldürme (TCK md.83) ve taksirle öldürme (TCK md.85) dosyalarında, suça sürükleyen sosyal, kişisel, ailevi veya siyasal vb. faktörler baskın olmadığından ve çalışmaya sağlıklı veri sağlamayacağı düşünüldüğünden söz konusu dosyalar çalışma kapsamında ele alınmamıştır.

D. Failinin Çocuk Olması

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi md.1'e göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. TCK md.6'ya göre de çocuk henüz 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde çocuğun cezai sorumluluğu için öngörülen yaş aralığı 12-18 olduğundan, söz konusu yaş aralığındaki çocuklar çalışmanın faili konumundadır.

Kasten öldürme suçu kapsamında, fail, azmettiren veya yardım eden sıfatıyla suça sürüklenen çocuklar çalışmada ele alınmıştır. Bazı dosyalarda kimliğinde yaşı büyük olmasına rağmen, yapılan itirazlar ile alınan adli tıp raporları doğrultusunda yargılamayı gören mahkemenin kararıyla yaşı küçültülen ve çocuk statüsünde yargılanan, bu sebeple çalışmaya dahil edilen bireyler de mevcuttur. Zira, CMK md.218/2'ye göre kovuşturma aşamasında sanığın veya mağdurun yaşının ceza hukuk açısından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması durumunda, ceza mahkemesi, ilgili kanundaki hükümler çerçevesinde söz konusu sorunu çözerek hükmünü verebilmektedir.³

³ Nur CENTEL / Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16.bsk., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2019, s.6.

Çocukların suçu işledikleri tarihteki yaşları da kriminolojik olarak değerlendirilmiştir.

E. Mahkûmiyet veya Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

Yargılama sonunda, CMK md.223 kapsamında ceza verilmesine yer olmadığına veya mahkumiyete dair verilen hükümler çalışmada esas alınmıştır. TCK 223/5'e göre yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir. Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi durumlarında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmektedir. Çocuğun, fiili yine gerçekleştirdiği ancak kusuru bulunmadığı için ceza almadığı bu durumlarda da çocuğu suça iten sebeplerin varlığının araştırılmasının çalışmaya katkı sağlayacağı değerlendirilerek inceleme kapsamına alınmıştır. Beraat halinde ise çocuğun suçu işlediğinin sabit olmaması sebebiyle, çalışmaya dahil edilmesi sağlıklı olmayacağından söz konusu dosyalar incelemekten hariç tutulmuştur.

F. Suçun Gerçekleşmesi veya Teşebbüs Aşamasında Kalması

İnceleme kapsamında, kasten öldürme suçunun tamamlandığı dosyaların yanında teşebbüs aşamasında kalan dosyalar da dahil edilmiştir. TCK md.81'de düzenlenen kasten öldürme suçunun yaptırımı müebbet hapis cezası, TCK 82'de düzenlenen nitelikli kasten öldürme suçunun yaptırımı ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır.

TCK md.35'e göre suça teşebbüs, işlenmek istenen bir suçun kanunda yazılı icra hareketlerine başladıktan sonra failin iradesi dışındaki sebeplerle suçun tamamlanamamasıdır. Suçun kanuni tanımında belirlenmiş olan fiilin icrasına elverişli hareketlerle başlanmış olmakla beraber söz konusu icra hareketlerinin tamamlanamaması veya icra hareketleri tamamlanmış olmakla birlikte, suç tipinde

ayrı bir unsur olarak öngörölmüş ise neticenin gerçekleşmemesi durumunda suçun teşebbüs aşamasında kalmasından bahsedilir.⁴

Suçta teşebbüs halinde fail, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 13 yıldan 20 yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine 9 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirim uygulanır.

Araştırma kapsamına teşebbüs aşamasında kalan fiillerin de eklenmesinin sebebi, her ne kadar teşebbüs aşamasında kalmış olsa da suçta sürüklenen çocuğun öldürme suçunu gerçekleştirme amacıyla fiilini gerçekleştirmesi, dolayısıyla suçun gerçekleşmesi veya teşebbüs aşamasında kalması arasında suçun temelinde yatan sebeplerde değişiklik olamayacağının değerlendirilmesidir.

III.İNCELEME STRATEJİLERİ

Çalışma kapsamına temel oluşturma ve bu bağlamda dava dosyalarından kriminolojik veri toplama amacıyla oluşturulan formda; mahkeme bilgileri, çocuğun ismi, doğum tarihi, doğum yeri, suç tarihinde ikamet ilçesi, nüfusa kayıtlı olduğu yer, uyruğu, cinsiyeti, suç tarihinde mesleği, eğitim durumu, suç geçmişi, suç öncesi gelir durumu, psikolojik rahatsızlık mevcudiyeti, madde kullanımı, suçun kaç kişiyle birlikte işlendiği, suçta sürüklenen çocuğun sıfatı (fail, azmettiren, yardım eden), sosyal inceleme raporu değerlendirilmesi, maktul/mağdura yakınlık, maktul/mağdurun doğum tarihi, cinsiyeti, suç aleti, suç tarihi, suç motivasyonu ve verilen ceza bilgileri yer almaktadır.

Adliyelerde yerleşik Adalet Komisyonları vasıtasıyla Hakimler Savcılar Kurulu'ndan alınan izin doğrultusunda, kişisel verilerin gizliliğine riayet edilerek, İstanbul genelindeki toplam 5 mahkemeden veri toplanarak söz konusu veri formları doldurulmuştur. Dosya kapsamında genel itibarıyla; suç motivasyonunun belirlenmesi açısından soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki ifadeler, gerekçeli karar, suçta sürükleyen temel nedenlerin tespiti açısından ise sosyal inceleme raporları, adli tıp

⁴ Mehmet Emin ARTUK / Ahmet GÖKÇEN / Mehmet Emin ALŞAHİN / Kerim ÇAKIR, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11.bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s.598.

raporları incelenmiştir. Suça sürüklenmede özellikle kişisel ve çevresel temel faktörlerin belirlenmesi açısından sosyal inceleme raporları ciddi önem arz etmektedir.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik md.20/2 gereğince yargılamalarda 12-15 yaş aralığındaki failer hakkında SİR alınması zorunludur. SİR'in bu yaş aralığında zorunlu olmasının sebebi, çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğinin tespit edilmesidir.⁵

15-18 yaş aralığındaki çocuklar için doğrudan kusur yeteneğinin var olduğu öngörülmüş olduğundan, söz konusu çocuklar için SİR alınması hâkimin takdirinde bulunmaktadır.⁶

Sosyal inceleme raporu alınmayan dosyalarda ise, farklı evraklar (iş, geliri, kardeş sayısı vs. için kolluk ifadesi, sorgu tutanağı gibi) incelenerek kısmi de olsa veri temini sağlanmıştır.

IV. SORUN

Çocuklar, yetişkinlerce genel anlamda sosyalleşmenin başarılı ve başarısız sonuçları olarak görülmüştür. Sosyalleşme bireyin doğduğu andan itibaren yaşadığı ortama uyum sağlaması, bulunduğu toplumun kültürünü benimsemesidir.⁷

Farklı etmenlerin sürekli geliştirdiği ve değiştirdiği dünyada, suça sürüklenen çocuk sayısı da zamanla artış göstermektedir. Suç oranlarında bu denli gerçekleşen artış, çocuk suçluluğu konusunun toplumda önemli bir yer bulması ile birlikte kanun koyucu, kriminolog, psikolog, pedagog ve sosyologların da bu alanda yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur. Geleneksel sosyoloji, çocuklara ve çocukluğa sınırlı şekilde yaklaşmıştır.

⁵ İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s.400.

⁶ ÖZGENÇ, **a.g.e.**, s.402.

⁷ Kadir CANATAN / Ergun YILDIRIM, **Aile Sosyolojisi**, 7.bsk, İstanbul, Açılım Kitap Yayınevi, 2017, s. 155

Çocuk suçluluğu, çocukların sapma ile anti-sosyal yönelimlerinin veya davranışlarının, yasal müdahalenin zorunlu hale geldiği duruma dönüşmesi şeklinde tanımlanabilmekte ve genelde sosyal çevreye yönelik uyumsuzluğun bir belirtisi olarak kabul edilmektedir.⁸ Batı mevzuatında “*juvenile delinquency*” terimiyle belirtilen terim, ülkemizde “*çocuk suçluluğu*” olarak kullanılmakta, söz konusu terimin içerisine çocukluğun yanında ergenlik dönemlerinin büyük bir bölümünün de dahil olduğu kabul edilmektedir.⁹ “*Suça sürüklenen çocuk*” terimi, suç olgusuna temas eden her çocuk, aynı zamanda mağdurdur” anlayışının gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁰ Nitekim Çocuk Koruma Kanunu da bu terimi kullanmaktadır.

Çocuk ne kadar erken yaşta çevresine yönelik davranış problemleri ve kurallardan sapma davranışları gösterir, suç olgusuna dahil olmaya başlarsa, çocukluktan sonraki evrede ciddi anlamda tekrardan suç işleme ve uzun bir suç kariyeri oluşturma ihtimali o kadar fazla olmaktadır.¹¹ Bu nedenle yetişkin suçluluğunun temelinde büyük oranda çocuk suçluluğu yer almaktadır. Çocuğun tekrar suç işlemesini engelleme ve ıslah edici çalışmalarda bulunmanın yanında, çocuğun suç işlemesini önlemek öncelikli amaç olmalıdır.

İnsanlığın varlığıyla birlikte ortaya çıktığı kabul edilen suç olgusu; sosyolojik, psikolojik, biyolojik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel kaynakları ile çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir. Çalışma kapsamında yapılan veri teminlerinde, suça sürüklenen çocukların; psikolojik ve sosyolojik anlamda yaşadıkları sorunların ve eksikliklerin genel anlamda belli başlıklarda toplandığı görülmektedir. Çalışmada; çocuğun suça sürüklenmesinde neden oluşturabilecek eğitim durumu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum, ebeveynlerin eğitim durumu, aile içi iletişim, arkadaş çevresi, bu çevrede sabıkalı kişilerin ve rol-model olabilecek kimselerin olup olmadığı gibi çevresel faktörlerin irdelenmesi sağlanacaktır.

⁸ Handan YOKUŞ SEVÜK, **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kuramsal Yaklaşım**, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, s.13.

⁹ Oğuz POLAT, **Adli Tıp**, İstanbul, Der Yayınları, 2001, s.401.

¹⁰ Ebru ÖZTÜRK ÇOPUR / Nilgün ULUTAŞDEMİR / Habip BALSAK, “Çocuk ve Suç”, **Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, Ankara, 2005, s.121.

¹¹ Tuba TOPÇUOĞLU, “Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-odaklı) Suç Önleme”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S.16 (Özel Sayı I), 2014, s.219,220

V. ÇALIŞMANIN AMACI

Kriminoloji, insanın sapma davranışları neticesinde oluşan olayları, bu sapma davranışları sonucunda oluşan suçun nasıl ve niçin işlendiğini, suç işleyen bireyi etkileyen faktörlerin tespiti için suçlunun kişisel ve sosyal durumunu incelemektedir.¹² Kriminoloji, çok disiplinli ve suçun konusunu her anlamda inceleyen bir bilim dalıdır.¹³ Dolayısıyla bu araştırma öncelikle kriminolojik bir araştırma niteliği taşımaktadır.

A. Çocuk Adalet Sistemi

2005 yılında yapılan hukuk reformu sayesinde, Türkiye’de çocuk adalet sisteminin ciddi anlamda güçlenmesi sağlanmıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakeme Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuk adalet sisteminde radikal değişikliklere ve düzenlemelere gitmiştir. Mevzuatta önemli değişiklikler yapılmasına karşında mevcut uygulama noktasında halen sorunlar yaşanmaktadır. Caydırıcılık anlamında kanuni düzenlemelerin, ceza sonrası ıslah edici uygulamaların yetersiz kaldığı, çocuk suçluluğunun gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Ülkemizdeki yasal değişikliklerin ne kadar etkili olduğu noktasında kriminolojik araştırmaların ve ampirik çalışmaların bulunmaması, yasal düzenlemelerin de verimli olarak sağlanamamasına neden olmaktadır. Çalışmamızın amaçlarından biri, mevcut yasal düzenlemelerin hangi noktada yetersiz kaldığı ve yapılması gereken değişikliklerin neler olması gerektiği konularıdır.

B. Çocuk Suçluluğuna Uluslararası Bakış

Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk suçluluğunun uluslararası bir sorun olduğu görülmektedir.¹⁴ Sanayileşme döneminin beraberinde getirdiği toplumsal sınıflaşma, çocukların iş gücüne katılmaya başlaması, kasaba ve köylerden şehirlere yapılan göçler, geleneksel aile yapısının çekirdek aile yapısına doğru evrilmesi,

¹² Timur DEMİRBAŞ, **Kriminoloji**, 6.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 29-30.

¹³ Füsün SOKULLU-AKINCI, **Kriminoloji**, 13.bs., İstanbul, Beta Basım, 2018, s.36.

¹⁴ POLAT, **a.g.e.**, s.403.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrası yaşanan toplumsal travmalar çocuk suçluluğunun büyük oranda artmasına sebebiyet vermiştir.¹⁵

20.yüzyılın başlarından itibaren ulusal ve uluslararası çatışmaların artmasıyla birlikte, çocuk suçluluğu alanındaki çalışmalar önem kazanmış ve çocuk suçluluğu ciddi anlamda değerlendirilmeye başlanmıştır.¹⁶

Özellikle Birinci Dünya Savaşı döneminde, Avrupa ve Amerika’da suç oranlarının azaldığı, buna karşın çocuk suçluluğunun ciddi düzeyde arttığı görülmektedir. Çocuk suçluluğu alanında yapılan araştırmalar, son yarım yüzyılda çocuk suçluluğunun dikkat çekici düzeyde arttığını göstermektedir. İngiltere’de çocuk suçluluğunun 1911’den 1933’e kadar artış gösterdiği, Kanada’da 1980-1990 yılları arasında şiddet içeren çocuk suçlarında iki kat artış meydana geldiği, mala karşı işlenen suçların 2/3’ünün çocuklarca gerçekleştirildiği, Almanya’da çocukların 1/5’inin şiddet içeren suçlara dahil olduğu, 1/3’ünün ise mala karşı işlenen suçlarla temas ettiği, İsveç’te gelişmiş sosyal imkanlara rağmen çocuk suçluluğunda artış meydana geldiği, Amerika Birleşik Devletleri’nin de çocuk suçluluğunun artışında başta gelen ülkelerden olduğu tespitleri mevcuttur.¹⁷ Bu durum uluslararası düzeyde çocuk suçluluğuna müdahaleyi zorunlu hale getirmektedir.

Keza yapılan araştırmalar neticesinde çocuklar arasında uyuşturucu madde ve alkol kullanımının artış gösterdiği, bu bağımlılıkların da çocukların şiddet fiillerini gerçekleştirmelerini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.¹⁸

Çocuk suçluluğu ile alakalı olarak dünya genelinde standart usuller ve kurallar mevcut değildir. Çocukların cezai sorumluluklarının başlangıç tarihleri ve yaş

¹⁵ Ahmet ÖZALP, “Çocuk Suçluluğu”, **Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilgiler**, Ed. Adem ÖCAL, Ankara, Pegem Akademi, 2015, s.112.

¹⁶ Bilgin TİRYAKİOĞLU, **Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, s.3.

¹⁷ **a.e.**, s.404.

¹⁸ YOKUŞ SEVÜK, **a.g.e.**, s.19.

kategorileri kapsamında belirlenen kurallar ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Aşağıda bazı ülkelerin ceza sorumluluğunu başlatma yaşları belirtilmiştir;¹⁹

Cezai sorumluluğun 7 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Avustralya (Tazmanya bölgesi), Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan, Sudan, Suriye.

Cezai sorumluluğun 8 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Sri Lanka, İskoçya.

Cezai sorumluluğun 9 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Irak, Filipinler.

Cezai sorumluluğun 10 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Avustralya (birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere.

Cezai sorumluluğun 12 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Kanada, Kore, Uganda.

Cezai sorumluluğun 13 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.

Cezai sorumluluğun 14 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.

Cezai sorumluluğun 15 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç.

Cezai sorumluluğun 16 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna.

Cezai sorumluluğun 18 yaşından itibaren başladığı ülkeler: Belçika, Kolombiya, Panama, Peru.

¹⁹ Mehmet Emin ARTUK / Mehmet Emin ALŞAHİN, **Kriminoloji**, 2.bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.330,331. - Uğur TEKİN, “Çocuk Yargılamasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar”, **Çocuklar ve Suç – Ceza**, Ed. Yener ÜNVER, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005, s.488.

Ülkelerin yasal mevzuatlarında belirlemiş oldukları cezai sorumluluğun başlangıç yaşları farklılık gösterse de çocuk suçluluğunun ciddi bir sorun olduğu ve çözümü yönünde ciddi çaba sarf edilmesi her ülkenin ortak hedefidir.

C. Risk Odaklı (Gelişimsel) Suç Önleme

Suçun altında yatan nedenler sosyolojik ve psikolojik olarak iki ana başlıkta toplanır.²⁰ Suç; sosyal, ekonomik, kültürel ve gelişimsel etkenlerin kişide yarattığı kriminallik potansiyelinin, uygun ve elverişli fırsat etkenleri ile birleşmesi halinde ortaya çıkabilen bir davranıştır.²¹

Risk Odaklı Suç Önleme programları, suça sürükleyebilecek risklerin tespit edilmesi suçu oluşmadan önlemeyi amaçlayan uygulama süreçleri olarak tanımlanabilecektir. Bireyin aile, arkadaş çevresi, eğitim durumu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum, ebeveynlerin eğitim durumu, yerleşim yeri, aile içi iletişim, arkadaş çevresi, bu çevrede sabıkalı kişilerin ve rol-model olabilecek kimselerin olup olmadığı gibi çevresel faktörlerin irdelenmesiyle resmi anlamda suç oluşmadan gerçekleştirilebilecek önleme programlarını kapsamaktadır.²²

Risk Odaklı Suç Önleme uygulamaları, kriminoloji alanına 1990'ların başında ilk olarak kamu sağlığı sektöründe gerçekleştirilmiştir. Halihazırda birçok ülkede uygulamaları devam etmektedir. Söz konusu uygulamalar, tıpkı kamu sağlığı alanındaki gibi suçu önleme noktasında risklerin ve önlemlerin belirlenmesi esasına dayanmaktadır. Söz konusu yaklaşımın, suç meydana geldikten sonra uygulanan caydırıcı ve ıslah edici uygulamalarla karşılaştırıldığında daha etkili ve avantajlı olduğu görülmektedir. Ayrıca risk odaklı suç önleme teorisinin oldukça basit olması, çözüm önerilerinin kanun koyuculara, idari sorumlulara, uygulayıcılara ve en önemlisi halka anlatmayı oldukça kolay kılmaktadır.

²⁰ Oğuz POLAT, **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, 4.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 235.

²¹ Zahir KIZMAZ, "Suç Nasıl Önlenebilir? Bütüncül Bir Model Gereksinimi", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.46, Van, 2019, s.302.

²² TOPÇUOĞLU, a.g.e., s.220.

Bireyin suç işleme olasılığını artıran etkenler risk faktörleri olarak tanımlanırken, söz konusu olasılığı azaltan etkenler ise koruyucu etkenler olarak ifade edilmektedir. Ceza adalet sistemleri, suçun işlenmesinden sonra bireyin bu davranışına tepki görevi görmektedir. Ancak risk odaklı suç önleme uygulamaları; aile, arkadaş çevresi, okul ortamı, yaşanan muhit odaklı olarak çocuğun geliştirilmesi, suça sürüklenmesinin önüne geçilmesi esasına dayanmaktadır. Ayrıca bu uygulamaların çok erken yaşlarda uygulanma durumu da söz konusudur. Çocuğun suça sürüklenmesinde, sosyal nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla önem arz ettiği, hatta birçok bireysel sebebin temelinde sosyal sebeplerin mevcut olduğu düşünülmektedir.²³ Erken yaşlarda çocuğun çevresel faktörlerinin olumlu yönde etkilenmesi, suça yönelimde önemli bir koruyucu etken teşkil edecektir.

Suçun mali boyutunun büyüklüğü da risk odaklı suç önleme uygulamalarının etkili şekilde uygulanması gerekliliğinin diğer bir gerekçesini göstermektedir. Suç maliyetleri; suçluya yönelik maliyetler, suça maruz kalan bireylere yönelik maliyetler ve suçun suça maruz kalan topluma yönelik maliyetleri olarak üç grupta sınıflandırılabilir.²⁴ Suçlunun cezaya çarptırılması sonucu kaybettiği işi ve diğer mahrum kaldığı ekonomik gelirler suçlunun maruz kaldığı maliyetlerdir. Kişilerin kendilerini korumak için yaptığı güvenlik harcamaları, işgücü kayıpları, yaşam standartlarındaki bozulmalar sonucu ekonomik kayıplar da toplumun suçtan dolayı maruz kaldığı maliyetlerdir. Eğitim, güvenlik, adalet, sosyal güvenlik, hapishane, ıslah çalışmaları için yapılan harcamalar da devletin maruz kaldığı maliyetlerdir. Tüm bunlar düşünüldüğünde suçun ve suçlunun önlenmesiyle devletlerin ekonomik refah seviyelerinde büyük oranda artış gerçekleşeceği kaçınılmazdır.

Risk odaklı önleme suç önleme uygulamaları; doğum öncesi olabileceği gibi, eğitim öncesi, eğitim dönemi gibi evrelerde de gerçekleştirilebilmektedir.²⁵ Programa yalnızca yüksek risk altındaki kitleler dahil edilebileceği gibi program toplumun geneline de uygulanabilmektedir.

²³ SEVÜK, a.g.e., s.45.

²⁴ Mustafa ÜNVER / İbrahim BAKIRTAŞ, “Suçun Ekonomik Analizi: Genel Bir Değerlendirme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.20, Nisan, 2008, s.53.

²⁵ TOPÇUOĞLU, a.g.e., s.221.

D. Risk Tespiti

Netice itibarıyla bu çalışmanın amacı, risk odaklı suç önleme uygulamalarının yaygınlaşması amacıyla İstanbul ilinde 2015-2019 yılları arasında kasten öldürme suçuna sürüklenen çocukların yaşadıkları muhit, gördükleri eğitim seviyesi, bulundukları aile ve arkadaş ortamları vb. çevresel faktörlerin araştırılması, veri tespiti sağlanması, bu tespitler doğrultusunda suça sürüklenmeyi önleyici koruyucu etken önerileri sunulması, nihayetinde suç oranlarının en alt seviyeye indirildiği bir ülke hedefidir.

Veri toplama kapsamında yoğun olarak aşağıdaki soruların cevabı aranmıştır;

1. Suça sürüklenen çocuklar hangi yaş aralığında yoğunlaşmaktadır?
2. Cinsiyet dağılımları nasıldır?
3. Uyruğu, doğum yeri, nüfusa kayıtlı olduğu yer, suç tarihindeki ikamet yeri neresidir?
4. Eğitim durumu, çalışıyorsa mesleği ve gelir durumu nedir?
5. Suç geçmiş i var mı?
6. Suç öncesi psikolojik rahatsızlığı var mı?
7. Suç öncesi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı var mı?
8. Suç kaç kişiyle birlikte işlendi?
9. Çocuğun yaşadığı ortamın (aile, akraba yanı vs.) sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumu nasıl?
10. Çocuğun yaşadığı ortamda suç olgusuna temas etmiş bireyler mevcut mu?
11. Ebeveynler birlikte mi parçalanmış durumda mı?
12. Ebeveynlerin yeterli denetim ve kontrol mekanizmaları mevcut mu?
13. Ebeveynlerin mesleği nedir?

14. Kaç kardeşler?

15. Öldürme fiilinde haksız tahrik var mı?

Söz konusu soruların cevabıyla birlikte suça sürüklenen çocuğun neden öldürme fiilini gerçekleştirdiği (veya teşebbüs aşamasında kaldığı) sorunsalının araştırılması ve suça iten nedenlerin sosyolojik, kriminolojik bakış açısıyla yorumlanması bu çalışmanın temel hedeflerindendir. İstanbul kıstasında yapılan bu çalışmada, Türkiye genelinde ve uluslararası düzeyde uygulanabilecek kriterler belirlenerek çocuk suçluluğunun, dolayısıyla genel anlamda suçluluğun minimal seviyeye indirilmesi hedeflenmektedir.

E. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de çocuk suçluluğuyla alakalı olarak yapılan çalışmalar var olsa da her bölgenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı farklı olduğundan, bu konuda yapılan her çalışmanın genel anlamda çocuk suçluluğuyla mücadelede etkin rol oynayacağı ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında, sosyal çevre, aile, göç, kentleşme gibi faktörlerin çocuk suçluluğunu nasıl etkilediği, mahkeme dosyalarından elde edilen verilerle birlikte değerlendirilerek, her geçen gün önemi artan bir problemin çözümüne odaklanılmıştır. Farklı akademik çalışmalarda da görüldüğü üzere çocuk suçluluğuna pek çok faktör sebep olmaktadır. Sanayi devriminden sonra artan çocuk suçluluğu sorunun temelinde yatan nedenlere cevap bulabilmek, özellikle aile ve sosyal çevrenin çocuk suçluluğu üzerindeki önemini kriminolojik verilerle ortaya koyabilmek ve nihayetinde söz konusu bulgular ışığında çözüm önerileri sunmak bu çalışmanın temel amaçlarındandır. Ayrıca çalışma kapsamında elde edilen veriler, çocuk suçluluğuna yönelik gerçekleştirilecek olan faaliyetlerde resmî kurumların, kanun koyucunun, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili tüm diğer kurumların yararlanabileceği şekilde toplanmış olacaktır.

VI.ÇALIŞMADA ÖNEM ARZ EDEN KAVRAMLAR

A.Çocuk

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1. Maddesi'ne göre; Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.²⁶

Her devlet kendine özgü yasalarla çocuk tanımı farklı olmakla birlikte, ülkemizde Türk Ceza Kanunu kapsamında çocuk henüz 18 yaşını doldurmamış kişi olarak (TCK. Md.6/1-b) tanımlanmaktadır.

TÜİK'in raporuna göre, 2018 sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 82 milyon 3 bin 882 olup, bu nüfusun 22 milyon 920 bin 422'sini çocuk nüfusu oluşturmaktadır.²⁷

B.Aile

1. Geniş Aile

Çok sayıda bireyin bir arada yaşadığı, akrabalık bağlarının yoğun olarak görüldüğü aile türüdür. Anne, baba, dede, nine, hala, dayı, teyze, amca gibi akrabalar ile çocuklardan oluşmaktadır. Sanayi devrimi öncesi ve geleneksel topluluklarda oluşmaktadır. Aralarında toprağa bağlı üretimi amaçlayan ve ekonomik birlikteliğe dayalı bir işleyiş vardır. Bu aile yapısında tarıma bağlı bir üretim tarzı mevcuttur.²⁸

Türkiye'de de yakın zamana kadar yaygın olan geniş aile yapısı, aile ve insanların bağlarının kuvvetli olduğu, çoğunlukla ataerkil yapıya sahip, sosyal yapının en küçük birimi olan topluluklardır. Dünyada ve ülkemizde meydana gelen sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel değişimlerle birlikte söz konusu aile yapısında da değişiklikler meydana gelmiş ve toplulukların büyük bir kısmı çekirdek aile yapısına geçiş yapmıştır. Refah düzeyi yüksek ve gelişmiş toplumlarda çekirdek aile modeli

²⁶ UNICEF, “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, (Çevrimiçi) <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>, 05.08.2019.

²⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, “İstatistiklerle Çocuk”, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708>, 25.08.2019

²⁸ CANATAN / YILDIRIM, a.g.e., s.71

daha yaygın şekilde görülürken, refah düzeyi düşük, kırsal bölgelerde geleneksel geniş aile modeli daha yaygın şekilde görülmektedir.

Değişen koşullarla birlikte geleneksel geniş aile yapısından, çekirdek aile yapısına dönüşümlerde doğal olarak uyum sorunları meydana gelmektedir. Anne-babanın otoritesi, denetimi sağlaması ve sorumlulukları belirlemesi, çocuğun eğitimi gibi konularda aile içi iletişimde kopukluklar ve bozulmalar yaşanmaktadır. Bu durum ebeveynler ile çocuk arasında iletişim bozukluklarına neden olabilmektedir. Netice itibarıyla geleneksel aile yapısı ile çekirdek aile yapısı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

2. Çekirdek Aile

Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşmaktadır. Bu aile tipi, endüstrileşme nedeniyle oluşan sosyal ve ekonomik değişimin bir sonucudur. 19.yüzyılda gerçekleşen sanayi devriminden sonra feodal toplum tarzı, kapitalist üretim tarzına doğru bir evrim geçirmiştir. Kapitalist sistemde oluşturulan fabrikalar neticesinde emek gücünü ortaya koyan işçi sınıfı ortaya çıkmış, toplumsal yapının bu denli değişimiyle birlikte doğal olarak aile yapısında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Çözülme olarak nitelendirilebilecek olan bu değişimle birlikte, toplumun en küçük birimi olan geleneksel geniş aile yapısı, kapitalist sistemde çekirdek aile şekline dönüşmüştür.²⁹

Endüstriyel üretime geçilmesiyle birlikte yeni fabrikalar, sanayi tesisleri kurulmuştur. Bu işletmelerin ihtiyaç duyduğu iş gücüne sahip, çocukların da dahil olduğu genç nüfus köylerden, kasabalardan ve geniş aileden ayrılarak endüstrileşen merkezlere göç etmiştir. Burada oluşan yeni yaşam tarzı sosyoekonomik ve sosyokültürel gelişmeler doğrultusunda aile yapısını da etkilemiştir. Statüye dayalı olarak hiyerarşinin olduğu sosyal bir yapı oluşmuştur. Ailenin emek alanları ile üretim arasında karşıt bir durum meydana gelmiş, hayat standartlarının doğuştan dikte edilmesi sağlanmıştır.

²⁹ Nurşen ADAK, **Değişen Toplumda Değişen Aile (Sosyolojik Araştırmalar)**, 3.bsk, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2018., s.32.

Modern kentsel yaşamda geleneksel geniş aile yapısının sürdürülmesi imkânı kalmadığından, geniş aile küçülerek çekirdek aileye dönüşmüştür. Çekirdek ailenin sahip olduğu değer yargıları, inanç, siyasi görüş, ahlak kuralları ve yaşam biçimi üzerinde aile büyükleri ile akrabaların etkisi geniş aileye oranla daha az olmaktadır.

Toplumdaki değişimle beraber, birlikte yaşama biçimleri, kimin nasıl, nerede, hangi işte çalışabileceği, aşk, evlilik, cinsellik hakkında düşünceler de büyük bir değişim geçirmiştir. Çekirdek aile ile sanayi toplumları arasında uyum meydana gelmiştir.³⁰ Zira çekirdek aile yapısı, sanayileşen toplumun ihtiyaçlarına dolayısıyla kapitalist düzenin ihtiyaçlarını karşılayan bir yapıya sahip olmaktadır. Geniş aile yapısı üretim yeri olarak görülebilirken, çekirdek aile yapısı tüketim yeri haline gelmektedir.³¹

Geniş ailede sosyal ve ekonomik görevler aile içerisinde gerçekleşmekteyken, çekirdek aile yapısında biyolojik işlev haricindeki bu görevler farklı kurumlara verilmiştir. Meslek sahibi olma, eğitim, din, politika, ahlak gibi olgular, bu görevlere örnek gösterilebilir.

Sanayi devrimi akabinde toplumun doğal olarak oluşturduğu kentsel aile yapısı olarak da tanımlanabilen çekirdek aile yapısı, modern yaşamında tüm olgularını kendi bünyesinde barındırabilmektedir. Modern sosyal ilişkiler, yaşam ve yerleşim şekli aile yapısını ciddi anlamda etkilemiştir.

Geniş ailenin, çekirdek aileye evrilmesinde iki faktör önem arz etmektedir. Birincisi endüstriyelleşen toplumla birlikte yaşanan göç hareketleri de aile ilişkilerinin zayıflamasına ve yeniden oluşmasına sebebiyet vermiştir. Geleneksel geniş aile yapısındaki çözümlerin, akrabalık bağlarındaki kopmaların nedenlerinden en önemlisi de söz konusu göç hareketleridir. İkincisi ise yine göç hareketiyle bağlantılı olarak modern kent hayatının bireye getirdiği değişikliklerdir. Farklı yaşam tarzlarına sahip insanların yaşadığı topluluğa giren aileler doğal olarak farklı kültürel durumlara

³⁰ CANATAN / YILDIRIM, **a.g.e.**, s.74

³¹ Nebahat DEMİRAY, “Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme Ve Aile Yapıları: Samsun İlkadım Ve Canik İlçeleri Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018., s.21

dahil olmakta, aynı muhiti, aynı iş yerini paylaşmakta ve hayat standartlarında değişim yaşanmaktadır. Homojen bir bölgeden heterojen bir bölgeye geçiş gerçekleşmektedir.

Ancak geniş aile yapısının ayırt edici kriteri yalnızca kırsal bölgede yaşam değildir. Kırsal kesimde yaşayan birçok aile geniş aile olarak görülmesine rağmen, çekirdek aile yapısına sahiptir. Geniş aileyi tespit ederken, modernlik veya sanayileşmeden çok sahip olduğu mülkiyetlere bakmak gerekmektedir. Zira geçimi için tarımsal üretim yapan, küçük topraklara sahip, köylü ailelerin büyük bir kısmı çekirdek aile yapısına sahiptir. Keza başkasının toprağında tarım işçisi olarak çalışan bireylerin de çoğunluğu çekirdek aile yapısındadır. Dolayısıyla geniş ailenin tespitinde önemli kriterlerden biri, sahip olunan mülkiyettir.

Geniş aile ve çekirdek aile türleriyle beraber, toplumdaki gelişmeler eşliğinde farklı türden aile tipleri de ortaya çıkmaktadır. Geniş aileden çekirdek aileye doğru yaşanan değişim gibi, çekirdek aileden de farklı ve yeni aile türlerine doğru evrilmeler yaşanabilmektedir.³²

a. Tek Ebeveynli ve Parçalanmış Aile Yapısı

Ailenin, suçluluk durumunu etkilediği yadsınamaz bir gerçektir.³³ Boşanmaların artış göstermesi sonucu ailede anne ve babadan birinin bulunmadığı aile tipi olan tek ebeveynli ailelerde de artış söz konusu olmaktadır. Bu aileler çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır.³⁴ Tek ebeveynin mevcut olduğu ailelerde, çocuk ile mevcut ebeveyn arasındaki ilişkilerin çoğu zaman olumlu şekilde seyrettiği, boşanma veya ölüm gerçekleştikten sonra, çocuğun yanında kalan ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişimin, sevginin, saygının daha yoğun olarak sağlandığı görülmektedir.³⁵ Ancak bu durum her zaman için geçerli değildir. Tek ebeveynli ailelerde babanın yokluğu durumunda denetim, kontrol eksikliği, otorite yoksunluğu gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Keza annenin yokluğunda, bakım ve denetim eksikliği, iletişim

³² CANATAN / YILDIRIM, **a.g.e.**, s.78

³³ SOKULLU / AKINCI, **a.g.e.**, s.175.

³⁴ **a.e.**, s.79

³⁵ Ahmet Rasim KALAYCI, **Tek Ebeveynli Aileler**, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2011, s.102.

kopukluğu, sorumluluk alamama gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunlar, çocuğun yaşı, cinsiyeti gibi faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir.

Aile bütünlüğünün, ölme, terk etme, boşanma vs. sebeplerle parçalanması, ebeveynlerden birinin veya ikisinin mevcudiyetini kaybetmesi halinde oluşan, parçalanmış aile yapısında çocuk toplumsallaşma açısından eksiklik yaşamaktadır. West, Trajanowicz ve Morash tarafından yapılan araştırmalar, parçalanmış aile yapısına sahip çocukların, suç işleme oranlarının ve suça sürüklenme ihtimalinin çekirdek aile yapısına sahip çocuklara göre daha fazla olduğunu göstermektedir.³⁶ Ancak genel itibarıyla bu araştırmalar, ebeveynlerden birinin ölmesinden ziyade, boşanma, ayrılma, terk etmeden kaynaklı parçalanmaların suçlulukla daha fazla ilgili olduğu ifade edilmektedir. Yapılan bir araştırmada, hükümlü çocukların %38,89'unun parçalanmış ailelere mensup olduğu ve bu ailelerin %31,42'sinin boşanma veya terk nedeniyle parçalandıkları tespit edilmiştir.³⁷

Yine yapılan bir araştırmaya göre suça sürüklenmiş çocukların ailevi durumlarına bakıldığında; aile bireylerinin suç olgusuna temas etmiş veya alkol bağımlısı olduğu, ebeveynlerin terk, boşanma veya ölüm sebebiyle birlikte olmadığı, ebeveynlerin engellilik durumu, ihmal veya rahatsızlık sebebiyle çocuk üzerinde denetimlerinin olmadığı, ailenin kalabalık durumda olduğu, ebeveynlerden birinin kıskançlık, baskı ile sert tepkilerle hakimiyet kurduğu, sosyoekonomik durumun düşük olduğu, annenin çalışmak durumunda kaldığı, koruyucu ailenin çocukla kültür, davranış, ahlak, inanç ve ırk bakımından farklılık arz ettiği görülmektedir.³⁸

Boşanmış ailelerdeki çocukların ruhsal anlamda çöküntüye uğradıkları, uyumsuzluk ve sapma davranışları sergiledikleri, okulda başarısız oldukları ve değişik davranış bozukluklarının ortaya çıktığı, yalan söyleme, hırsızlık yapma ve cinsel

³⁶ Sevda ULUĞTEKİN, **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 1991, s.38.

³⁷ Hacer TOR, “Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü”, **Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik**, Ed. Adem SOLAK, Ankara, Hegem Yayınları, 2008, s.56.

³⁸ Edwin H. SUTHERLAND / Donald R. CRESSEY, **Principles of Criminology**, Lippincott Company, 1960, s.172.

rollerde bozulma gibi olumsuz davranışlarda bulundukları, benliklerinin bozuldukları görülebilmektedir.³⁹

Değişen ve gelişen dünyada evliliğe alternatif birlikteliklerin meydana gelmesi, aile kurumunun yapısında önemli değişikliklere yol açmaktadır. Bunun yanında ebeveynlerden birinin ölümü, boşanma oranlarındaki artış, bilimsel çalışmalarla evlenmeden çocuk sahibi olabilme durumu gibi faktörler de göz önünde bulundurulduğunda tek ebeveynli ve parçalanmış aileler azımsanmayacak düzeydedir. Modern gelişmelerle birlikte, çekirdek aile yapısında ciddi anlamda değişimler olacağı da düşünülmektedir.

b. Üvey Aile Yapısı

Çekirdek aile yapısının parçalanması sonucu oluşan bir tür aile yapısıdır. Boşanmaların sayısının arttığı kent yaşamında boşanma sonrası gerçekleşen evlenmeler neticesinde çocuklar üvey anne veya baba ile yaşamak durumunda kalmakta, yeni yaşam biçimleri oluşmaktadır. Üvey ebeveynin çocuğa iyi davranmasına karşında, çocuk üvey ebeveynine farklı şekilde bakabilmekte, toplumun üvey olanlara karşı olan görüşü çocuk hissedebilmekte, üvey ebeveyn ile çocuk tartışmalara girebilmekte ve nihayetinde çocuk, evden uzaklaşmakta ve suçlu gruplara dahil olabilmektedir.⁴⁰

Üvey ailede de çocukla üvey anne veya baba arasında gerçekleşen sorunlu ilişkiler neticesinde ailenin tekrardan parçalanma ihtimali bulunmaktadır. Çocuklara yönelik üvey anne ve babanın tutumu, problemli davranışları çocukların da tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilmekte, farklı psiko-sosyal sorunlarla karşılaşabilmekte ve suça sürüklenmelerine neden olabilmektedir.⁴¹

³⁹ Mahmut TEZCAN, **Çocuk Sosyolojisi**, 2.bsk, Ankara, Anı Yayıncılık, 2012, s.70.

⁴⁰ Müjdat AVCI, "Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.XV, S.1, 2011, s.128

⁴¹ AVCI, **a.g.e.**, s.127

C. Suç ve Cezai Sorumluluk

Suç, toplum içerisinde yaşayan bireyler arasında bazılarının diğer bireylerle çatışması sonucu ortaya çıkan sapma davranışı olup; suç olgusu, cezai anlamda “yasanın cezalandırdığı hareket” tanımı ile kısıtlanamayacak kadar çok boyutlu, zaman içerisinde değişen bir kavramdır.⁴² Bu sebeple, suç kavramı temelde sosyolojik olarak farklı disiplinlere göre ele alınması gereken sosyal bir olgudur.

Suçun işlenmesi kapsamında, yetişkinlerden her yönüyle farklılık arz eden çocukları korumaya yönelik farklı yasal tedbirler öngörülmüştür. Çocukların cezai sorumluluğu TCK md.31’de belirtilmiştir.⁴³ Doğal yaşantı içerisinde zamanla zihinsel açıdan olgunlaşan çocukların, cezai sorumluluğunun başlangıcı Türk hukuk sisteminde 12 yaşının doldurulmasıyla gerçekleşmektedir. 12-18 yaş arasındaki çocuklar kısmi ceza sorumluluğuna sahip olduğundan kademeli olarak ceza indirimlerinden yararlanmaktadır.

Cezai sorumluluğu bulunmayan 12 yaşından küçük çocuklar hakkında uygulanabilecek güvenlik tedbirleri de ÇKK’da düzenlenmektedir. ÇKK md.11 atfıyla çocuklara özgü güvenlik tedbirleri ÇKK md.5’te sayılmıştır. Buna göre, koruyucu ve destekleyici tedbirler; çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

⁴² Haluk YAVUZER, **Çocuk ve Suç**, 8.bsk, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1996, s.27.

⁴³ 5237 sayılı TCK md.31; “(1) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.”

D. Haksız Tahrik

Yapılan çalışma esnasında, verilen hükümlerde yoğunlukla haksız tahrik indiriminin uygulandığı görülmekle, bu konuya da değinmekte fayda görülmüştür. TCK md.29’da düzenlenen haksız tahrik kişinin haksız bir fiilin kendisinde meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işlemesi halinde ceza sorumluluğunu azaltan bir ceza indirimi sebebidir.

Haksız tahrik etkisi altında suç işleyen kişinin kusurluluğunda bir azalma oluşmaktadır. Kusur yeteneğinde azalma meydana gelen kişi, haksız tahrik altında suç işlediğinden ceza indiriminden yararlanacaktır. TCK md.29’a göre;

“Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 18 yıldan 24 yıla ve müebbet hapis cezası yerine 12 yıldan 18 yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

Karşılıklı olarak gerçekleştirilen haksız fiillerin ilk kim tarafından gerçekleştirildiği belli değil ise, lehe hükümlerin uygulanması sonucu sanık lehine haksız tahrik hükümleri uygulanabilmektedir.⁴⁴

⁴⁴ “Taraflar arasında önceye dayanan husumet sebebiyle yaşanan tartışma sırasında atılı suçların karşılıklı işlenmesi karşısında, haksız tahrik hükümlerinin uygulanması açısından ilk haksız eylemin kimden kaynaklandığının araştırılması, tespit edilemediği takdirde şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği sanıklar hakkında, haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi sebebiyle...BOZULMASINA...” Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2014/47372 E., 2019/4383 K., 14/03/2019 T.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

I. GENEL OLARAK

Adliye Adalet Komisyonları vasıtasıyla Hakimler Savcılar Kurulu'nda alınan yetki doğrultusunda, mahkeme başkanlarının da izniyle İstanbul genelinde toplam 5 mahkemede (İstanbul Adliyesi'nde 2 adet, İstanbul Anadolu Adliyesi'nde 1 adet, Bakırköy Adliyesi'nde ise 2 adet), TCK md.81 ve 82 fıkrasıyla, neticede mahkûmiyet veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilen, teşebbüs aşamasında kalanlar da dahil edilmek üzere yapılan sorgulamada kesinleşmiş, dolayısıyla araştırma kriterlerini karşılayan, mahkeme kâlemlerinde veya arşivde mevcut toplam 84 dosya olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu 84 dosyada, hakkında mahkûmiyet veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilen 89 çocuk bulunmaktadır.

II. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN YAŞI

18 yaşını doldurmamış bir birey Türk hukuk sisteminde çocuk olarak nitelendirilmektedir. Türk Ceza Kanunu açısından bakılacak olursa çocuklara verilecek cezaların 3 ayrı grupta incelenmesi gerekmektedir. Gruplar; 0-12 yaş grubu, 12-15 yaş grubu ve 15-18 yaş grubundaki çocuklar olarak değerlendirilmektedir. 12 yaşından küçük çocukların işlediği suçlar için ceza verilmemektedir. Ancak çocuk hakkında kanunda öngörülen iyileştirici, geliştirici tedbirler uygulanabilmektedir. 12-15 yaş grubundaki çocuklar kısmi olarak ceza sorumluluğuna sahip olup, işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama, davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmaları halinde işledikleri suç sonucunda cezalarında belirli bir indirim uygulanmaktadır. Keza 15-18 yaş grubundaki çocuklar da kısmi olarak ceza sorumluluğuna sahip olup, işledikleri suç sonucunda cezalarında 12-15 yaş grubuna göre daha az olmak kaydıyla belirli bir indirim uygulanmaktadır.

Çalışmada, kasten öldürme veya kasten öldürmeye teşebbüs suçuna karışan çocukların sayısının yaşa göre değişiklik gösterdiği dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Çocukların Yaş Dağılımı

Suçla Sürüklenen Çocuğun Yaşı	Sayı	%
12	1	%1,2
13	4	%4,5
14	12	%13,4
15	14	%15,7
16	24	%27
17	34	%38,2

Çalışma kapsamında incelenen, kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden 89 çocuğun %80,9'unun 15-18 yaş aralığında olduğu, %19,1'inin 12-15 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca yaş arttıkça suçu işleyen çocukların sayısının da arttığı gözlemlenmektedir. Söz konusu suçu işleyen çocukların en yoğun olarak görüldüğü yaş 17'dir.

III. SUÇ TARİHİNDE İKAMET YERİ

Suç olgusunun muhitle ve coğrafi ortamla sıkı bir ilişkisi mevcuttur.¹ Suç teşkil eden fiiller, belli bir yerde ikamet eden insanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Suça sürüklenen bireylere çevrenin etkisinin incelenmesinde mekânsal boyutların değerlendirilmesi de ciddi anlamda önem arz etmektedir.

Yaşanılan şehirler doğal olarak farklı sosyal ve fiziksel yapıya sahiplerdir. Farklı özelliklerle şekillenen yaşam biçimi ve coğrafi etkenler suç olgusunu, bireylerin suça sürüklenme olasılıklarını çeşitli biçimlerde etkileyebilmektedir. Suç olgusu her yerde görülebilmekle birlikte, diğer yerleşim birimlerine kıyasla daha çok şehir yerleşmelerinde ortaya çıkan, çok yönlü, normal olmayan davranış biçimidir.²

¹ Barış TAŞ / Fatih AKÇA, "Coğrafi bakış açısıyla Ödemiş şehrinde kişiye karşı işlenen suçlar", **Türk Coğrafya Dergisi**, S.64, İstanbul, 2015, s.62.

² Alpaslan ALİAĞAOĞLU, **Balıkesir Şehrinde Suçlar: Coğrafi Bir Yaklaşım**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2007, s.38.

Yaşanılan muhitin nitelikleri, suçun niteliğini de büyük oranda etkileyebilmekte, suçun nev'ini meydana geliş şekillerini belirleyebilmektedir. Suçun niteliğini etkileyen mekânsal faktörler doğal ve beşerî olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

A. Doğal Etkenler

Doğal etkenler, muhiti oluşturan fiziki unsurlardır. Bunlara, iklim, coğrafi nitelikler, yeryüzü biçimleri örnek verilebilir. İnsanların suça sürüklenmesinde doğal mekânsal etkenlerin de rol oynadığı, soğuk iklim şartlarının mala yönelik işlenen suçlarda, sıcak iklim koşullarının ise şahsa karşı işlenen suçlarda artışa neden olduğu değerlendirilmektedir.³ Keza, kısa süreli sıcaklık farklılaşmaları, hava durumu değişkenliği, sokak kavgalarına, cinsel suçlara, trafik kazalarına, aile içi şiddet davranışlarına sebebiyet verebilmektedir.⁴

B. Beşerî Etkenler

Suça sürüklenmede, doğal etkenlerden ziyade ve esas olarak konumuz açısından önem arz eden etkenler beşerî etkenlerdir. Sosyal durum, siyasal durum, ekonomik durum, eğitim durumu, modern kent yaşamı standartları, göç, toplu nüfus hareketleri, yoksulluk, işsizlik, ahlaki değerler, din, refah ve gelişmişlik seviyesi, suça yön veren beşerî etkenler olarak sıralanabilir. Muhitin kullanım amacı, suçun niteliğini de belirleyebilmektedir. Örneğin, sanayi bölgesinde işlenen suç ile konut bölgesinde işlenen veya eğlence mekanlarının yoğunlukta bulunduğu bölgede işlenen suçlar farklılık arz edebilmektedir.

Suç olgusunun modern şehirlerle, kırsal kesimler arasında farklılaşma sebeplerinin; şehirde meşru iş olanaklarının azlığı-yokluğu, şehirde yaşam koşullarının daha fazla güçlük barındırması, şehirde genç ve erkek nüfusun sayıca daha çok olması, alkol ve uyuşturucu bağımlılığının ve alışkanlığının şehirlerde daha yaygın olması, sapma davranışı gösteren alt grupların varlığı, yeni ikamet yerlerinde oluşan sosyal

³ Ramazan ÖZEY, “İnsan Davranışları, Hukuk, Güvenlik, Suç ve Coğrafya”, **Polis Dergisi**, S.159. Yıl Özel Sayı 39, Ankara, 2004, s.389.

⁴ TAŞ / AKÇA, **a.e.**, s.63.

yaşamın ve bu doğrultuda oluşan kültürün belirli suç türlerini tolere eden yapısı, şehirde gerçekleştirilen suç davranışlarının ortaya çıkarılmayacağı yönündeki düşünce, ekonomik hacmin ve para akışının şehirde daha çok olması, şehirlerde organize olamayan alanların daha çok olması, heterojen yapıya sahip olması, resmi olmayan kontrol mekanizmasının şehirlerde sıkı yapıya sahip olmaması, aile yapısının şehirlerde zayıflaması ve çocukların ebeveyn otoritelerini daha kolay sorgulamaları, şehirlerde sosyal dönüşümün daha hızlı gerçekleşmesi, olumsuz okul deneyimlerinin yaşanabilmesi gibi faktörler olduğu söylenebilmektedir.⁵

Çocukların içinde bulunduğu kültürel yapı, ekonomik standartlar, eğitim durumu, demografik durum gibi etkenlerle birlikte oluşan muhit, doğrudan suça sürüklenmede etki etmektedir. Gecekondu bölgesi veya getto olarak da tanımlanabilen, sosyoekonomik ve sosyokültürel olumsuzlukların bir araya geldiği yerleşim yerlerinde suça sürüklenme ihtimali artmaktadır. Sosyal anlamda ve mekânsal olarak kalitenin düşük olduğu yerler yoksulluk kültürünün yansıması olup, çocuğun bu gibi yerlerde yetişmesi, ikamet etmesi suça sürüklenmesini kolaylaştırmaktadır.⁶

Suç ayrımı yapılmadan 2009-2013 yılları arasında suça sürüklenen çocukların sayılarıyla alakalı olarak toplanan verilerle yapılan bir kriminolojik araştırmaya göre Bağcılar ilçesi %7.25 suç oranı ile birinci sırada yer almaktadır.⁷ Bunu, Küçükçekmece, Esenyurt, Beyoğlu ve Fatih ilçeleri izlemektedir. Listenin son sıralarında ise Beşiktaş, Bakırköy, Çatalca, Şile ve Adalar ilçeleri bulunmaktadır. Çocuk nüfusu göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmede ise birinci sırada %3,68 oranıyla Beyoğlu ilçesi bulunmaktadır. Ayrıca rakamlara bakıldığında Avrupa yakasında suça sürüklenen çocuk sayısının, Anadolu yakasındaki suça sürüklenen çocuk sayısından daha fazla olduğu görülmektedir.

⁵ Zahir KIZMAZ, “Öğrenim Düzeyi Ve Suç: Suç- Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.XIV, S.2, Elazığ, 2004, s.187.

⁶ Ufuk ALTUNBAŞ, “İstanbul’da Suça Sürüklenen Çocukların Yaşadığı Mahallelerde Arazi Değerleri”, **Planlama Dergisi**, C. XXIV, S.3, İstanbul, 2014, s.187.

⁷ a.e., s.183.

İstanbul’da da çarpık kentleşmeye bağlı olarak oluşan gecekondu mahalleleri, sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi düşük muhitler, göçe bağlı olarak nüfusun orantısız şekilde artış gösterdiği yerleşim yerleri mevcuttur. Söz konusu niteliklere sahip yerleşim yerlerinde ikamet eden çocuklar yoksulluk kültürünün bir parçası olmakta, modern şehir yaşamıyla alakalı beklentilerini karşılayamamakta ve imkanlara ulaşamamaktadır. Netice itibarıyla söz konusu faktörler sosyal bozulmaya yol açmakta ve bu sorunlar sonraki evrede dışlanmaya sebebiyet vermektedir. Mekânsal dışlanma kavramı, belirli bölgelerin diğer bölgelere kıyasla arazi değerlerinin azlığıyla da açıklanabilmektedir. Yani sosyal çevre kalitesi, yaşanılan muhitin ekonomik değerini de etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, suça sürüklenen çocukların yoğun olarak yaşadığı bölgelerin arazi değerinin diğer bölgeleri kıyasla gözle görülür şekilde düşük olduğunu göstermektedir.⁸

UNICEF’in başlattığı Çocuk dostu kent girişimi; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin tamamıyla uygulanmasını, çocukların her birinin yaşadıkları muhitlerde verilen kararlarda etkili olmasını; görüşlerini ifade edebilmesini; aile, sosyal yaşama katılma, eğitim, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlara sahip olmayı şiddete, sömürüye maruz kalmaktan korunmayı, güvenli şekilde sokakta dolaşmayı, arkadaşlarıyla güzel vakit geçirebilmeyi, yeşil alanlara sahip olmayı, temiz bölgelerde yaşamayı, sosyal ve kültürel etkinliklere dahil olmayı, din, dil, ırk, cinsiyet ayrımına maruz kalmadan her türlü imkandan eşit olarak yararlanmayı esas almaktadır.⁹

Her ne kadar belirtilen sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi düşük muhitlerde kentsel dönüşüm faaliyetleri yapılsa da temelde muhitin binalardan ziyade diğer etkenlerinin de değişime dahil edilmesi gerekmektedir. Yaşanılan muhitin her anlamda iyileştirilmesi, insanı esas alan değişim ve gelişim projelerinin sağlanması temel amaç olmalıdır.

Toplanan verilerde dikkat çeken diğer bir husus, suça sürüklenen çocuğun yaşadığı muhitin suç oranının da genel itibarıyla yüksek olduğudur. Şehir idarecileri, suçun temelinde yatan nedenleri esas alarak projelerini gerçekleştirmelidir. Her

⁸ a.e., s.188.

⁹ Hikmet SİVRİ GÖKMEN, “Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler”, **TMMOB İzmir 2. Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2013, s.821.

anlamda sağlıklı şekilde yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerin sağlanmasıyla birlikte çocuk suçluluğunun ve dolayısıyla yetişkin suçluluğunun önüne geçilmesine önemli bir adım atılmış olacaktır. Netice itibarıyla suçun işlendiği yerden ziyade, suça sürüklenen çocuğun ikamet yeri esas alınarak, suç yoğunluğunun fazla olduğu bölgelere karşı gerçekleştirilen dışlanmanın önüne geçilmesi planlanmalıdır.

Tablo 2: Suç Tarihinde Çocuğun İkamet Yeri

İkamet İli	Sayı	%
Küçükçekmece	11	%12,3
Fatih	8	%9
Bağcılar, Pendik	7	%7,8
Bahçelievler, Esenler	6	%6,7
Esenyurt, Zeytinburnu	5	%5,6
Beyoğlu, Güngören	4	%4,5
Avcılar, Çekmeköy	3	%3,3
Başakşehir, Büyükçekmece, Beylikdüzü, Tuzla, Kağıthane, Sultangazi	2	%2,2
Bayrampaşa, Gaziosmanpaşa, Sarıyer, Sultanbeyli, Maltepe, Kartal, Beykoz, Sancaktepe	1	%1,1

Tabloda, kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden 89 çocuğun suç tarihindeki ikamet yerleri kategorize edilmiştir.¹⁰ Eşit sayıda bulunan ilçeler aynı kolona dahil edilmiştir. Buna göre suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğu (%12,3) Küçükçekmece ilçesinde ikamet etmektedir. Bunu sırayla Fatih (%9), Bağcılar (%7,8), Pendik (%7,8), Bahçelievler (%6,7), Esenler (%6,7) gibi ilçeler izlemektedir. Ayrıca söz konusu suçu işleyen çocukların %80,9'u Avrupa yakasında oturmakta iken, %19,1'i Anadolu yakasında oturmaktadır.

¹⁰ İstanbul'daki mevcut ilçe sınırları, araştırma tarihindeki haliyle çalışmaya dahil edilmiştir.

C. Göç Olgusu

Sosyal hizmet uzmanlarının, suça sürüklenen çocuklarla yaptığı görüşmelerde çocukların ailelerinin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'a göç etmiş olduğu görülmektedir. Suça sürüklenmede göçün etkilerini değerlendirme bakımından çocuğun nüfusa kayıtlı olduğu iller kategorize edilmiştir.¹¹ Eşit sayıda bulunan iller aynı kolona dahil edilmiştir.

Tablo 3: Suça Sürüklenen Çocuğun Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer

Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl	Sayı	%
Diyarbakır	12	%13,5
Batman	7	%7,8
Mardin	6	%6,7
Siirt, Van, Samsun	4	%4,5
Malatya, Kars, Şırnak, Şanlıurfa, İstanbul	3	%3,4
Gaziantep, Erzurum, Ağrı, Ardahan, Tokat, Elazığ, Kütahya, Ordu, Giresun, Kastamonu, SURIYE	2	%2,2
Çorum, Kahramanmaraş, Uşak, Kayseri, Hatay, Sivas, Mersin, Muş, Iğdır, Sinop, Bayburt, Bitlis, Bolu, Kırşehir, Trabzon	1	%1,1

Tablo incelendiğinde, suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğunun Diyarbakır (%12,3) nüfusuna kayıtlı olduğu, bunu da Batman (%7,8) ve Mardin (%6,7) illerinin izlediği görülmektedir. Ayrıca 2 çocuk da Suriye devleti vatandaşlarıdır.

¹¹ Türkiye'de mevcut il sınırları, araştırma tarihindeki haliyle çalışmaya dahil edilmiştir.

Doğu ve güneydoğu bölgelerinden İstanbul'a gelen ailelerin çocuklarının, uyum problemlili göç etkisi ve ailevi sorunlar nedeniyle diğler çocuklara kıyasla suçla daha fazla karışıklırları gözlemlenmektedir.¹²

IV. EĞİTİM DURUMU

Çocuğun toplumsallaşmasında ailesinden sonra gelen en önemli yapı okuldur.¹³ Suça yönelik davranışların oluşmasının engellenmesi, buna ön ayak olan koşulların ortadan kaldırılması veya iyileştirilmesi yoluyla mümkün olabilecektir. Suç ile hangi faktörlerin bağlantılı olduğu konusundaki tespitler bu açıdan önemlidir. Bu bağlamda eğitim düzeyi ile suç işleyen bireyler arasında dikkate değer bir ilişki mevcuttur.

Eğitim, insanın kendi davranışları, kendi istemi doğrultusunda, bilinçli şekilde değişiklik meydana getirme isteğı ve faaliyeti olarak tanımlanabilmektedir.¹⁴

Eğitim, öğretim faaliyetini veren kimselerin etkisiyle insanın öğrendiğı tüm davranışları kapsamaktadır. Eğitim, geniş anlamda doğumdan başlayıp ölüme kadar devam etmektedir. Ancak burada kastedilen, devlet veya özel kurum ve kuruluşların vermiş olduğu planlı eğitimidir. Çalışmamızda görülen sonuçlar itibarıyla, planlı eğitimin çocuğı suça sürüklenmekten uzaklaştırdığı, suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğunun suç öncesinde eğitim hayatına son verdiği gözle görülür biçimde tespit edilebilmektedir. İnsanların topluma uyum sağlayan davranışlarda bulunmaları, sapma davranışlarından uzak durmalarının sağlanmasında eğitimin ciddi anlamda katkısı bulunmaktadır. Gelişim döneminde, özellikle ergenlik çağlarında çocuklar açısından bakıldığında eğitim, önemli bir sosyalleşme ve toplumsal uyum sağlama aracı olarak görülebilmektedir. Çocuğun arkadaş çevresinin oluşmasında, davranışlarını biçimlerinin oluşmasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Şiddetin yoğun

¹² ÖZALP, a.g.e., s.115.

¹³ Gönül ÖZGÜR / Gülden YÖRÜKOĞLU / Leyla BAYSAN ARABACI, "Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler", **Psikiyatri Hemşireliğı Dergisi**, C.II, S.2, İzmir, 2011, s. 54

¹⁴ Zeki YILDIZ, "Eğitim Düzeyi ile Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, S.38, Eskişehir, 2004, s.280.

olduğu gruplarda ve çevrelerde verilen uygun eğitimler bir nevi panzehir görevi görmekte ve bireylerin davranışlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Eğitimle suç olgusu arasındaki ilişki birkaç açıdan incelenebilir. Bunlardan biri, eğitimin bireyde sosyalleşme ve belirli bir bilinç oluşumunu sağlamasıdır. Suç, esasında genel itibarıyla belli bir problemi çözmeyi amaçlamaktadır. Maddi durumu kötü olan birey hırsızlık yapabilir, hakarete uğrayan birey haksızlığa uğradığını düşünerek intikam alma amacıyla adam öldürebilir gibi tespitlerde bulunabiliriz. Eğitimin burada önem arz ettiği nokta, kişinin bu gibi durumlarda sağduyulu, rasyonel, hukuksal olarak düşünebilmesini ve bu doğrultuda çözüm üretebilmesini sağlamasıdır.

Çalışmamız kapsamında suç motivasyonu bölümünde de görüleceği üzere, öldürme/öldürmeye teşebbüs olaylarının çoğunluğunda suç motivasyonu çok basit ve önemsiz durumlardan kaynaklanmaktadır. Keza köy, kasaba gibi yerleşim yerlerinde işlenen kasten öldürme suçlarında da genellikle toprak, su kaynağı gibi unsurlar üzerindeki uyuşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Belirtilen durumlardan da anlaşılacağı üzere suç, belli bir sorunun çözümüne yönelik olarak işlenmektedir. Söz konusu fiiller genel anlamda, hukuki ve rasyonel düşünceden bağımsız şekilde, sorunun çözümünün bu şekilde gerçekleşeceğine inanılarak yapılan eylemler olmaktadır.

Bu bağlamda planlı şekilde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetleri, suça sürüklenen çocukların sağduyulu, akla uygun, toplum ve hukuk düzeniyle paralel çözümler geliştirmesine, bu doğrultuda davranış tutumlarının oluşmasına olanak sağlayabilmektedir. Eğitim, bireyin hukuksal eğilimini güçlendiren bilinç oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır.¹⁵

Okur-yazar olmanın bireye kattığı en önemli özelliklerden biri de empati yeteneğini geliştirmesidir. Farklı kişilerin yaşadığı zorlukları, yaşam tecrübelerini, işlenen suçları, sonrasında yaşanan sonuçları ve travmaları gören bireyler, davranışlarını da olumlu olarak yönlendirmeye evrilmektedir. Töre cinayetlerinde ve kan davalarında görüleceği üzere, bu motivasyonla suça dahil olan bireylerin eğitimsiz

¹⁵ KIZMAZ, a.g.e., s.293

oldukları, cinayet faillerinin yüzde 84'ünün ilköğretim seviyesinin üzerinde eğitim görmedikleri yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir.¹⁶

Şiddet içerikli uyumsuz sapma davranışlarının, eğitim düzeylerinin artışı ile birlikte azalış göstereceği, toplumdaki sosyokültürel davranışların olumlu yönde değişeceği yadsınamaz bir olgudur. Sosyolojik açıdan suç olgusu ile eğitim ilişkisi, sosyal kontrol, gerilim ve modern etiketleme teorileri olarak üç ana başlık altında açıklanabilir.

A. Sosyal Kontrol Teorisi

Sosyal kontrol teorisi, bireyin suça yönelme durumunu toplumsal uyum içerisinde olup olmaması kriterlerine bağlamaktadır. Birey, toplumla olan bağını, aile, arkadaş, çevresi, eğitim öğretim hayatı, din, ahlak gibi unsurlarla sağlamakta ve uyum gerçekleştirmektedir. Çocuk, suç işlemeyi uygun gören ifadelerle, suç işlemeyi uygun görmeyen ifadelerden daha fazla maruz kalırsa suç işlemektedir.¹⁷

Sosyal kontrol teorisine göre, birey toplumla ne kadar uyum sağlarsa, toplumsal değer yargılarına aykırı davranışlarda bulunma, suç teşkil eden fiillere dahil olma durumunun o kadar az olacağı, dolayısıyla suç olgusuna temasın, bireyin toplumsal değer yargılarından kopuk olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, eğitim de toplumsal değerlere uyum sağlamasını gerçekleştiren en önemli faktörlerden biridir. İlköğretim ve lise eğitimi, hatta okul öncesi eğitim, çocuk üzerinde denetimin sağlanmasını, etik değerlerin, rasyonel düşüncelerin, uyum davranışlarının öğretilmesini gerçekleştirmektedir. Özellikle okulun, çocukta kontrol duygusu sağladığı ve temel eğitimin terk edilmesinin çocuk üzerindeki denetim ve eğitim mekanizmasında önemli kayıplara yol açacağı görülmektedir. Denetime tabi olmayan çocukların da suça yönelme ihtimallerinin artacağı aşikardır.

¹⁶ Artun ÜNSAL, **Kan Davası**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995.

¹⁷ Radiye Canan BAĞIŞ, “Çocukları Suça Sürükleyen Çevresel Nedenler: Sosyal Bağ ve Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Bir Değerlendirme”, **Humanitas**, C.VII, S.14, Tekirdağ, 2019, s.215.

B. Gerilim Teorisi

Gerilim teorisi savunucularına göre, düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyde yetişen suça sürüklenen çocukların sayısının artmasının sebebi eğitim sistemidir. Başarılı olmak ve ihtiyaçları elde etmek için mevcut eğitim sisteminin yetersiz olması sebebiyle, toplumun meşru gördüğü olgulara, meşru olmayan davranışlarla sahip olma isteği meydana gelmektedir.

Bu görüşe göre düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeydeki çocuklar alt sınıf olarak tanımlanmaktadır. Bu sınıfın, orta sınıf çocuklara kıyasla, rasyonel olmadığı, sorumluluk düşüncesine sahip olmadığı, saldırganlığını kontrol edemediği, dolayısıyla bu etmenlerin çocukları suça sürüklediği düşüncesi hakimdir. Alt sınıf çocukların yoğun olarak kriminal davranışlarda bulunduğu teorisi, pek çok sosyal bilimci tarafından eleştirilmiştir.

C. Modern Etiketleme Teorisi

Modern etiketleme teorisi savunucularına göre, eğitim hayatında düşük başarı düzeyine sahip çocukların farklılaştırıldığı, ötekileştirildiği, netice itibarıyla bu davranışların da suçluluğa sürüklediği düşünülmektedir. Örneğin, başarısız bir öğrenciye karşı okul idaresinin ve okuldaki çevresinin olumsuz davranış ve tutumları, öğrencinin okula yönelik düşüncelerinin değişmesine ve okuldan ayrılmasına kadar gidebilecek sonuçlar doğmasına yol açabilecektir. Yine bu teoriye göre okulun damgalayıcı tutum ve davranışlarının, bireyi okula ilgisiz hale getirmesine ve okula karşı düşmanca bir tavır almasına sebep olmaktadır.

Çocuğun suçlu davranması sürecinde gösterdiği bir özelliğini belirten etikete sahip olması; çocuğun kişisel düşünce tarzını, çevreye olan algısını, ayrıca etiketle uyum içinde hareket eden çocuğa bu etiketi yapıştıran toplumun algısını da pekiştirmiş olacaktır.¹⁸ Bu etiket sebebiyle çocuk yaptığı bir davranışın suçlu bir davranış olduğunu düşünerek bunu yapmaya devam edecektir. Ayrıca çocuk kendisi gibi

¹⁸ Hüseyin BAL, **Çocuk Suçluluğu**, Isparta, Fakülte Kitapevi, 2004, s.21

etiketlenen çocuklarda beraber zaman geçirmeye başlayacak ve çete olarak ifade edilebilecek kriminal grupların içerisine dahil olabilecektir.

1980 yılından önce yapılan araştırmalar, gerilim teorisinin suça sürüklenmenin sebeplerini açıklamada varsayımlarıyla geniş yer bulurken, son zamanlarda yapılan araştırmalar, sosyal kontrol teorisinin suç olgusuna temas nedenlerini açıklamada daha yüksek haklılık payına sahip olduğunu göstermektedir.

D. Suça Sürüklenen Çocukların Eğitime İlişkin Bulgular

Sosyal inceleme raporları ve tüm dosya muhteviyatı kapsamında 89 suça sürüklenen çocuğun 85'inin eğitim durumuna ilişkin bilgiler elde edilebilmiştir. Veriler incelendiğinde, kasten öldürme suçunu işleyen/teşebbüs eden çocukların çoğunluğunun temel eğitimini yarıda bırakan ve eğitim düzeyi düşük olan çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Keza okulda başarısı düşük çocukların da suça sürüklenme ihtimalleri yüksek olmaktadır. Belirli bir hedefi olan, eğitimini önemseyen ve derslerinde başarılı olan çocukların suça sürüklenme ihtimali düşük olmaktadır.

Tablo 4: Çocukların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	%
0-5.sınıf terk	10	%11,8
6-8.sınıf terk	33	%38,8
9-10.sınıf terk	19	%22,4
11-12.sınıf terk	2	%2,4
Suç tarihinde öğrenci	21	%24,7

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden 85 çocuğun büyük bir çoğunluğunun (%38,8) ilköğretim 6-8.sınıflardan terk olduğu, çocukların %22,4'ünün ise lise 9-10.sınıf terk olduğu, söz konusu çocukların yalnızca %24,7'sinin suç tarihinde öğrenci olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, suça sürüklenen çocuklanan çocukların %75,3'ünün temel eğitiminden kopmuş olması dikkat çekicidir. Eğitimin kesildiği düzeylerin genelde ilköğretim 8.sınıf ve lise

1.sınıfta yoğunlaşması, ilköğretim ile lise eğitimi arasındaki geçiş süreçlerinde uyum problemlerine işaret etmektedir. Görüldüğü kadarıyla SSC’lerden, ilköğretimini tamamlayan liseye devam etmemekte, lise öğrenimine başlayan da 1.sınıfta eğitimini sonlandırmaktadır.

V. ÇALIŞMA DURUMU VE GELİRİ

Sanayi devriminden sonra çocuk iş gücünde gözle görülür biçimde artış meydana gelmiştir. Türkiye’de de modern kent yaşamının cazibeleri, imkanları sebebiyle gerçekleşen nüfus hareketleri ile çocukların çalışma hayatına atılmaları yaygın hale gelmiştir. Maddi durumun düşük olması, ailedeki işsizlik de çocukların iş hayatına girmelerinde önemli rol oynamıştır. Ancak çocuk işçiliğindeki artışın en önemli sebebi göç olgusudur. Yapılan araştırmalara göre de göç öyküsü bulunan çocuk işçi sayısı, göç öyküsü bulunmayan çocuk işçi sayısından gözle görülür biçimde fazladır.¹⁹

Çocuk işçiliği hem makro hem de mikro seviyede, gelecekte oluşabilecek farklı sorunların potansiyel kaynağını da ortaya koymaktadır.²⁰ Ülkemizde özellikle terörle mücadele programları sonucu doğudan batıya yaşanan göç dalgaları neticesinde, göç eden ailelerin sosyal ortama uyum sağlamada yaşadığı problemler, şehir hayatında geçim zorlukları da ailede çocukların çalışmasını zorunlu kılmıştır.

Aslında bu kavram çocuğun eğitim hayatıyla da yakından ilişkilidir. Zira çocuğun çalışma zorunluluğunun ortaya çıkması, eğitim hayatına son vermesi sonucunu da doğurabilmektedir. Çalışmamızda da sosyal inceleme raporlarından görüldüğü kadarıyla suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğu maddi sıkıntılar sebebiyle eğitimine son vermiş ve çalışma hayatına atılmıştır. Bu durum da çocuğun suça sürüklenmesinde kritik rol oynamaktadır. Uygunsuz şartlarda ve yerlerde çalışan çocuklar fiziksel ve ruhsal gelişim yönünden olumsuz olarak etkilenebilmektedirler.²¹

¹⁹ Akın TÜTÜNCÜLER / Y. Mustafa KARAGÖZ / Sema DEMİRÇİN / Mehmet ATILGAN, “Matruşka: Göç, İstismar, Eğitim Eksikliği, Negatif Ailesel Faktörler Ve Çocuk Suçluluğu”, **Adli Tıp Bülteni**, C.XIII, S.3, 2008, s.103.

²⁰ Hacer TOR, “Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Boyutları”, **Zeitschrift für die Welt der Türken**, C.II, S.2, 2010, s.37.

²¹ a.e., s.36.

Tablo 5: Çocukların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Sayı	%
Çalışıyor	64	%71,9
Çalışmayan veya tespit edilemeyen	25	%28,1

Çalışma konusu suça sürüklenen çocukların %71,9'unun suç tarihinde düzenli-düzensiz çeşitli işlerde çalıştığı, bazılarının göç sonrası veya ailesinin parçalanmasından sonra eğitimine son verip çalışmaya başladığı, bazılarının ise eğitimiyle birlikte çalıştığı görülmektedir. Mesleklerin ve gelirlerin çok büyük çoğunluğunun alt ve niteliksiz düzeyde olduğu (muavin, tekstil işçisi, çaycı vb.) dikkat çekmektedir.

VI. SUÇ GEÇMİŞİ

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya bu suça teşebbüs eden çocuklardan bir kısmının önceden farklı suçlardan sabıka kayıtlarının olduğu tespit edilmiştir. Bazı çocuklar sosyal inceleme raporunun düzenlenmesi esnasındaki beyanlarında sabıka kaydı olmamasına rağmen, çeşitli suçlarla alakalı olarak karakolda bulunduklarını veyahut yargılanıp beraat ettiklerini beyan etmişlerdir. Resmi olarak sabıka kayıtlarında görünmeyen, yalnızca beyan edilen durumlar kriminolojik araştırmamıza dahil edilmemiştir.

Tablo 6: Çocukların Suç Geçmişinin Varlığı

Suç Geçmişi	Sayı	%
Var	27	%30,3
Suç geçmişi olmayan veya tespit edilemeyen	62	%69,7

Araştırma konusu suça sürüklenen 89 çocuğun %30,3'ünün daha önceden farklı bir veya birden fazla suça dahil olduğu görülmüştür. Suça bir kez temas eden çocuğun tekrar ve daha ağır suçlara yönelme riskinin yüksek olduğu görülmekle, suçun tekrar işlenmesine yönelik önleyici programların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

VII. BAĞIMLILIK YAPICI MADDE KULLANIMI

Dava dosyalarından toplanan verilere göre kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya bu suça teşebbüs eden çocuklardan bir kısmının sigara, alkol, bally, uyuşturucu ve uyarıcı madde gibi bağımlılık yapıcı maddeleri kullandığı görülmüştür. Söz konusu bağımlılık yapıcı maddeleri belli bir dönem kullanıp bağımlılığından kurtulan, suçun işlendiği dönemde kullanmayan çocuklar da mevcuttur. Kasten öldürme/teşebbüs fiillerini gerçekleştiren bazı çocukların ise bu suçu işlerken uyuşturucu ve uyarıcı madde etkisinde olduğu tespit edilmiştir.

Çocuğun neden bağımlı olduğu konusuna sosyolojik açıdan aile yapısı kıstasından bakıldığında; ebeveynlerin denetim ve otoritesinin yetersizliği, aile içi iletişimde kopukluklar, duygusal iletişim yetersizlikleri, çocuğun ailesinde, akrabaları arasında bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan şahısların varlığı, parçalanmış, tek ebeveynli aile yapısı, aile içi şiddet gibi olumsuz faktörler çocuğun bağımlılığında etkin rol oynamaktadır. Keza suça sürüklenmede en önemli olumsuzluk, bağımlılık yapıcı maddeler kullanan, suç işleyen ve işleme ihtimali olan, bu konuda çocuğa da örnek teşkil eden aile bireyleri ve çevre olarak görülmektedir.²²

Çevre kıstasında bakıldığında ise nedenler; sosyal arkadaş grubu içerisinde kendini kanıtlama isteği, arkadaş çevresinde madde kullanan şahısların varlığı, bu kişilere özenme, bağımlılık yapıcı maddenin merak edilmesi olarak gösterilebilir. Ayrıca suç işlenmesinde cesaret arttırıcı ve korkuyu azaltıcı, suç işlenmesinde kolaylaştırıcı rol oynaması özelliği sayesinde de çocukların bu maddelere yönelimi artabilmektedir. Kolluk güçlerinin yeterli denetiminin olmadığı bölgelerde söz konusu maddeleri elde etmenin kolaylığı ve yaygınlığı da bağımlılığa yönelme nedenlerini teşkil etmektedir.

Bağımlılık yapıcı madde kullanan çocukların suça sürüklenme ihtimalinin fazla olduğu değerlendirilmektedir. Kasten öldürme/teşebbüs suçlarında bu ilişki net

²² Nejat AKALIN, “Çocuğun Suça İtilmesinde Toplumsallaşma Ögelerinin Etkisi”, **I. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı**, Ed. Mustafa Ruhi ŞİRİN - Sevgi USTA SAYITA, İstanbul, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları, 1999, s.527

olarak görünmese de genel anlamda çocuk suçluluğunda bağımlılık yapıcı maddeler ile suç olgusunun sıkı bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı

Bağımlılık Yapıcı Maddeler	Sayı	%
Sigara	25	%28,2
Uyuşturucu ve uyarıcı madde	20	%22,4
Alkol	4	%4,5
Kullanmayan veya tespit edilemeyen	40	%44,9

Suça sürüklenen 89 çocuğun, %28,2'sinin sigara kullandığı, %22,4'ünün uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığı, %4,5'inin alkol kullandığı yani toplamda %55,1'inin bağımlılık yapıcı madde kullanımı olduğu gözlemlenmiştir. Suça sürüklenen çocukların bazıları suç esnasında uyuşturucu veya alkol etkisindedir. Çocukların kullanmasının yasak olduğu ve uzak durmaları gereken maddelere ne kadar kolay ulaşabildiği verilerden anlaşılmaktadır.

VIII. SUÇUN KAÇ KİŞİYLE BİRLİKTE İŞLENDİĞİ

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya bu suça teşebbüs eden çocukların bu fiili tek başına mı yoksa başkalarıyla beraber mi işlediği konusu da araştırmada ele alınmıştır. Yetişkinlerle birlikte işlenen öldürme/teşebbüs dava dosyalarının bir kısmı normal ağır ceza mahkemelerinde görülebilmektedir. Dolayısıyla yaptığımız araştırmada birden fazla kişiyle birlikte işlenen öldürme suçlarından çocuk ağır ceza mahkemelerinde tespit edilenler kriminolojik incelemeye dahil edilmiştir.

Tablo 8: Suçun Kaç Kişiyle Birlikte İşlendiği

Suçta Dahil Olan Kişi Sayısı	Sayı	%
Tek başına	68	%81
Birden fazla kişiyle	16	%19

İnceleme konusu 84 olayda, kasten öldürmeye yönelik fiillerin %81'i çocuk tarafından tek başına gerçekleştirilirken, %19'u çocuğun da arasında olduğu birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmiştir.

IX. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN CİNSİYETİ

Araştırmada suça sürüklenen çocuğun cinsiyeti de kriminolojik olarak incelenmiştir.

Tablo 9: Suça Sürüklenen Çocuğun Cinsiyeti

Suçta Sürüklenen Çocuğun Cinsiyeti	Sayı	%
Erkek	86	%96,7
Kadın	3	%3,3

Araştırmadaki 89 suça sürüklenen çocuğun %96,7'sinin erkek olduğu, %3,3'ünün ise kadın olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere, babası çalışmayan öğrencilerin çalışanlara oranla şiddet eğilimleri daha yüksektir.²³ Kız çocuklarının suça sürüklenmede oransal olarak daha düşük seviyede olmasının sebebinin, ülkedeki sosyokültürel davranış biçimleri sebebiyle kız çocuklarının ailesi tarafından daha çok göz önünde tutulmaları, kadın ile erkek arasında saldırganlık açısından fizyolojik ve biyolojik farklılık olduğu düşünülmektedir.²⁴

X. SOSYAL İNCELEME RAPORUNUN (SİR) DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Ebeveynlerin Durumu

1. Ebeveyn Yapısı

Aile yapılarının anlatıldığı ilk bölümde bahsedildiği üzere, çocuğun suç olgusuna temasında aile önemli bir faktördür. Çocukların ebeveynleriyle olan

²³ ÖZGÜR / YÖRÜKOĞLU / BAYSAN ARABACI, a.g.e., s.59

²⁴ Gamze AKYÜZ / Fatma YÜCEL BEYAZTAŞ / Nesim KUĞU / Enver ANALAN / Orhan DOĞAN, "Suç İşledikleri İddiasıyla Muayeneye Gönderilen Çocuk ve Ergenlerde Sosyo-demografik Ve Klinik Özelliklerin Değerlendirilmesi", *Adli Tıp Bülteni*, C.V, S.2, Mersin, 2000, s.73.

ilişkilerinin zayıflaması, disiplin edici davranışların sert ve ayarsız olması, duygusal bağın, ebeveynlerin denetiminin ve otoritesinin eksikliği veya yoksunluğu, ebeveyn tarafından dışlanma gibi olumsuz faktörler çocukların suça sürüklenmesine yol açabilmektedir.

Yaşanılan aile içerisinde suça meyilli ve suç olgusuna temas etmiş bireylerin bulunması, aile içerisinde alkol, uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılarının olması, parçalanmış aile yapısı, aile içi şiddet, ebeveynlerin çocuklara yönelik ihmali, denetim, disiplin ve otorite eksikliği, çocukların yanlış yönde toplumsallaşmaları, aile içerisindeki şahıslar arasındaki uyuşmazlıklar, ailenin yaşadığı ekonomik zorluklar, çocukların ebeveynlerine olan bağlılığının az olması faktörleri, suçlulukla çocuk arasındaki genel değişkenler olarak belirtilebilir.²⁵

Özellikle yapılan çalışma kapsamında, babaları vefat etmiş çocukların denetim, otorite ve disiplinden uzak olarak yetişme ihtimallerinin yüksek olması sebebiyle suça sürüklenme ihtimallerinin de doğal olarak yükseldiğini söylemek mümkündür.

Ebeveynlerin birlikte olması, çocuğun sosyalleşmeyi olumlu şekilde elde etmesini sağlamaktadır.²⁶ Tek ebeveynli ve parçalanmış aile yapılarında çocuğun toplumsal uyum problemleri yaşadığı değerlendirilmektedir. Özellikle ebeveynlerin terk ettiği veyahut boşandığı ailelerde çocuğun yetişme tarzının olumsuz olarak etkilendiği, zira denetim, otorite ve disiplin etkisinin yanında çocuğun en yakın olduğu aile bireylerinin kendisinden ayrılmasının, psikolojisine de zarar verdiği açıktır. Ayrıca parçalanma sonrası ekonomik olarak da aile yapısı değişebilmektedir. Yaşadığı psikolojik buhranlarla ve travmalarla, çevresinde olumsuz örnek olabilecek kişilere yaklaşma ihtimali yükselmektedir.

²⁵ Zahir KIZMAZ / Rıfat BİLGİN, **Cezaevi Müdahimleri: İnatçı Suçlular**, Ankara, Orion Yayınevi, 2006, s.108.

²⁶ Zahir KIZMAZ, Rıfat BİLGİN, “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.IX, S.32, 2010, s.292.

Tablo 10: Ebeveyn Yapısı

Ebeveyn Yapısı	Sayı	%
Anne-Baba Sağ Birlikte	35	%57,4
Anne-Baba Ayrı/Boşanmış/Uzakta	13	%21,3
Anne Sağ – Baba Vefat	9	%14,8
Anne Vefat – Baba Sağ	1	%1,6
Üvey Ebeveynlik	3	%4,9

Suçta sürüklenen 89 çocuktan 61'inin aile yapısı hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Buna göre, aile yapısı tespit edilen, kasten öldürmeye yönelik fiil gerçekleştiren çocukların %57,4'ünün ebeveynlerinin sağ ve birlikte olduğu, %21,3'ünün ebeveynlerinin ayrı/boşanmış veya çocuktan uzakta olduğu, %14,8'inin annesinin sağ olduğu ancak babasının vefat ettiği, %1,6'sının babasının sağ olduğu ancak annesinin vefat ettiği, %4,9'unun ise üvey ebeveynlerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Sonuç itibarıyla aile yapısı tespit edilen SSÇ'lerin %42,6'sının parçalanmış aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

2. Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya bu suça teşebbüs eden çocukların büyük çoğunluğunun, düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerin ferdi olduğunu göstermektedir. Sosyoekonomik kavramı, ailenin toplam kazancının niteliğini ifade etmektedir. Gelirin miktarıyla birlikte, yaşanılan evin kira mı mülkiyetinde mi olduğu, ısınmanın ne şekilde olduğu, ailedeki çocuk sayısı, yaşam stilleri gibi etkenler de sosyoekonomik durumu etkileyebilmektedir. Ailenin ekonomik sorunları, dolaylı olarak aile içerisindeki iletişimi etkilemekte ve pek çok tartışmanın, sorunların, denetim eksikliğinin önünü açmaktadır.

Tablo 11: Ebeveynlerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Durum	Sayı	%
Düşük	40	%59,7
Orta	24	%35,8
Yüksek	3	%4,5

Araştırma kapsamında suça sürüklenen çocukların 67 tanesinin ailevi sosyo-ekonomik durumu tespit edilebilmiştir. Buna göre; çocukların %59,7'sinin ailesinin düşük, %35,8'inin orta, %4,5'inin ise yüksek sosyo-ekonomik seviyede olduğu gözlenmiştir. Suça sürüklenen çocukların büyük çoğunluğunun düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip aileye mensup olması dikkat çekicidir.

Tablo 12: Babanın Mesleği

Maddi Durum	Sayı	%
İşçi	34	%66,6
Kendi işletmesi	8	%15,7
Emekli	6	%11,8
İşsiz	3	%5,9

Sosyal inceleme raporlarından 51 adet çocuğun babasının çalışma durumu tespit edilebilmiştir. Söz konusu çocukların %66,6'sının babasının işçi olduğu, %15,7'sinin kendi işletmesine sahip olduğu, %11,8'inin emekli olduğu, %5,9'unun da işsiz olduğu tespit edilmiştir. Çocuğun belirtmiş olduğu baba mesleklerinin genel itibarıyla düşük nitelikteki işler (kahvehane çalışanı, inşaat işçisi, tekstil işçisi, pazarcı vs.) olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Annenin Mesleği

Maddi Durum	Sayı	%
Ev Hanımı	44	%86,3
İşçi	7	%13,7

Sosyal inceleme raporlarından 51 adet çocuğun annesinin çalışma durumu tespit edilebilmiştir. Söz konusu çocukların %86,3'ünün annesinin ev hanımı olduğu, %13,7'sinin ise işçi olduğu gözlenmiştir. Suça sürüklenen çocukların annelerinin oldukça büyük çoğunluğunun ev hanımı olması dikkat çekicidir.

3. Ebeveynlerin Eğitim Durumu

Ebeveynlerin eğitim durumu, en az çocuğun eğitim durumu kadar önem arz etmektedir. Ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olması, çocuğun da eğitim seviyesini ciddi anlamda etkileyebilmektedir.²⁷

Eğitim, kişinin yalnızca akademik anlamda değil, topluma uyum sağlaması ve sosyalleşmesi anlamında da ciddi bir rol oynamaktadır. Temel eğitim almamış veya yarıda kesmiş bireyler, eğitim seviyesi yüksek bireylere göre daha rasyonel olmayan davranış biçimlerine ve düşüncelere sahip olabilmektedir. Dolayısıyla eğitim ve kültür seviyesi yüksek bir ailede yetişmiş olan çocuk ile eğitim ve kültür seviyesi düşük bir ailede yetişmiş çocuğun düşünce ve davranış biçimlerinin aynı olması beklenemeyecektir.

Ebeveynlerin eğitim durumuna ilişkin veriler, çocuğun suça sürüklenmesiyle ebeveyn eğitiminin doğrudan ilişkisi olduğuuna dair düşüncelyi doğrular niteliktedir. Zira kasten öldürme/teşebbüs suçunu işleyen çocukların ebeveynlerinin eğitim durumlarına bakıldığında çoğunluğun eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir.

²⁷ Gülşah ACAR / Aynur DEMİR / Dicle GÖRMEZ / İlkey KESER, "Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi", Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.1, S.2, Ankara, 2005, s.653.

Tablo 14: Babanın Eğitim Durumu

Babanın Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	8	%17,4
İlkokul veya Ortaokul mezunu	19	%41,3
Lise mezunu	4	%8,7
Lisans Mezunu	1	%2,2
Okur-yazar olup eğitim durumu tespit edilemeyen	14	%30,4

Sosyal inceleme raporlarından 46 adet çocuğun babasının eğitim durumu tespit edilebilmiştir. Söz konusu çocukların babasının %17,4'ünün okuma-yazma bilmediği, %41,3'ünün ilkokul veya ortaokul mezunu olduğu, %8,7'sinin lise mezunu olduğu, %2,2'sinin lisans mezunu olduğu, %30,4'ünün ise eğitim durumu tespit edilemeyen okur-yazar olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim durumlarına bakıldığında, lise ve üzeri düzey eğitim alanların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 15: Annenin Eğitim Durumu

Annenin Eğitim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	18	%38,3
İlkokul veya Ortaokul mezunu	17	%36,2
Lise	2	%4,2
Okur-yazar olup eğitim durumu tespit edilemeyen	10	%21,3

Sosyal inceleme raporlarından 47 adet çocuğun annesinin eğitim durumu tespit edilebilmiştir. Söz konusu çocukların annesinin %38,3'ünün okuma-yazma bilmediği, %36,2'sinin ilkokul veya ortaokul mezunu olduğu, %4,2'sinin lise mezunu olduğu, %21,3'ünün ise eğitim durumu tespit edilemeyen okur-yazar olduğu gözlemlenmiştir.

Yine eğitim durumlarına bakıldığında, lise ve üzeri düzey eğitim alanların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır.

Ebeveynlerin eğitim ve kültürel yönden pozitif özelliklere sahip olmaması sebebiyle, çocuk üzerinde hatalı yönlendirmelere neden olunabilmektedir. Değişen ve gelişen dünyada toplumun gereklerine uyum sağlanması adına ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Toplumsal uyum içerisinde yetiştirilen çocukların suça sürüklenme ihtimali oldukça azalmaktadır.

B. Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı

Kalabalık aile yapıları pek çok sorunu beraberinde getirebilmektedir. Zira çok çocuklu ailelerde; ekonomik sorunlar başta olmak üzere, ebeveynlerin fazla sayıdaki çocuklar üzerindeki denetim, otorite ve disiplin eksikliği, yaşam alanlarının küçülmesi gibi sorunlar baş göstermektedir. Keza ekonomik sıkıntıların meydana gelmesi dolaylı olarak çocuğun erken yaşta eğitimini yarıda keserek çalışma hayatına atılmasına sebebiyet verebilmektedir. Çocuk sayısı fazla olan ebeveynlerin, yeterli mevcut maddi imkanlarının olmaması; çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilme açısından pek çok eksikliklerle karşı karşıya kalmasına, ilgi, duygu yetersizliği yaşanmasına, netice itibarıyla çocukların ebeveynlerin denetiminden çıkmasına neden olmaktadır.

Tablo 16: Ailedeki Toplam Çocuk Sayısı

Toplam Çocuk Sayısı	Sayı	%
1	3	%4,1
2	11	%14,9
3	7	%9,4
4	12	%16,2
5	12	%16,2
6+	29	%39,2

İncelenen tüm dava dosyaları kapsamında 74 çocuğun mensup olduğu ailedeki toplam çocuk sayısı tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında; kasten öldürmeye

yönelik fiillerde bulunan çocukların %39,2'sinin 6 ve daha fazla çocuklu aileye mensup olduğu, %71,6'sının ise 4 ve daha fazla çocuklu aileye mensup olduğu görülmektedir. Veriler doğrultusunda ailelerdeki çocuk sayısının, suça sürüklenme ihtimaliyle doğru orantılı olduğu söylenebilmektedir.

C. Çevrenin Suç Olgusuna Teması

Suçla ilişkin tarzların ve davranış biçimlerinin, içinde bulunulan akran çevresinden öğrenildiği hususu kriminoloji literatüründe genel olarak kabul edilen bir görüştür.²⁸ Suça sürüklenen çocukların arkadaş çevresinin büyük çoğunluğu, suça yönelme ihtimali olan veya suça temas eden bireylerden oluştuğu yadsınamaz bir gerçektir.

Akran çevresiyle birlikte içinde yaşanılan ailede ve akrabalar arasında, suç olgusuna temas eden bireylerin varlığı da çocuk suçluluğunu etkileyen faktörlerden biridir. Veri temininde çocuğun hem ailesinde hem de iletişim halinde olduğu çevrede suça temas eden kişilerin varlığının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 17: Çevrenin Suçluluğa Teması ve Sürüklenme İhtimali

Çevrenin Suçluluğa Teması ve Sürüklenme İhtimali	Sayı	%
Var	24	%27
Yok veya tespit edilemeyen	65	%73

Sosyal inceleme raporlarından tespit edildiği kadarıyla 24 çocuğun ailesinde ve çevresinde suç geçmişi olan bireylerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sayı tüm çocuklar genelinde azımsanmayacak bir %27'lik orana denk gelmektedir.

D. Kesi İzleri ve Dövme

Veri temini kapsamında incelenen sosyal inceleme raporlarında göze çarpan diğer bir husus da kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya öldürmeye teşebbüs eden

²⁸ KIZMAZ / BİLGİN, “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği”, s.304

çocukların vücudunun değişik yerlerinde faça olarak nitelendirilebilecek kesi izlerinin mevcut olduğu, ayrıca dövme izlerinin de görüldüğü tespitleri mevcuttur. Azımsanmayacak derecede yapılan tespitler nedeniyle bu başlığın da çalışmaya dahil edilmesinin yararlı olabileceği değerlendirilmiştir.

Tablo 18: Kesi İzleri veya Dövme Varlığı

Kesi İzleri veya Dövme	Sayı	%
Var	13	%14,6
Yok veya tespit edilemeyen	76	%85,4

Sosyal hizmet uzmanlarının yaptığı görüşmelerde 13 çocuğun, (çocukların %14,6'sının) kollarında faça olarak tanımlanabilecek kesi izleri ve dövmeye rastlanmıştır.

E. Rol-Model Durumu

Çocuklar gelişme döneminde, öncelikli olarak ebeveynlerini, sonrasında içinde yaşadığı muhitteki büyükleri kendisine rol-model olarak seçme isteği duymaktadır. Sağlıklı gelişimin önemli adımlarından biri de budur. Zira, çocuk yetişirken etrafında gördüğü kişilerin davranışlarını taklit etmekte, davranış stillerini farkında olmadan oluşturmaktadır.

Erkek çocuk açısından annenin, kız çocuk açısından babanın önemi fazla olmasına rağmen, büyüme evresinde erkek çocuk kendiyile aynı cinsiyette olan babayı, kız da bu doğrultuda annesini örnek alır. Davranışlarını ve kimliğini oluşturma yönünde söz konusu rol modeller ciddi anlamda önem arz etmektedir.

Çocuğun olumlu şekilde rol-model olarak görebileceği bir bireyin yokluğu veya olumsuz davranışlar sergileyen bireyin rol-model olarak görülmesi çocuk suçluluğunun temelinde yatan sebeplerden biridir.²⁹ Örneğin, çocuğun babasının sigara kullanması, öldürme suçundan sabıkalı olması, çocuğun abisinin yaralama suçundan cezaevinde olması, annesinin sürekli kavga çıkaran bir birey olması gibi

²⁹ TÜTÜNCÜLER vd., **a.g.e.**, s.102.

etkenler çocuğun taklit gördüklerini taklit ederek suça sürüklenmesine neden olabilmektedir. Zira gelişim döneminde çocuğa örnek olması gereken bireylerin davranışları toplumsal uyum içerisinde olmayabilmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda; kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya öldürmeye teşebbüs eden çocukların büyüdüğü ortamda, ailesinde veya çevresinde daha önceden suç olgusuna temas etmiş bireylerin varlığı azımsanmayacak düzeydedir.

Tablo 19: Olumlu Rol-Model Varlığı

Olumlu Rol-Model	Sayı	%
Yok	22	%24,7
Tespit edilemeyen	67	%75,3

Sosyal inceleme raporlarında, rol-model eksikliğinin özellikle belirtildiği 22 rapor bulunmaktadır. Bu rakam, genel çocuk sayısı içerisinde %24,7'lik bir oran oluşturmaktadır.

Netice itibarıyla; çocuğun içerisinde bulunduğu ortamdaki suçlu bireylerin varlığı, çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etken teşkil etmektedir.

XI. MAKTUL/MAĞDURUN NİTELİKLERİ

A.Yakınlık Durumu

Yapılan araştırma çerçevesinde, suça sürüklenen çocuğun öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği kişinin çocuğa yakınlığı da veri temininde göz önünde bulundurulmuştur. “Muhitten husumetli” başlığı içerisine, çocuğun maktul/mağdur ile daha önceden herhangi bir arkadaşlığı olmadığı, bir olaydan ötürü husumetlerinin bulunduğu durumlar dahil edilmiştir. “Tanımaz” başlığı içerisine, çocuğun maktul/mağduru daha önce hiç görmediği durumlar dahil edilmiştir. “Muhitten arkadaşı” başlığı içerisine ise, çocuğun maktul/mağdur ile arkadaşlık ilişkisinin olduğu ancak aralarında gerçekleşen bir olaydan ötürü söz konusu fiilin gerçekleştiği durumlar eklenmiştir.

Tablo 20: Maktul/Mağdurun Çocuğa Yakınlığı

Yakınlık Durumu	Sayı	%
Muhitten husumetli	31	%36,5
Tanımaz	27	%31,8
Aynı işyerinden tanır	7	%8,2
Aynı okuldan tanır	5	%5,9
Muhitten arkadaşı	4	%4,7
Kuzeni	5	%5,9
Kardeşi	3	%3,5
Annesi	2	%2,3
Dayısı	1	%1,2

Yapılan araştırma çerçevesinde, suça sürüklenen çocuğun öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği 85 maktul/mağdur tespit edilmiştir. Mağdur/maktullerin büyük çoğunluğunun (%36,5) çocuğun yaşadığı muhitten husumetli olduğu kişilerden oluştuğu, mağdur/maktullerin %31,8'inin daha önce çocuk tarafından tanınmadığı, mağdur/maktullerin %12,9'unun ise suça sürüklenen çocukla kan bağı olduğu tespit edilmiştir.

B. Yaşı

Yapılan araştırma çerçevesinde, suça sürüklenen çocuğun öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği hedef kitlenin yaş aralıkları da kriminolojik olarak incelenmiştir.

Tablo 21: Maktul/Mağdurun Yaşı

Maktul/Mağdurun Yaşı	Sayı	%
0-11 yaş	1	%1,2
12-18 yaş	32	%37,6
19-24 yaş	22	%25,9
25-36 yaş	14	%16,5

37-50 yaş	14	%16,5
51+ yaş	2	%2,4

Araştırmadaki 85 maktul/mağdurların büyük çoğunluğunun 0-18 yaş aralığında olduğu (%38,8), yani çocukların hedef olarak yine akran gruplarıyla karşı karşıya geldiği gözlenmiştir. İkinci sırada ise %25,9 oranla 19-24 yaş aralığı bulunmaktadır.

C.Cinsiyeti

Araştırmada suça sürüklenen çocuğun öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği hedef kitlenin cinsiyeti kriminolojik olarak incelenmiştir.

Tablo 22: Maktul/Mağdurun Cinsiyeti

Maktul/Mağdurun Cinsiyeti	Sayı	%
Erkek	80	%94,1
Kadın	5	%5,9

Araştırmadaki 85 maktul/mağdurların %94,1'inin erkek olduğu, %5,9'unun ise kadın olduğu tespit edilmiştir.

XII. SUÇ ALETİ

Yapılan araştırmada, çocuğun, kasten öldürmeye yönelik fiilinde kullandığı suç aleti de incelenmiştir. Kolay ulaşılabilir olması nedeniyle en fazla kullanılan suç aleti bıçak olmuştur. Bıçak, suçun meydana geldiği yerden anlık olarak temin edilebildiği gibi, fiili gerçekleştiren çoğu çocuğun bıçağı yanında sürekli olarak taşıdığı görülmektedir.

Temin edilmesi bıçağa göre daha zor olan tabanca sayısı da öldürmeye yönelik fiillerde çocuğun kullandığı suç aletleri arasında azımsanmayacak düzeydedir. Çocukların genelde söz konusu ateşli silahları aile bireylerinin sakladığı yerden

aldıkları, netice itibarıyla öldürmeye yönelik fiili ateşli silah vasıtasıyla gerçekleştirdikleri yazılı ifadelerden anlaşılmaktadır.

Tablo 23: Suç Aleti

Suç Aleti	Sayı	%
Bıçak	63	%75
Ateşli Silah	16	%19
Molotof	1	%1,2
Tornavida	1	%1,2
Çanta Askısı	1	%1,2
Fare Zehri	1	%1,2
Yok	1	%1,2

Araştırmadaki 84 olayda, kullanılan suç aleti olarak birinci sırada (%75) bıçak, ikinci sırada (%19) tabanca bulunmaktadır. Diğer olaylarda da molotof, tornavida, çanta askısı, fare zehri gibi unsurlar kullanılmıştır.

XIII. SUÇ MOTİVASYONU

A. Motivasyon

Bir çocuk neden insan öldürür veya öldürmeye çalışır sorusunun cevabının esasında en kolay görünen kısmı suç motivasyonudur. Somut olaylarda, çok fazla neden olmasına karşın, araştırma içerisinde benzerlik gösteren başlıklar tablo içerisinde gösterilmiştir. Suç motivasyonu, suçun temelinde yatan nedeni göstermemekle birlikte, ani fiilin meydana gelişinin yüzeysel nedenlerini göstermektedir.

Tablo 24: Suç Motivasyonu

Motivasyon	Sayı	%
İşyerinde tartışma	3	%3,3
Aile içerisinde tartışma	4	%4,4

Okul içerisinde tartışma	4	%4,4
Cinsel istismara tepki	3	%3,3
Töre cinayeti	1	%1,1
Fiili saldırıya tepki	16	%18
Hakarete tepki	15	%16,9
Hırsızlığa tepki	1	%1,1
Aile bireylerine saldırıya tepki	14	%15,8
Arkadaşına yönelik saldırıya tepki	3	%3,3
Sigara isteme tartışması	5	%5,6
Muhitte husumetle tartışma	10	%11,2
Muhitte tartışma	3	%3,3
Asker eğlencesinde tartışma	1	%1,1
Suç gizleme amaçlı	3	%3,3
Baskı ile	1	%1,1
Terör eylemi amaçlı	2	%2,2

Kasten öldürmeye yönelik fiillerin yoğunlukla; fiili saldırıya tepki (%18), hakarete tepki (%16,9), aile bireylerine yönelik saldırıya tepki (%15,8) motivasyonu ile işlendiği göze çarpmaktadır. Söz konusu sonuçlar, suça sürüklenen çocukların öfke kontrol problemi yaşadıklarını göstermektedir.

Olaylar genelde; sokakta, aile içerisinde ve okulda meydana gelmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre de ortaöğretimde okuyan öğrenciler, şiddet davranışlarının en sık sokakta (%39,0), okul ve çevresinde (%34,0) görüldüğünü belirtmektedir.³⁰

³⁰ “Çocukların şiddet olduğunu düşündükleri diğer ortamlar arasında yurt (%10,2), arkadaş çevresi (%9,4), aile ortamı (%4,8) ve trafik ortamı (%2,5) belirtilmiştir. Resmi ve özel okullar arasında şiddetin olduğu yer konusundaki fikirleri aynı sırada olmakla beraber yüzdeler arasında farklılık vardır. Devlet okullarında şiddet olan yer konusunda sokak %38,5 ile ilk sırada yer alırken özel okullarda %56,2’dir. Devlet okullarında okul ve çevresi %34,4 ile ikinci sırada yer alırken özel okullarda %20,4’dür.” TBMM Araştırma Komisyonu, **Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde Ve Ceza Ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu Ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet Ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması (Araştırma Raporu)**, Ankara, TBMM Basımevi, 2007, s.56, 57.

Yaptığımız çalışmada terör eylemi gerçekleştirmek maksadıyla, (halk otobüsüne molotof kokteylli saldırı, savcıya yönelik suikast girişimi) kasten öldürmeye yönelik fiiller gerçekleştiren çocuklar da mevcuttur. Yine ülkemizde *Rahip Santora, Üzeyir Garih, Hrant Dink* cinayetlerinde çocukların ön planda olması, keza terör örgütü sempatisizliğinin yapıldığı yasadışı gösteri ve yürüyüşlerde çocukların ön planda olması terör grupları tarafından çocukların bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.³¹

B. Haksız Tahrik Mevcudiyeti

Yapılan araştırmada, öldürme veya öldürmeye teşebbüs etme eylemlerinin büyük bir çoğunluğunun haksız tahrik altında gerçekleştirildiği görülmektedir. Haksız tahrikin etkisi altında kusurluluğu azalan çocuk söz konusu fiili gerçekleştirmektedir. Haksız tahrikle gerçekleştirilen fiillerin arkasında esasında öfke kontrol problemlerinin yattığı değerlendirilmektedir.

Tablo 25: Haksız Tahrik Mevcudiyeti

Haksız Tahrik Mevcudiyeti	Sayı	%
Haksız Tahrik Var	51	%57,3
Haksız Tahrik Yok	38	%42,7

İncelenen dava dosyalarında verilen 89 adet hükmün, %57,3'ünde haksız tahrik indirimi uygulanmış; %42,7'sinde ise haksız tahrik şartlarının gerçekleşmediği ifade edilmiştir. Gerçekleşen fiillerin büyük çoğunluğunun tahrik altında dürtüsel davranışla gerçekleştiği görülmektedir.

XIV. TEŞEBBÜS

TCK md.35'e göre suça teşebbüs, işlenmesi amaçlanan bir suçun kanunda yazılı icra hareketlerine başladıktan sonra failin iradesi dışındaki nedenlerle suçun tamamlanamamasıdır. Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin

³¹ Sedat ERGENÇ / Hakan AYDIN, "Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü", *Denetim Dergisi*, S.3, Ankara, 2009, s.77

ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 13 yıldan 20 yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine 9 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.

Tablo 26: Suçun Teşebbüs Aşamasında Kalıp Kalmadığı

Teşebbüs	Sayı	%
Var	50	%59,6
Yok	34	%40,4

Toplanan veriler ışığında, kasten öldürmeye yönelik fiillerin büyük bir kısmının (%59,6) teşebbüs aşamasında kaldığı göze çarpmaktadır.

XV.ALINAN CEZA

TCK md.31'e göre fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu çocuklarla ilgili olarak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurup da 15 yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu çocuklarla ilgili olarak çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 9 yıldan 11 yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası 7 yıldan fazla olamaz.

Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 18 yıldan 24 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır. Diğer cezaların üçte biri indirilecek ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası 12 yıldan fazla olamayacaktır.

İncelenen gerekçeli kararlarda, kesinleşen hükümlerde verilen sonuç cezalar kriminolojik açıdan tasnif edilmiş ve aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 27: Alınan Ceza Miktarı

Alınan Ceza	Sayı	%
0-5 yıl	21	%23,6
5-10 yıl	36	%40,4
10-15 yıl	14	%15,7
15+ yıl	10	%11,2
Ceza verilmesine yer olmadığı kararı	8	%9

İnceleme kapsamında verilen 89 hükmün %40,4'ünde 5-10 yıl arasında, %23,6'ünde 0-5 yıl arasında, %15,7'sinde 10-15 yıl arasında, %11,2'sinde ise 15 yıldan fazla ceza takdir edilmiştir. Bu dosyaların %9'unda, meşru müdafaa, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama, davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunmadığı durumlarının var olması sebebiyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. SUÇLULUĞA ETKİ EDEN ANA FAKTÖRLER

A.Genel Olarak

Toplumların geleceğini çocuklar oluşturmaktadır. Ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmelerle birlikte toplumun davranış kuralları, kalıplar ve tutumlar da değişmektedir. Olumlu gelişmelerin yanında olumsuz gelişmelere de tüm gerçekliğiyle maruz kalan çocukların suça sürüklenmesi gün geçtikte kolaylaşmaktadır. Çalışmamız kapsamında suça yönelten sebeplerin neler olduğu ve bu sebeplerin nitelikleri araştırılmıştır. Bu bölümde de tespit edilen faktörlere ne şekilde çözümler üretilebileceği ele alınmıştır. Sağlıklı bir ortamda yetişen çocuk, sağlıklı toplumların oluşmasının da önünü açacaktır.

B.Aile Yapısı

1. Ailenin Önemi

Aile toplumun en küçük ve en önemli yapı taşıdır. Çocuk açısından aile doğumdan ölüme kadar yönlendirici, geliştirici, eğitici bir role sahiptir. Çocuğun doğumundan itibaren sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlaması sağlıklı ailelerle mümkün olabilmektedir. Sağlıklı bir ortamda yetişmeyen birey sapma davranışlarıyla birlikte suça sürüklenebilmekte, çocukluktan sonraki dönemde de toplumsal açıdan kriminal faaliyetlerini devam ettirebilmektedir. Aile; eğitim gücü, ekonomik gücü, kültürel gücü, davranış yapısı, dini, ahlakı, tutumlarıyla çocuğun yaşamını temelden etkilemektedir. Aile içerisinde çocuk; gelenek, örf, adet, tavır ve değer yargılarının toplumca kabul edilmiş örneklerini öğrenir ve kazanır.¹

¹ Nephan ATAV, “Şahsiyetin Gelişiminde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerin Etkileri”, **Aile Yazıları 3; Birey, Kişilik ve Toplum**, C.V, S.3, Ankara, 1991, s.20.

Yaşadığı ortamlardan memnun olmayan çocuğun fiziksel şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığı yükselmektedir.² Çocuğun esasında içerisinde yaşadığı en önemli ortam ailedir. Aile içerisinde yaşanabilecek her türlü olumsuz davranış ve buna bağlı olarak çocuğun memnuniyetsizlik derecesinin artması, suç işleme ihtimaliyle doğru orantılı olmaktadır.

2. Ailenin Eksiklikleri

Suçta sürüklenen çocukların ailelerinin yapısına bakıldığında, bu ailelerin büyük bir kısmının düşük eğitim seviyesine sahip, düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel seviyeye sahip ve kalabalık aileler olduğu görülmektedir.

Bazı geleneksel düşünce yapısına sahip ailelerin, çocuklarını en ufak bir disiplinsizlikte sözlü ve fiziksel şiddetle cezalandırdıkları görülmektedir. Bu durum çocuğu disipline etmek yerine şiddet davranışını benimsemesini, kendisinin de ilerde karşılaştığı durumlara çocuğun bu şekilde tepki vermesine neden olmaktadır. Ayrıca bu durum çocuğun aileden soğumasına ve suça meyilli gruplara dahil olmasına da sebebiyet vermektedir.

Denetim, disiplin ve kontrol dengeli şekilde sağlanmalıdır. Aşırı sert tepkiler ve ilgi göstermeme durumları aynı sonuçları doğurabilmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre suçlu çocuklara karşı ilgisizlik ya da aşırı sert tutumlar gösteren baba ve annelerin oranı sırasıyla %69,8 ve %27,9 iken, suçsuz çocuklarda bu oranlar %19,4 ve %4,5 olarak tespit edilmiştir. Suçlu çocuklarda, çocuğa karşı ilgisiz, aşırı sert ya da dengesiz disiplin davranışları uygulayan baba ve annelerin oranı %94,3 ve %95,8 iken, bu oranlar suçsuz çocuklarda %44,5 ve %34,4 olarak ortaya çıkmıştır. Fiziksel yaptırımı kullanan baba ve annelerin oranı suçlu çocuklarda %67,8 ve %55,6 iken, suçsuz çocuklarda fiziksel cezayı uygulayan baba ve annelerin oranı ise, %34,7 ve %34,6'da kalmaktadır.³

² Robert F. VALOIS / Keith J. ZULLIG, "Life Satisfaction and Violent Behaviors Among Middle School Students", *Journal of Child and Family Studies*, C.XV, S.6, Aralık 2006, s. 704.

³ ULUĞTEKİN, a.g.e., s.40-41

İletişimin sağlıklı şekilde ilerlediği, sevgi ve ilginin dengeli olduğu ailelerde toplumsal uyumun da yüksek olduğu görülmektedir. Aile içi şiddetin yaşandığı durumlarda ise çocuklarda fiziksel ve ruhsal anlamda olumsuz davranışlar gelişebilmektedir. Söz konusu fiillere maruz kalan çocuklar, toplumda sapma davranışlarına yönelebilmekte ve suça sürüklenebilmektedir.

Ailelerin çocuk yetiştirme sürecindeki tarzları ve davranışları çocuk suçluluğuyla yakından ilişkilidir. Aşırı denetim, otorite, koruyucu tavırlar ve yetersiz sevgi çocuğun özgüvensiz ve bağımlı bir kişilik geliştirmesine, çocuğun söz konusu kurallara ve sıkı denetime tepki göstermesine, evden ve aileden soğumasına, netice itibarıyla suça sürüklenmesine neden olabilmektedir.⁴ Bu sebeple çocuk üzerinde kurulacak olan denetim mekanizmaları dengeli şekilde ayarlanmalıdır.

Diğer taraftan çocuğun yaşadığı ailede suça sürüklenen bireylerin var olması durumunda, çocuğun bu kişileri rol-model olarak seçebileceği ihtimali güçlenmektedir. Gelişim döneminde taklide açık olan çocuk, kendisine en yakın kişilerin suça temas etmesi durumunda olumsuz şekilde etkilenebilmektedir. Buradaki aile kavramına yalnızca ebeveynler değil, kardeş, dayı, amca, dede gibi bireyler de dahil olmaktadır. Araştırmamızda da görüleceği üzere, kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden çocukların ailelerindeki suç olgusuna temas eden kişilerin sayıları azımsanmayacak düzeydedir.

Parçalanmış ve tek ebeveynli aile yapılarında da çocuk denetim, disiplin ve otorite boşluğuna düşmekte, suça sürüklenmeye açık hale gelmektedir. Ebeveynleri vefat eden, boşanan veya ebeveynleri terk eden çocuklar psikolojik anlamda çöküntüye uğramakla birlikte, kriminolojik davranışlarda bulunan ortamlara doğru yönelebilmektedir.

Netice itibarıyla aile, insanın geliştiği ilk dönemde kritik rol oynayan yapı taşı olduğundan, eksiklikleri ve olumsuz davranışları olan ailelerin yönlendirilmesi amacıyla gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir.

⁴ Rabia AFŞİN / Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK, “Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.XVII, S.66, 2018, s.387.

3. Ailenin Demografik Yapısı

Çalışma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde, inceleme konusu suçu gerçekleştiren çocukların büyük bir çoğunluğunun kalabalık aile içerisinde yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu ailelerin sosyoekonomik durumlarının da düşük olduğu görülmüştür. Bu iki faktör bir araya getirildiğinde ebeveynlerin çok sayıda çocukları, düşük seviyedeki maddi durumla idare edemediği, giderlerin oldukça fazlalaştığı, gereken temel ihtiyaçları ve eğitimi sağlayamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Tabii ki, çok sayıda çocuğa sahip ailelerde her zaman bu durum görülmemektedir. Ancak düşük maddi imkanlara sahip ailelerle bu faktör bir araya geldiğinde genelde benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Zira yükselen demografik artışa rağmen, ekonomik durum sabit kalmaktadır.

Kalabalık aile yapılarında çocuğun yaşadığı en önemli sorunlardan biri de kendine ait bir yaşam alanının olmamasıdır. Yoğunluk içerisindeki gürültüden etkilenecek eğitime odaklanamamakta ve doğal olarak akademik başarısı sekteye uğramaktadır. Eğitim hayatında başarısızlığa uğrayan çocuk zaman içerisinde ailesinden ve okul hayatından soğumakta, farklı davranışlara sahip gruplar içerisine çekilebilmektedir. Ayrıca çocuk, aile içerisinde şahit olmaması gereken cinsellik, kavga gibi olaylara şahit olabilmektedir. Yapılan çalışma esnasında elde edilen bilgilere bakıldığında da inceleme konusu suçu işleyen çocukların büyük bir kısmının kendisine ait bir odasının olmadığı göze çarpmaktadır.

Netice itibarıyla, demografik açıdan kalabalık ve düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde, çocuğa yönelik yeterli ilgi, sevgi, denetim, disiplin ve otorite araçlarının uygulanmasının mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir.

4. Aileye Dönük Alınabilecek Tedbirler

Çocuk suçluluğunu etkileyen en temel faktör aile unsurudur. Ailedeki olumsuzlukların giderilmesini, eksikliklerin tamamlanmasını, aile kurumunun korunup güçlendirilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin ve sivil toplum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda yapılacak olan bilgilendirme unsurlarıyla, ailelerin her anlamda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bilinçlendirme devlet eliyle yetkili makamlarca yapılabileceği gibi, bu alanda faaliyet gösteren sicil toplum kuruluşları, vakıflar ve dernekler vasıtasıyla da yapılabilecektir.

Bilgilendirme seminerler vasıtasıyla yapılabileceği gibi, el broşürleri, kamu spotları, bilgilendirici geniş kapsamlı yayınlar vasıtasıyla yapılabilir. Ayrıca yetkili makamlar eliyle, “aile danışmanı” kurumu oluşturularak her aileye bu kapsamda bilgi aktarımı sağlanması, toplumun her kesimine yayılımı sağlayabilecektir.

Diğer bir husus da parçalanmış ailelerin devlet eliyle takip edilmesi ve çocukların gelişimiyle alakalı ortamın görülmesi amacıyla belirli aralıklarla kontrollerin sağlanması, gerekli bilgilendirmenin sağlanması da bu ailelerdeki suça sürüklenme ihtimali olan çocuklarda pozitif gelişmeler sağlayabilecektir.

Aileye yönelik bilgilendirici vasıtalarla aşağıdaki başlıklar genel olarak kullanılabilir;

1. Çocuğun eğitiminin ne derece önemli olduğu,
2. Söz konusu eğitimin öncelikle ailede başladığı,
3. Temel eğitimi kesintiye uğrayan çocukların suça sürüklenme ve aileden kopuk yaşama ihtimallerinin yüksek olduğu,
4. Disiplin, denetim ve otorite konularında aile içinde dengeli fiillerde bulunulması gerekliliği,
5. Disiplin sağlanırken şiddetten bağımsız cezalandırmaların uygulanabilmesi,
6. Sevgi ve ilginin eksik edilmemesi, çocuğa dokunulması⁵ ve sevilmesi, çocuğa hemen her gün zaman ayırılarak sorununu arkadaş gibi çözebileceği bir aile ortamının yaratılması,

⁵ Füsun ARAL ERKAN, “Kriminolojide Çocuğun Psiko-Sosyal Gelişimi Açısından Dokunmanın Önemi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, S.1-4, İstanbul, 1988-1990, s.150.

7. Çocuğun rol-model ihtiyacı göz önünde bulundurularak çocuğa örnek olacak davranış ve tutumların gerçekleştirilmesi,
8. Disiplin, denetim ve otoritenin tam anlamıyla sağlanması açısından fazla sayıda çocuk yapmanın olumsuz sonuçlar doğurabileceği, suça sürüklenen çocukların yoğunluğunun çok sayıda kardeş sahibi olduğunun bildirilmesi,
9. Çocuğun birlikte zaman geçirdiği arkadaş grubunun niteliklerinin takip edilmesi, olumsuz davranış sergileyen gruplarla zaman geçirmesinin önüne geçilmesi,
10. Gelişim açısından eğlence ve oyun vakitlerinin sağlanması,
11. Temel ihtiyaçlarının karşılanması,
12. Biyo-fizyolojik özellikleriyle alakalı olarak öncelikle ailenin çocuğa bilgi vermesi gerekliliği,
13. Boşanma gerçekleştiği takdirde, ebeveynler çocuğun üstün yararını gözetmeleri gerekliliği mevcuttur.

Ayrıca boşanma sonrası velayetin, iki ebeveyn arasında eşit olarak paylaştırılması yönünde yasal düzenlemeler yapılmasının çocuğun gelişimi açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir.⁶

C.Göç

1. Genel Olarak

Kırsal alandan kente göç olgusu ile çocuk suçluluğu arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Kent, nüfus açısından büyüklüğü ve yoğunluğu diğer yerleşim yerlerine göre fazla olan, ekonomisi tarım odaklı olmayan, sanayi esaslı ve kendi bünyesindeki bireylerin haricinde, bölgesine dahil olan bireylere de hizmet veren yerleşmeler olarak tanımlanabilmektedir.⁷

⁶ AVCI, a.g.e., s.134.

⁷ Mehmet ALTAN, **Kent Dindarlığı**, 6.bsk, İstanbul, Timaş Yayınları, 2011, s.13.

Yapılan çalışma kapsamında, genel itibarıyla suça sürüklenen çocukların nüfusa kayıtlı olduğu yerlerin farklı ve kırsal iller olduğu, büyük bir kısmının İstanbul'a göç ettikleri dikkat çekmektedir. Göçün temel sebeplerinden biri olan maddi imkansızlıklar da bu başlık altında incelenecektir.

Göç eden ailedeki çocuklar, sosyalleşme açısından sorunlar yaşamakta, çevresi tarafından dışlanabilmekte, aile de maddi açıdan çeşitli sorunlar yaşayabilmekte, kültür çatışmaları yaşanabilmektedir. İncelediğimiz suç açısından pek belirleyici olmasa da göç sonrası maddi açıdan sorun yaşayan bireyler menfaat sağlama amaçlı çeşitli suçlara yönelebilmektedir.

Göç sonrası getto veya gecekondu bölgeleri olarak nitelendirilebilecek muhitlere yerleşen aileler, düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyden doğan olumsuz faktörlere maruz kalmakta, çevresel imkanlardan yoksun kalmaktadır. Çocuğun gelişimi açısından da olumsuz pek çok etkeni içinde barındıran bu bölgelerde, suça sürüklenme ihtimali artmaktadır.

Türkiye'de 1976 yılında yapılan bir araştırmada, hükümlü olan 1186 çocuk ve gencin %66'sının köyden göçmüş olduğu, %20'sinin kasabadan göçmüş olduğu, %14'ünün kentte yaşadıkları tespit edilirken, kentte yaşayıp da yargı sistemine dahil olanların %93'ünün de gecekondu ve getto olarak tanımlanabilecek bölgelerde ikamet ettikleri gözlemlenmiştir.⁸

Keza Diyarbakır'da yapılan bir araştırmada incelenen 165 çocuğun, %28'inin Diyarbakır'a göç eden aileye mensup olduğu, %36'sının sigara kullandığı, %21'inin okuldan kaçma davranışında bulunduğu, %5,4'ünde hafif-psikiyatrik rahatsızlıkların olduğu ve %51'inin eğitimini yarıda kestiği tespit edilmiştir⁹. Söz konusu araştırmanın sonuçları, büyük şehre uyum sağlayamayan göçmen ailelerin çocuklarının, aile denetiminin düşük olması ve olumsuz arkadaş ve komşuluk ilişkileri sebebiyle suça yönelme ihtimallerinin arttığını göstermektedir. Çocukların ayrıca temel eğitimi terk

⁸ Atalay YÖRÜKOĞLU, **Gençlik Çağı**, 7.bsk., İstanbul, Özgür Yayın-Dağıtım, 1990, s.325

⁹ Şakir ÖZEN / Aydın ECE / Remzi OTO / Yaşar TIRAŞCI / Süleyman GÖREN, "Juvenile delinquency in a developing country: A province example in Turkey", **International Journal of Law and Psychiatry**, S.28, 2005, s.430.

ettiği, sigara içtikleri, okuldan kaçtıkları, şiddet içeren davranışları tekrarladıkları göze çarpmaktadır.

Yoksulluk içinde büyüyen bireyler, bu bölgelere nispeten daha gelişmiş yerleri gözlemlemekte, basın-yayın araçları vasıtasıyla izlemekte ve sosyoekonomik düzeyi yüksek kişilerin hayatlarına özenmektedir. Söz konusu yüksek hayat standardına sahip kişilerin hayatlarına bu bölgelerde çalışarak ulaşamayacaklarını düşünen bireyler menfaat sağlama amaçlı suça yönelebilmektedir. Bu kısımda, ülkemizde çocuklar tarafından en fazla işlenen suç tipinin hırsızlık olduğunu belirtmekte fayda vardır.¹⁰ Sonuç itibarıyla getto-gecekondu bölgelerinde suça yönelen insan sayısında artış meydana gelmektedir.

Göç eden ailelerin çocukları, yeni sosyal ortam içerisinde çeşitli uyum problemleri yaşamakta ve bu güçlükler çocuğu olumsuz yollara itebilmektedir.¹¹ Çevresinde bu denli suçla temas etmiş yetişkin bireylerin içerisinde büyüyen çocuk da ister istemez rol-model olarak bu kişileri seçebilmekte ve onlara özenebilmektedir. Göçmen ailelerin çocukları, çevreden kaynaklı psikolojik ve sosyal açıdan yaşadığı sıkıntılar nedeniyle, diğer çocuklara göre daha fazla sapma davranışı göstermektedir.

2. Çözüm Önerileri

İdareciler, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kuruluşlarca getto-gecekondu olarak nitelendirilebilecek muhitlerin alt-üst yapı problemleri çözümlidir. Buralarda yaşayan bireylerin sosyoekonomik düzeylerini yükseltmek adına maddi yardımlar sağlanmalı, iş imkanları yaratmak adına işletmeler kurulmalıdır. Keza söz konusu muhitlerde yaşayan çocukların boş vakitlerini değerlendirebileceği, spor yapabileceği, eğitici öğretici faaliyetlerin de dahil edilebileceği ücretsiz kullanıma açık alanlar oluşturulmalıdır.

Boş zamanlarını olumlu şekilde değerlendirebileceği, ücretsiz olarak yararlanabileceği, kütüphane, oyun alanları, sinema salonları, futbol basketbol sahası vb. imkanlarına sahip olan çocukların olumsuz örnek oluşturabilecek ortamlara girme

¹⁰ AKYÜZ vd., a.g.e., s.73.

¹¹ YAVUZER, a.g.e., s.213

ve dolayısıyla sapma davranışı gösterme ihtimalini azaltacaktır. Bu durum yalnızca getto-gecekondu bölgeleri için değil tüm bölgeler için geçerlidir. Diğer bölgeler için de belirtilen sosyal imkanların sağlanması çocuklar adına yararlı olacaktır.

Esasında suçun temelinde yatan en önemli nedenlerden biri maddi imkansızlıktır. Ekonomik refahın seviyesi, toplumun her açıdan gelişmişlik seviyesini de etkilemektedir. Maddi sıkıntılarla boğuşan aileler göç etmekte, çocukları da eğitimden kopup çocuk yaşta iş hayatına atılmaktadır. Geniş açıdan bakıldığında ülkenin ekonomik durumunun geliştirilmesi amacıyla idare edenler tarafından gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Çocukların maddi açıdan sıkıntılar yaşaması, suça olgusuna dahil olması ve istismara daha açık hale gelmesi göç eden bireylere yönelik sosyal hizmetin gerekli olduğunu göstermektedir.¹²

D.Arkadaş Çevresi

1. Genel Olarak

Çocuğun çevresi ifadesinde akla ilk gelen, çocuğun oyun oynadığı, arkadaşlıklar kurduğu, sosyalleştiği mahalle kavramıdır¹³. Çocuğun, ailesine kıyasla daha rahat konuşabildiği, sorunlarını daha kolay anlatabildiği çevre olan mahalledeki arkadaş çevresi, suça sürüklenmede büyük bir etkiye sahip olabilmektedir. Sosyalleşme açısından uyum oluşturma süreci genellikle arkadaş çevresi içerisinde gerçekleşir. Özellikle gelişme döneminde, çocuğun dahil olduğu arkadaş grubu, gelişimi sosyokültürel yönden pozitif yönde olduğu gibi, suça sürükleyici davranışlarda bulunma gibi negatif yönde de etkileyebilmektedir. Çocuk, ergenlik döneminde aileden uzaklaşmakta ve akranlarının bulunduğu gruplarına yönelmektedir.¹⁴ Ailede baskın bir rol-model yokluğu da mevcut ise arkadaş çevresindeki kişilerin davranışları örnek alınmakta ve taklit edilmektedir. Ailenin

¹² M. Burak GÖNÜLTAŞ / Görkem KELEBEK, “Metropollerde Önemli Bir Realite: Göç, Çocuk Suçluluğu Ve Sosyal Hizmet Odağında Çözüm Önerileri”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, S.2, Rize, 2017, s.153.

¹³ Bekir ONUR, **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2005, s.168.

¹⁴ BAĞIŞ, a.g.e., s.210.

çocuk üzerindeki denetimi ve ilgisi azalmaya başladıkça arkadaş grubunun çocuk üzerindeki anti-sosyal etkisi daha belirgin hale gelmektedir.¹⁵

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre, çocukların arkadaş çevresinde azımsanmayacak derecede suça temas eden kişiler bulunmaktadır. Arkadaş gruplarının oluşturduğu kurallar ve davranış biçimleri çerçevesinde, önceleri olumsuz davranışları yadığayan çocuk, sonrasında dışlanmamak ve grupta kendine yer bulabilmek adına kendisi de aynı davranışları sergilemektedir. Suç olgusuna temas etmiş arkadaşlarından gördükleriyle ve anlattıklarıyla davranışlarını kriminal anlamda yönlendirebilmektedir. Suçu tek başına işleyebildiği gibi, arkadaş çevresindeki şahısların faaliyetlerine katılarak da işleyebilmektedir.

Bu gruplar ilk etapta farklı amaçlarla bir araya gelmekte, sonrasında kriminal faaliyetlere yönelebilmektedir. Genelde aynı yaş gruplarında, aynı bölgeden göç etmiş, aynı memleketli, aynı okula giden, aynı düzeyde sosyoekonomik ve kültürel seviyeye sahip, yakın oturan çocuklar arasında bu tür gruplaşmalar meydana gelmektedir.

2. Çözüm Önerileri

Çocuğun arkadaş çevresi, dışarıdan müdahale ile etkilenebilecek en zor suça sürüklenmede etkin faktörlerden biridir. Zira dış müdahale ile ilgili grupların iyileştirilmesi her zaman mümkün olmayabilmektedir. Bu bağlamda öncelikli olarak ailenin, çocuğun arkadaş çevresinin şekillenmesinde ve kontrol edilmesinde önemli bir rolü mevcuttur. Çocuğun suça sürüklenmesi ihtimalini artıracak gruplara dahil olduğunu gören ebeveynler, çocuğu söz konusu gruptan uzak tutmak için gereken girişimlerde bulunmalı, gerekirse ikamet yeri değiştirilmelidir.

E. Eğitim Durumu

1. Genel Olarak

Toplumsal uyumun temelinde eğitim yatmaktadır. Zira çocuğun alması gereken formal eğitimlerde (ilkokul, ortaokul, lise) toplumun belirlediği normlara

¹⁵ ULUĞTEKİN, a.g.e., s.47

uyma, ahlaki değerlere saygılı olma, rasyonel davranışlarda bulunma, olumsuz etkenlerle mücadele etme gibi davranışlar öğretilmektedir. Formal eğitim; belirlenmiş olan müfredatla, okul, kurs gibi belirli bir kurumda, belirli aralıklarla, belirli yaş grubuna yönelik olarak, alanında uzman eğitimci idaresinde öğrenme ortamının yaratılması, öğrenme düzeyinin sınav, sözlü, ödev gibi unsurlarla değerlendirilmesi, sonuçların analiz edilmesiyle de başarılı olanlara belge (diploma, sertifika vb.) verilerek sonlandırılması süreçlerinden oluşan eğitimidir.¹⁶ Söz konusu eğitim, bu alanda uzman kişilerce verildiğinden ötürü, zaman zaman ailenin öğretebileceğı kapasitenin de ötesinde çocuğa pek çok katkı sağlayabilmektedir.

Yaptığımız araştırmada, kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya bu fiili gerçekleştirmeye teşebbüs eden çocukların oldukça büyük bir çoğunluğunun temel eğitim almamış, temel eğitimini yarıda kesmiş ve devam etmemiş bireylerden oluştuğı görülmektedir.

Her ne kadar okulun eğitici öğretici yönü vurgulanmış olsa da, gerek okulun yetersizlikleri gerek öğretmenlerin ve diğer personellerin tavır ve davranışları çocuğı eğitim hayatından soğutabilmekte ve okuldan uzaklaştırabilmektedir. Örneğın; çok başarılı ve sosyokültürel-sosyoekonomik düzeyi yüksek çocukların bulunduğu bir sınıfa, çok da başarılı olamayan ve sosyokültürel-sosyoekonomik düzeyi düşük bir çocuğın alınması, bu çocuğın kendisini yetersiz hissetmesine neden olacaktır. Okul hayatından soğuyan çocukta oluşan isteksizlik, okuldan kaçmalarla başlamakta, eğitim hayatını sonlandırmaya kadar gitmektedir. Akabinde ise suç olgusuna temas etmesi ihtimal dahiline girmektedir.

Kalabalık, yaptırımları ağır ve davranışları hoşgörölü olmayan öğretmenlere ve diğer personellere sahip okullarda, olumsuz davranış gösteren çocukların diğer okullara kıyasla daha fazla mevcut olduğı tespit edilmiştir.¹⁷ Geçmişte çocuklara karşı fiziksel şiddet yaptırımının oldukça yaygın okullarda, artık günümüzde gelişen teknolojiyle ve kameralı telefonların yaygınlaşmasıyla geçmişe göre şiddet olayları azalmıştır. Ama halen şiddet olaylarının görüldüğü vakalara da rastlanmaktadır. Bu

¹⁶ İbrahim E. BİLİCİ, “İnformal Öğrenme, Çocuk ve Suç Olgusu”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, S.36, 2016, s.67.

¹⁷ Şefika Şule ERÇETİN, **Çocuk ve Suç**, Ankara, Hegem Yayınları, 2006.s.34

şekilde fiziksel ve sözlü şiddet yaptırımları, fazlasıyla ağır ders yükü, aralarında zekâ ve gelişmişlik düzeyleri bakımından oldukça fazla fark bulunan çocukların aynı sınıfta eğitim görmesi, okulun konumu, personellerin davranışları, yoğun sınıflar okulların olumsuz yönleri olarak belirtilebilir. En nihayetinde, söz konusu durumlara maruz kalan çocukların, eğitim hayatından soğuyarak suç olgusuna temas etme ihtimalleri yükselmektedir.

Diğer yandan çocuk, çoğu zaman ailesini geçindirmek ya da ailesine para götürmek zorunda kalması sebebiyle eğitimini yarıda kesmekte ve çocuğun suç olgusuna temas etme ihtimali artmaktadır.¹⁸

2. Çözüm Önerileri

Çocuklara yönelik verilecek temel eğitimlerin, devletin denetimi altındaki ve alınacak olan izinler doğrultusunda faaliyet gösterecek kurumlar vasıtasıyla planlı olarak gerçekleştirilmelidir. Günümüzde izinsiz ve plansız şekilde temel eğitimler, din eğitimi, Arapça eğitimi gibi eğitimler veren vakıf, dernek veya tarikat-cemaat gibi yapıların mevcut olduğu, hatta bunların okullarının ve yatılı yurtlarının bulunduğu görülmektedir. Eğitimin mevcudiyetinden ziyade niteliği önemlidir.

Okulların, her açıdan donanımlı olması, laboratuvar, spor malzemeleri, kütüphaneler, tiyatro-sinema sahneleri gibi sosyal imkanların oluşturulması sağlanmalıdır.

Sürekli değiştirilen müfredatlar da çocukların uyum sorunu yaşamalarına sebep olabilmektedir. Bu sebeple sürekli değişiklikten ziyade, gelişen dünyaya uygun şekilde müfredat düzenlemeleri yapılmalı, eğitim verecek olan personelin de buna uygun şekilde uzmanlaşması sağlanmalıdır. Çocuğun hayatındaki en önemli kişilerden biri de öğretmenidir. Toplumun tuğlalarını dizen kişiler olarak öğretmenler, çocuklara yönelik davranışlarını, ileride çocuğun yaşantısını değiştirebileceği düşüncesiyle gerçekleştirmelidir. Bu sebeple, öğretmenlerin sayısının artırılması değil, niteliklerinin artırılması öncelik olmalıdır.

¹⁸ ÖZALP, a.g.e., s.115.

Disipline etme amaçlı olarak, sözlü ve fiziksel şiddet yerine daha yararlı olabilecek yaptırımlar uygulanmalıdır. Ayrıca bu eylemlerin önüne geçme adına sınıf içerisinde kamera sistemleri yerleştirilmesinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Çocuğun sapma davranışları genellikle okulda göze çarpabilmektedir. Bu bağlamda, okuldaki idare edenler ve öğretmenlerin, çocuğun ailesiyle sürekli iletişim halinde olması, göze çarpan bir olumsuzluk görülmesi halinde bu durumun aileye bildirilmesi gerekmektedir. Keza aile içerisinde böyle bir davranışın görülmesi halinde de ebeveynler, bu durumu çocuğun öğretmenine bildirmelidir.

Diğer bir açıdan, eğitimi terk eden çocukların aileleriyle ve çocukla, pedagog ve sosyolog eşliğinde görüşme sağlanarak çocuğun okula dönmesi teşvik edilmelidir. Maddi sebeplerle okulu terk etme durumu söz konusu ise, devlet desteğiyle çocuğun eğitim masrafları karşılanmalıdır.

F. Boş Zamanların Değerlendirilmesi

1. Genel Olarak

Boş zamanlar, çocukların kriminal şahıslarla temas etme ve suça sürüklenebilme ihtimallerinin arttığı zaman dilimleri olarak ifade edilebilir. Boş zamanlarında çocuğun, ebeveynleri, öğretmenleri tarafından yararlı faaliyetlere yönelmesi sağlanamazsa plansız şekilde sokağa yönelmesinin önü açılabilmektedir.

Günümüzde bakıldığında çocuklar genellikle okuldaki tatil günlerinde internet kafelere hatta kahvehanelere gitmektedir. Olumsuz davranışlara şahit olma veya dahil olma olasılığının yüksek olduğu bu alanlarda çocuğun olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Formal yani düzenli eğitim dışında kalan eğitimler olarak nitelendirilebilecek informal eğitim kapsamında, çocuğun boş vakitlerini eğitici faaliyetlerle uğraşarak geçirmesi gerekmektedir.¹⁹

We Are Social 2019 araştırmasına göre 82 milyonu aşkın nüfusa sahip ülkemizin 59.36 milyonunun yani %72'sinin internet kullanıcısı olduğu

¹⁹ BİLİCİ, a.g.e., s.67.

görülmektedir.²⁰ Her türlü davranış tipinin kolaylıkla görülebileceği internet ortamına çocukların da rahatlıkla ulaşabileceği tartışmasıdır.

Radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları da suça sürüklemeye yönelik çocuklara olumsuz örnekler sunabilmektedir. Yetişkinlerin büyük bir kısmı televizyonu eğlenmek için seyredirken; çocuklar televizyonu dünyayı tanımak ve anlamak amacıyla seyretmektedir.²¹ Dizilerde, silah çeken, adam vuran, bıçak taşıyan karakterlerin üstün gösterilme çabası, çocukların da bu kişilere özenmesine ve şiddete yönelmesine yol açmaktadır. Kamu spotları vasıtasıyla her ne kadar bu tür yayınlara yaş sınırı etiketi konuluyor olsa da çocukların bu yayınları izlemeleri maalesef denetlenememektedir.

2. Çözüm Önerileri

Girişinde herhangi bir yaş sınırının bulunmadığı internet mecrasında, çocuğun olumsuz örnek teşkil edebilecek kriminal nitelikteki davranışları görmesi olasıdır. İnternetin görünen yüzünün dışında, silah, uyuşturucu gibi yasadışı malzemelerin ve kriminal hizmetlerin satıldığı “Deep Web” denen bir tabakası daha bulunmaktadır.²² Ülkemizde intihar vakalarıyla ismi duyulan “Mavi Balina” oyunu gibi şiddet içerikli oyunların varlığı da çocukları ruhsal ve gelişimsel anlamda derinden etkilemektedir.²³

Dolayısıyla yine ailenin, çocuğun internet kullanımına yönelik önlemler (internet aile filtresi vs.) alması ve kullanımla alakalı olarak bilinçlendirme sağlaması gerekmektedir. Keza internet kafelerde çocuklara yönelik sınırlandırmalar

²⁰ We Are Social, “2019 Türkiye İnternet Kullanım ve Sosyal Medya İstatistikleri”, (Çevrimiçi) <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>, 20.11.2019

²¹ Candan ÖZTÜRK / Gonca KARAYAGIZ, “Çocuk ve Televizyon”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, C.X, S.2, Erzurum, 2007, s.81.

²² Deep Web; Google, YAHOO gibi sıradan arama motorlarıyla erişilemeyen özel bir ağdır. Yasa dışı veriler bulunmasından, güvenlik açıklarından ve bazı özel nedenlerden dolayı buradaki siteler aramalarda çıkmaz. İnternetin karanlık dünyası denilen Deep Web’e girmek için özel tarayıcılar kullanmak gerekmektedir. İçeriğinde ise çoğunlukla yasadışı silah, çalıntı kredi kartı bilgileri, cinayet görüntüleri, ele geçirilmiş tanınmış kişi veya özel kişilerin görüntüleri yahut bilgileri, tecavüz ve cinayet yayınları gibi yasal ve etik olmayan yayınlar yer almaktadır.

²³ BBC News Türkçe, “Mavi Balina oyunundan kurtulanlar anlatıyor: 'Sanal ölüm tuzağı’”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/41281200>, 16.12.2019.

gerçekleştirilmelidir. Bu sınırlama yalnızca yasal düzenlemelerle değil, fiili denetimlerle de sağlanmalıdır.

Televizyon programları, sıradan günlük hayattaki akışı yansıttığı gibi ulusal ve uluslararası görüşlerin yayılımını ve ideolojinin yeniden oluşumunu da sağlamakta, televizyon aracılığıyla düşünce tarzları sürekli kendini yenilemektedir.²⁴

Kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayınlanan, şiddet içerikli, suça yönlendirmeye meyilli, kriminal şahısları rol-model olarak benimseten, ticari amaç güden dizi, film gibi yayınların özellikle aile tarafından çocukça izlenmesinin önüne geçilmelidir. Özellikle ana haber bültenlerinde şiddet olaylarının, cinayetlerinin en ince detaylarına kadar anlatılması, görüntülerinin yayınlanması çocuklar açısından olumsuz etki doğurabilmektedir. Yapılan bir araştırmada, Ankara Keçiören İslahevinde kalan çocukların %75'inin şiddet içerikli dizi ve filmler izlemeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.²⁵ Bu sebeple söz konusu yayınların da revize edilmesi gerekmektedir.

Boş zamanların değerlendirilmesi olgusu yalnızca internet ve televizyon bağlamında kalmamalıdır. Yaşanılan muhitte çocuğun gelişimine yararlı olabilecek ve çocukların ücretsiz olarak yararlanabileceği eğlence, tiyatro, sinema, eğitim alanlarının kurulması da boş zamanların etkin bir biçimde değerlendirilmesini sağlayabilecek, çocukların suç ortamlarına kayması ihtimali azaltılabilecektir.

Spor, fiziksel yararlarının yanında psikolojik ve sosyal yönden de etkili yararları bulunmaktadır.²⁶ Bu nedenle çocuğun, aile, okul ve sosyal ortamında spora yönlendirilmesinin suçluluğun azaltılmasında etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Çocuklarda hobi kültürünün oluşturulması da boş zamanların olumlu şekilde değerlendirilmesini sağlayabilecektir. Hobiler, hem çocuğun yeteneklerini

²⁴ Selda İÇİN AKÇALI, **Çocuk ve Medya**, 4.bsk, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2015, s.131.

²⁵ Veysel KUNT, “Suç ve Çocuk”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s.91.

²⁶ Yağmur KOÇ / Yasemin KARAMAN-KEPENEKÇİ, “Ortaokul Ders Kitaplarında Gençliğin Korunması ve Spora Yönlendirilmesi Haklarına Yer Verilme Düzeyi”, **e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi**, C.II, S.3, Ankara, 2015, s.40.

keşfetmesine yardımcı olacak, hem de ilerde yönelmek istediği alanı belirlemesinin önünü açacaktır. Sanatsal faaliyetler, çocukların sosyokültürel seviyelerinin de yükselmesinde etkin rol oynayacaktır.

II. DİĞER FAKTÖRLER VE ÖNERİLER

Çocuklara karşı, soruşturma ve kovuşturma gibi yargı süreçleri ile cezaevi sonrası süreçte gerçekleştirilecek davranış biçimleri önem arz etmektedir. Çocukların yargılanma süreçleri istisnasız şekilde gizlilik esasıyla yürütülmelidir. Soruşturma aşamasında çocuğun ifadesi alınırken Çocuk Şube Müdürlüklerinde daimî olarak pedagog bulundurulmalıdır. Kanunda bu zorunluluk belirtilmiş olmasına rağmen, uygulamada genellikle pedagogun ifadeye çağırılmadığı görülmektedir.

Çocuk hakkında kovuşturma aşamasında pedagoglar tarafından düzenlenen Sosyal İnceleme Raporları, soruşturma savcılarının da görebilmesi açısından soruşturma aşamasında alınmalı ve maktu formlardan ziyade çocuğun sosyopsikolojik açıdan tanınması amacıyla daha detaylı şekilde düzenlenmelidir. Çocuk ceza mahkemelerinde çocuğun; detaylı sosyal inceleme raporları vasıtasıyla fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal anlamda her yönden değerlendirilmesi sağlanarak yargılama yapılmalıdır.²⁷ Ayrıca çocuğun yargılamada yıpranmaması adına yargılamanın kapsamlı şekilde ama en kısa sürede bitirilmesi amaçlanmalıdır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, ön ödeme, uzlaşma gibi yargılamaya girilmeden dosyanın kapatılmasına yönelik düzenlemelerin kapsamı, çocuklar açısından genişletilmeli, yargı dışına çıkarılan çocuk hakkında duruma uygun güvenlik tedbirleri uygulanmalıdır.²⁸ Kanada çocuk adalet sisteminde çocuklara verilen ceza seçenekleri; küçük suçlarda “*kınama*”, davranışlarını değiştirebilme ihtimali görülüyorsa “*yoğun destek ve denetim emri*”, “*bir programa dahil olma emri*”, “*ertelenmiş hapis cezası ve denetim emri*”, ciddi bir şiddet davranışı ve suçu mevcutsa

²⁷ Yağmur KOÇ-BAŞARAN, “Okullarda çocuğun suça sürüklenmesinin önlenmesi”, **Prof. Dr. Emine Akyüz’e Armağan**, Ed. Yasemin KARAMAN-KEPENEKÇİ ve Pelin TAŞKIN, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2018, s.247.

²⁸ Murat AYDIN, “Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Kurulmalıdır!”, **Çocuk(ça) Adalet – Tebliğler - 3. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali**, Ed. Adem SÖZÜER, C.I., 2015, s.72

“yoğun ıslahi gözetim ve denetim emri” seçenekleridir.²⁹ Kanada’da, idare edenlerin ve kanun koyucuların çocukları cezaevine gönderme odaklı cezalandırma sisteminden uzaklaştığı, söz konusu çocuk adalet sistemi vasıtasıyla ülkede çocuk suçluluğunun ciddi anlamda azaldığı görülmektedir.³⁰

Çocuk Koruma Kanunu md.5’e göre koruyucu ve destekleyici tedbirler danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.³¹ Yapılan araştırmalarda çocuğun aldığı eğitim ve ailesinin sosyoekonomik durumu arttıkça mahkemece çocuğa yönelik verilen koruyucu ve önleyici tedbirlerin azalmakta olduğu gözlemlenmiştir.³² Dolayısıyla verilecek olan koruyucu-destekleyici tedbirlerin verilmesinde önem arz eden sosyal inceleme raporlarının çocuk hakkında daha detaylı bilgi verecek şekilde hazırlanması gerektiği yine belirtilmelidir. Ayrıca SİR alınması, yalnızca 12-15 yaş aralığındaki çocuklar için değil tüm suça sürüklenen çocuklar için zorunlu hale getirilmelidir.

Çocukların suça yönlendirilmesinde etkin rol oynayan bireylerin söz konusu davranışlarının caydırıcı yaptırımlara bağlanması gerekmektedir. Buradaki birey kapsamına ebeveynler de dahildir.

²⁹ Almas JIWANI, “Mağdur ve Fail: Kanada’nın Çocuk Suçluluğuna Yaklaşımı”, Çev. Burcu DURSUN, *Çocuk(ça) Adalet – Tebliğler - 3. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali*, Ed. Adem SÖZÜER, C.I., 2015, s.706

³⁰ a.e., s.710.

³¹ “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu md.5;

(1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) **Danışmanlık tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) **Eğitim tedbiri**, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) **Bakım tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) **Sağlık tedbiri**, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına, 9503 e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.”, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, 02.12.2019

³² Sunay FIRAT / Yiğit İLTAŞ / Mete Korkut GÜLMEN, “Adana’da Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri”, *Adli Tıp Bülteni*, C.XXI, S.2, 2016, s.90.

Çocuğun kaldığı cezaevi-ıslahevi koşulları iyileştirilmelidir. Çocuk cezaevinde de olsa halen fizyolojik ve zihinsel olarak gelişme döneminde. Dolayısıyla çocuklar, yetişkinlerin kaldığı cezaevleri dışında ıslahevlerinde bulundurulmalı, eğitimlerine kaldıkları yerden devam etmelidirler. Toplumla uyumsuzluk yaşayan ve sapma davranışı gösteren çocuklara karşı, ıslah edici yöntemler uygulanmalı, sapma davranışlarını körukleyecek fiiller içerisinde girilmemelidir.

Hüküm giyen ve cezaevinde yatmış olan çocuğun, tahliye olduktan sonra tekrar suça karışma ihtimali oldukça yüksektir. Bu sebeple, tahliyeden sonra bireyler psikolojik ve sosyolojik açıdan denetime tabi tutulmalı ve belirli periyotlarla görüşmeler sağlanmalı, çocuğun uyum içerisinde tekrar topluma kazandırılması öncelikli amaç olmalıdır. Çocuk, tahliye sonrası dilediği zaman ücretsiz bir şekilde pedagog, sosyal hizmet uzmanı gibi devlet eliyle bu alanda görevlendirilmiş kişilerle görüşme imkânı bulabilmelidir.

Uluslararası alanda çocuklara yönelik uygulanan denetimli serbestlik programları genel olarak üç alandan oluşmaktadır. Koruyucu ve önleyici programların uygulandığı erken uyarı alanı, ıslah edici özellikte uygulamaların mevcut olduğu psiko-sosyal müdahale alanı ve adli uygulamaların olduğu adli müdahale alanıdır. Türkiye’de uygulanan denetimli serbestlik modelleri içerisinde erken uyarı alanı bulunmamaktadır.³³

Damgalanmalarının da önüne geçmek açısından denetimli serbestlik sonrası suça sürüklenen çocuğun ailesiyle iletişim kurulmalı, psikolojik destek verilmeli, maddi imkansızlığı varsa gereken iş ve eğitim imkanları sağlanmalıdır.

³³ Zeki KARATAŞ, “Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, S.1, Rize, 2017, s.9.

III. ÇOCUKLARA YÖNELİK ÖNLEYİCİ BİR MÜDAHALE PROGRAMI: AGRESYON REPLASMAN EĞİTİMİ (A.R.E.)

A.Tanımı

Agresyon Replasman Eğitimi, çocukların yeterli seviyede sosyal gelişim sağlamada ve ahlaki muhakeme geliştirmelerine, öfke kontrol becerisi edinmelerine ve saldırgan davranışı minimal seviyeye indirmelerine yardım etmeye yönelik olarak uygulanan bilişsel davranışçı teori temelli ve çok bileşenli bir müdahale programıdır.³⁴ Arnold GOLDSTEİN tarafından geliştirilen; suça meyilli, saldırgan davranışlarda bulunan veya suç olgusuyla temas eden çocuklar için önde gelen psiko-eğitimsel bir yaklaşımdır.³⁵

B.Amaç ve Önemi

Yaptığımız çalışma kapsamında, çocukların kasten öldürmeye yönelik fiillerini gerçekleştirirken çoğunlukla haksız tahrik altında dürtüsel davrandığı ve öfke kontrol problemlerinin var olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple ülkemizde uygulama literatürü bulunmayan ve çocuk suçluluğuyla mücadelede söz konusu A.R.E. uygulamalarının yaygınlaşmasının yararlı olacağı düşünüldüğünden çalışmaya dahil edilmiştir.

Çocuk suçluluğu sadece ülkemizde değil tüm dünyada önem arz eden bir sorundur. Suça sürüklenmede; aile içi şiddet, ailede suça temas etmiş bireylerin var olması, sosyoekonomik eksiklikler, ilgi, denetim ve yetiştirmedeki yetersizlikler *psiko-sosyal etkenleri*; suça temas eden arkadaş çevresi, göç, eğitim hayatı gibi unsurlar *çevresel etkenleri*; doğumla alakalı sorunları, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı, zekâ seviyesi, cinsiyeti gibi unsurlar da *genetik ve biyolojik etkenleri* oluşturmaktadır.³⁶

³⁴ Fadime KAYA / Sevim BUZLU, “Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Önleyici Bir Müdahale Programı: Agresyon Replasman Eğitimi”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, C.VII, S.3, İzmir, 2016, s. 149.

³⁵ Mark AMENDOLA / Robert OLIVER. “Aggression Replacement Training Stands The Test Of Time”, **Reclaiming Child & Youth**, C.XIX, S.2, 2010, s. 47.

³⁶ KAYA / BUZLU, a.g.e., s.148.

Ülkemizde genelde çocuk suçluluğuyla mücadelede, suç sonrası ıslah edici çözümlere ve tedbirlere başvurulmaktadır. Agresyon Replasman Eğitimi ise çocuğun tüm gelişim döneminde uygulanabilir bir yöntem olduğundan suç oluşmadan önüne geçebilmeye imkân tanıyabilecek bir önleyici müdahale yöntemidir.

Agresyon Replasman Eğitimi, 1980’li yıllardan beri Amerika ve Avrupa’da şiddete meyilli ve şiddet davranışları gösteren çocuklara uygulanmaktadır. Cezaevi sonrası meslek edindirme, denetimli serbestlik gibi suç tekrarını önlemeye yönelik tedbirlerden ziyade, davranış yönlendirici, yeniden şekillendirici amaç taşıyan Agresyon Replasman Eğitimi’nin suçluluğu önleme üzerindeki etkinliği yapılan pek çok araştırmayla kanıtlanmış durumdadır.

Uygulama kapsamında; çocuğa yeni olumlu davranışlar kazandırmayı amaçlayan sosyal beceri eğitimi, dürtüsel davranmayı önlemeyi amaçlayan öfke kontrol eğitimi ve empati kurabilme becerisini geliştirmeyi hedefleyen ahlaki muhakeme eğitimi mevcuttur. Çocuk suçluluğunda özellikle göze çarpan hususların, öfke kontrolü problemi ve dürtüsel davranışlar olduğu dikkate alındığında Agresyon Replasman Eğitimi’nin suçluluğu önlemede etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Agresyon Replasman Eğitimi, mekânsal açıdan özel bir alan gerektirmeyen, okulda, evde, cezaevinde, ıslahevinde veya idari makamlarca kurulan tesislerde kolaylıkla uygulanabilen bir suç önleme aracıdır. Dolayısıyla şiddete meyilli veya suç olgusuyla temas etmiş çocuklara yönelik olarak bu yöntemin uygulanmasında yalnızca ilgili literatürün ve bilincin oluşturulması, bununla alakalı olarak personel eğitimlerinin de sağlanması gerekmektedir.

C.Eğitim Modülleri

Eğitim, haftada 3 gün olmak üzere 30 seanstan oluşmakta ve yaklaşık 10 hafta sürmektedir.³⁷ Haftada seçilen birinci gün sosyal beceri eğitimi, ikinci gün öfke kontrol eğitimi ve üçüncü ahlaki muhakeme eğitimi yapılmaktadır. Bu eğitime ilişkin

³⁷ a.e., s.149

süreler ve seanslar, ülkemizde okulların müfredatına entegre olacak şekilde revize edilmelidir.

1. Sosyal Beceri Eğitimi

Öfke kontrol problemi yaşayan, dürtüsel davranan, sapma davranışı gösteren çocuklara yönelik olarak bu eğitimde yeni sosyal beceriler öğretilmektedir. Doğal gelişim sürecinde, toplumsal uyum hareketlerinin toplum içerisinde öğrenilmesi gerekmektedir. Ancak çocuğun maruz kaldığı olumsuz ailevi ve çevresel faktörler, davranışlarının da bu yönde ilerlemesine sebebiyet verebilmektedir. Söz konusu sosyal beceri eğitiminin amacı da normal seyrinde öğrenilmesi gereken normal ve pozitif toplumsal uyum davranışlarının çocuğa öğretilmesidir.

Şiddet içeren davranışlardan uzak durma, ihbarda bulunma, zor konuşmalar için hazırlık, yardım etme, suçlayıcı ifadelerle baş etme, çevresel baskıyla baş etme, empati yapma, duygularını ifade etme, başarısızlığa karşı tepki, karşısındaki kişinin öfkesine yaklaşım becerileri haftanın bir günü tüm süreç boyunca çocuğa öğretilmektedir. Her hafta söz konusu 10 adet sosyal beceriden birinin eğitimi verilmekte; seanslar, role bürünme, modelleme, ev ödevleri ve başarılarla ilişkin geribildirimler gibi aktiviteleri de kapsamaktadır.³⁸

2. Öfke Kontrol Eğitimi

Şahsa karşı işlenen şiddet suçlarının faili olan çocukların genel itibarıyla öfke kontrol problemi yaşadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, öfke kontrol eğitimi önem arz etmektedir. Eğitim kapsamında, bireyin öfke karşısında kendine hâkim olması amacıyla belli bazı davranışlar öğretilmektedir.

Eğitimde; öfke kontrol eğitimi hakkında ön bilgilendirme, öfkenin uyarıları, belirtileri, ortaya çıkan öfkeyi kontrol etme davranışları, anımsatıcılar, önceden değerlendirme, öz-denetim, öfkeli hareket döngüsü, sosyal beceriyi uygulama ve öfke kontrol zincirini denetim altına alma, detaylı değerlendirme ve öfke kontrol zincirini bir bütün olarak göz önünde bulundurma becerileri tüm süreç boyunca

³⁸ KAYA / BUZLU, a.g.e., s.149.

öğretilmektedir.³⁹ Her hafta söz konusu 10 adet sosyal beceriden birinin eğitimi verilmekte; eğitimden kalan zamanda seanslar, role bürünme, modelleme, ev ödevleri ve başarılarla ilişkin geribildirimler gibi aktiviteler uygulanmaktadır. Ayrıca çocukların öfke deneyimleriyle alakalı olarak tuttıkları “Öfke Günlükleri” de bulunmaktadır.

3. Ahlaki Muhakeme Eğitimi

Ahlaki muhakeme eğitimi, Agresyon Replasman Eğitimindeki davranış biçimlendirici diğer modüllerden farklı olarak çocukların ahlaki anlamda toplumsallaşmalarını, başkalarının durumlarını anlama kabiliyetine sahip olmalarını, dürüst ve adil düşüncelerini, ahlaki toplumsal normları benimsemelerini, olumlu sosyokültürel anlayış oluşturmalarını, netice itibarıyla ahlaki anlamda olgunlaşmalarını hedeflemektedir.

Verimli şekilde yönetilecek bir ahlaki muhakeme eğitimi sonunda çocuk; karşılaştığı sorunlarda, karşısındaki kişinin bakış açılarından bakabilme, eşit şekilde ve adaletli olarak davranma, olgun kararlar alma yetenekleri kazanabilecektir.

4. (A.R.E.) Eğitiminin Dünya Geneline Sonuçları

Agresyon Replasman Eğitimi, ilk olarak 1986 yılında New York-Amerika Birleşik Devletleri’nde hırsızlık ve uyuşturucu-uyarıcı madde suçlarına temas etmiş 60 çocuk üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada oluşturulan üç gruptan ilkinde A.R.E programına dahil edilmiş, ikinci gruba kısa eğitimler verilmiş üçüncü gruba ise müdahale edilmemiştir. Araştırma sonucunda, A.R.E. programına dahil edilen çocukların, on sosyal beceriden dördünü öğrendiği ve diğer kontrol gruplarına göre daha az dürtüsel davranış gösterdiği tespit edilmiştir.⁴⁰

Yine Washington-Amerika Birleşik Devletleri’nde 1999-2001 yılları arasında suça sürüklenen çocuklardan 960’ı A.R.E. programına dahil edilmiş, kontrol grubu olan 862 çocuk ise dahil edilmemiştir. Eğitim sonrası 12 ay boyunca izlenen

³⁹ KAYA / BUZLU, a.g.e., s.149.

⁴⁰ Arnold P. GOLDSTEIN / Barry GLICK, “Aggression Replacement Training: Curriculum and Evaluation”, **Simulation & Gaming**, C.XXV, S.1, Mart 1994, s.24-25.

çocuklardan A.R.E. programına dahil edilenlerin, kontrol grubuna kıyasla tekrar suça karışma oranlarının gözle görülür biçimde düşük olduğu sonucuna varılmıştır.⁴¹

Keza Rusya’da da okul ve sosyal kurumlarda öğrenim gören 32 çocuğa A.R.E. programı uygulanmıştır. A.R.E. programı sonucunda hem deney grubunda hem de kontrol grubunda sosyal becerilerde artış görüldüğü, olumsuz davranışların azaldığı gözlemlenmiştir. Kontrol grubundaki azalışın sebebi, deney grubunda eğitilen çocukların bu grubu etkilemesi ve kontrol grubunun difüzyona uğramasına bağlanmaktadır.⁴²

Netice itibarıyla, Agresyon Replasman Eğitimi’nin suça sürüklenme ihtimali bulunan çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar üzerinde önemli etkilerinin olduğu, programa dahil edilen çocukların sosyal beceriler kazandığı, öfke kontrolünü sağlayabildiği, ahlaki muhakemesinin güçlendiği yapılan çalışmalarla da kanıtlanmıştır.

Suçun işlenmesinden önce doğrudan veya suç gerçekleşikten sonra tekrar edilmesini önleme amacıyla, söz konusu eğitim programının ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili diğer idari kurumlar vasıtasıyla literatürünün oluşturulması, uygulama alanlarının geliştirilmesi, toplumun bu alanda bilinçlendirilmesi ve gerekirse çocukların temel eğitim müfredatına dahil edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

⁴¹ Robert BARNOSKI, “Washington State’s Implementation of Aggression Replacement Training for Juvenile Offenders: Preliminary Findings”, (Çevrimiçi) http://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/787/Wsipp_Washington-States-Implementation-of-Aggression-Replacement-Training-for-Juvenile-Offenders-Preliminary-Findings_Full-Report.pdf, 28.12.2019

⁴² Roman KOPOSOV / Knut Kornelius GUNDERSEN / Frode SVARTDAL, “Efficacy of Aggression Replacement Training among children from North-West Russia”. **International of Journal of Emotional Education**, C.VI, S.1, Nisan 2014, s.21,22.

SONUÇ

Toplumlardaki suçluluk olgusunun temelinde çocukluk dönemi yatmaktadır. Sadece çocuk suçluluğunun değil yetişkin suçluluğundaki en önemli sebep genellikle sağlıklı çocukluk dönemidir. Bu sebeple; sürekli gelişen, değişen ve suçluluğun her geçen gün arttığı günümüz dünyasında çocuk suçluluğunun önlenmesi, devletler açısından öncelikli olarak ele alınmalıdır.

Çocuğun gelişme döneminde maruz kaldığı travmalar, şahit olduğu şiddet davranışları, rol-model olarak gördüğü olumsuz örnekler, eksik eğitim, parçalanmış aileye sahip olma, düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel düzey gibi etkenler suça sürüklenmede büyük rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, İstanbul'daki Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde faili çocuk olan, teşebbüs aşamasında kalanlar da dahil olmak üzere öldürme suçlarını konu alan (TCK md.81 ve 82), 2015-2019 yılları arasında kesinleşmiş, mahkumiyete ve ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilen dava dosyaları kriminolojik olarak incelenmiş olup çocuk suçluluğunun altında yatan nedenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

İstanbul'daki Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinden söz konusu kıstaslar dahilinde veri toplama amacıyla oluşturulan formda; mahkeme bilgileri, çocuğun ismi, doğum tarihi, doğum yeri, suç tarihinde ikamet yeri, nüfusa kayıtlı olduğu yer, uyruğu, cinsiyeti, suç tarihinde mesleği, eğitim durumu, suç geçmişi, suç öncesi gelir durumu, psikolojik rahatsızlık mevcudiyeti, madde kullanımı, suçun kaç kişiyle birlikte işlendiği, suça sürüklenen çocuğun sıfatı (fail, azmettiren, yardım eden), sosyal inceleme raporu, maktul/mağdura yakınlık, maktul/mağdurun doğum tarihi, cinsiyeti, suç aleti, suç tarihi, suç motivasyonu ve verilen ceza bölümleri yer almaktadır.

Adalet Komisyonları kanalıyla Hakimler Savcılar Kurulu'ndan alınan izin doğrultusunda, kişisel verilerin gizliliğine uyularak, İstanbul genelindeki toplam 5 mahkemeden veri toplanmıştır. Dosya kapsamında genel itibarıyla; kasten öldürme/teşebbüs suçunun motivasyonunun tespiti için soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki ifadeler, gerekçeli karar, suça sürükleyen temel nedenlerin belirlenmesi

bakımından sosyal inceleme raporları, adli tıp raporları incelenmiştir. Sosyal inceleme raporu alınmayan dosyalarda ise, farklı evraklar (iş, geliri, kardeş sayısı vs. için kolluk ifadesi, sorgu tutanağı gibi) incelenerek kısmi de olsa veri temini sağlanmıştır.

Çalışmanın temel amacı, suç oluşmadan suçun önlenmesinin sağlanmasıdır. Bu bağlamda, Risk Odaklı Suç Önleme uygulamaları ve bu uygulamalardan biri olan Agresyon Replasman Eğitimi ele alınmıştır. Risk Odaklı Suç Önleme programları, suça sürükleyebilecek risklerin tespit edilmesi suçu oluşmadan önlemeyi amaçlayan uygulama süreçleri olarak ifade edilmektedir. Erken yaşlarda çocuğun çevresel faktörlerinin olumlu yöne çekilmesi, suça sürüklenmede önemli bir koruyucu etken oluşturacaktır. Suçun devletler ve toplumlar açısından mali boyutunun büyüklüğü de risk odaklı suç önleme uygulamalarının etkin biçimde uygulanması gerekliliğini doğurmaktadır.

Yapılan filtrelemede belirlenen araştırma kriterlerini karşılayan, mahkeme kalemlerinde veya arşivde mevcut 84 dosya olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hakkında mahkûmiyet veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilen 89 çocuk bulunmaktadır.

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya öldürmeye teşebbüs eden teşebbüs suçuna karışan çocukların sayısı yaşa göre değişiklik arz etmektedir. Söz konusu suça dahil olan çocukların büyük çoğunluğu 15 yaşını doldurmuş çocuklardan oluşmaktadır. 12-15 yaş aralığındaki çocukların 15-18 yaş aralığındaki çocuklara kıyasla daha az öldürme suçlarına dahil oldukları, 12 yaşın altındaki çocukların ise çok nadir olarak bu suçu işledikleri tespit edilmiştir. Suçu en çok işleyen çocukların yoğun olarak 17 yaşında olduğu görülmektedir.

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden çocukların büyük bir çoğunluğunun Küçükçekmece ilçesinde ikamet ettiği, bu ilçeyi sırayla Fatih, Bağcılar, Pendik, Bahçelievler ve Esenler ilçesinin izlediği görülmektedir. Ayrıca söz konusu suçu işleyen çocukların büyük bir kısmı Avrupa yakasında ikamet etmektedir.

İdari kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kuruluşlar vasıtasıyla getto-gecekondu bölgelerinin refah düzeyini yükseltebilecek programlar uygulanmalıdır. Bu bölgelerde ikamet eden bireylerin sosyoekonomik düzeylerini yükseltmek amacıyla maddi yardımlar sağlanmalı, iş imkanları oluşturulmalıdır. Keza bu bölgelerde yaşayan çocukların boş vakitlerini değerlendirebileceği, spor yapabileceği, eğitici öğretici faaliyetlerin de dahil edilebileceği ücretsiz kullanıma açık tesisler yaratılmalıdır.

Suçta sürüklenen çocukların %27'sinin çevresinde ve ailesinde daha önceden suça karışan bireylerin olduğu görülmüştür. Çevre, çocuğun suça sürüklenmesinde en önemli faktörlerden biridir. Çocuklar, kriminal zihinlerle doğmamaktadır. Çevresindeki olumsuz etkenler vasıtasıyla çocuk suça sürüklenmektedir. Dahil olunan yanlış arkadaş grupları, çocuğun gördüğünü yapmasına sebep olmakta ve onları potansiyel birer suçlu haline getirmektedir. Aile, çocuğun arkadaş çevresini takip ve kontrol etmeli, çocuğunun yanlış arkadaş gruplarına dahil olduğunu gören ebeveynler, çocuğu söz konusu gruptan uzaklaştırmak için gereken girişimlerde bulunmalı, gerekirse ikamet yeri değişikliği sağlamalıdır.

Suçta sürüklenen çocukların ailelerinin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'a göç etmiş olduğu görülmektedir. Suça sürüklenmede göçün etkilerini değerlendirme bakımından çocuğun nüfusa kayıtlı olduğu iller incelendiğinde suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğunun Diyarbakır nüfusuna kayıtlı olduğu, bunu da Batman ve Mardin illerinin izlediği görülmektedir. Düşük sosyoekonomik seviyeye sahip ve büyük şehre göç eden ailelerin çocuklarının suça sürüklenme ihtimallerinin daha yüksek olduğu çalışmada göze çarpmaktadır.

Kasten öldürme fiilini gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye teşebbüs eden çocukların büyük bir çoğunluğunun ilköğretim 6-8.sınıflardan terk olduğu, yalnızca %24,7'sinin suç tarihinde öğrenci olduğu görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların %75,3'ünün temel eğitimini terk etmiş olması göze çarpmaktadır. Çocukların genelde ilköğretim 8.sınıf ve lise 1.sınıfta eğitimlerini noktalamış olması, ilköğretim ile lise geçişlerinde uyum sorunlarını akla getirmektedir.

Çocukların temel eğitimleri, devletin kontrolü altında ve alınacak olan izinler doğrultusunda faaliyet gösterecek kurumlar vasıtasıyla planlı olarak verilmelidir. Günümüzde izinsiz ve plansız şekilde temel eğitim, din eğitimi, Arapça eğitimi gibi eğitimler veren vakıf, dernek veya tarikat-cemaat gibi yapıların mevcut olduğu, hatta bu oluşumların okullarının ve yatılı yurtlarının bulunduğu görülmektedir. Eğitimin mevcudiyetinden ziyade niteliği önem arz etmektedir.

Sürekli değişiklik yapılan eğitim programları çocukların uyum problemi yaşamalarına sebep olabilmektedir. Uluslararası standartlara uygun şekilde müfredat düzenlemeleri yapılmalı, eğitim verecek olan eğitim-öğretim personelinin de buna uygun şekilde uzmanlaşması sağlanmalıdır. Öğretmenler, çocuklara yönelik adımlarını, ileride çocuğun yaşantısını ciddi anlamda etkileyebileceği düşüncesiyle atmalıdır. Bu sebeple, öğretmenlerin sayısından ziyade, niteliklerinin artırılması gerekmektedir. Okullarda disiplin cezası anlamında, sözlü ve fiziksel şiddet yerine daha yararlı olabilecek yaptırımlar gerçekleştirilmelidir. Okullarda yeterli denetimin sağlanması adına sınıf içerisinde kamera sistemleri yerleştirilmesi yararlı olabilecektir.

Temel eğitimini yarıda kesen çocukların aileleriyle ve çocukla, pedagog ve sosyolog eşliğinde görüşülerek çocuğun okula dönmesinin önemi anlatılmalı ve eğitimine devam etmesi için teşvik edilmelidir. Maddi sebeplerle okulu bırakmak zorundan kalan çocuğun ailesine ilgili kurumlar vasıtasıyla yardım eli uzatılmalı ve eğitim masrafları karşılanmalıdır.

Çocukların %71,9'unun suç tarihinde düzenli-düzensiz çeşitli işlerde çalışmaktadır. Göç sonrası veya ailesinin parçalanmasından sonra eğitimine son verip çalışmaya başlayanlar olduğu gibi, eğitimiyle beraber çalışanlar da mevcuttur. Mesleklerin ve gelirlerin düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırma konusu suça sürüklenen 89 çocuğun yaklaşık üçte birinin daha önceden farklı bir veya birden fazla suça dahil olduğu tespit edilmiştir. Suça bir kez temas eden çocuğun tekrar ve daha ağır suçlara yönelme riskinin yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukluk döneminde bağımlılık yapıcı madde kullanımıyla suça sürüklenme ihtimali doğru orantıdadır. Suça sürüklenen %28,2'sinin sigara kullandığı, %22,4'ünün uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığı, %4,5'inin alkol kullandığı yani toplamda %55,1'inin bağımlılık yapıcı madde kullanımı olduğu görülmektedir.

Çocukların %14,6'sının kollarında faça olarak tanımlanabilecek kesi izleri ve dövmeleler mevcuttur.

Çocuk suçluluğunun pek çok nedeni olmakla birlikte, ailevi faktörler bu nedenlerin en etkilisini teşkil etmektedir. Ailenin; sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve kültürel anlamda çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda farklı kriminal odak noktalarına yönelme ihtimali artmaktadır.

Çocukların babalarının meslekleri genel itibarıyla kahvehane çalışanı, inşaat işçisi, tekstil işçisi, pazarcı gibi işlerdir. Ayrıca suça sürüklenen çocukların annelerinin oldukça büyük çoğunluğunun ev hanımıdır.

Suça sürüklenen çocukların babasının %17,4'ünün okuma-yazma bilmediği, %41,3'ünün ilkököl veya ortaokul mezunu olduğu, %8,7'sinin lise mezunu olduğu, %2,2'sinin lisans mezunu olduğu, %30,4'ünün ise eğitim durumu tespit edilemeyen okur-yazar olduğu tespit edilmiştir. Annelerinin ise %38,3'ünün okuma-yazma bilmediği, %36,2'sinin ilkököl veya ortaokul mezunu olduğu, %4,2'sinin lise mezunu olduğu, %21,3'ünün ise eğitim durumu tespit edilemeyen okur-yazar olduğu görülmüştür. Eğitim durumlarına bakıldığında, lise ve üzeri düzey eğitim alan ebeveyn sayısının dikkate değer şekilde az olduğu göze çarpmaktadır.

Suça sürüklenen çocukların ailesindeki çocuk sayısının tespitine yönelik veri temininde, çocukların %39,2'sinin 6 ve daha fazla çocuklu aileye mensup olduğu, %71,6'sının ise 4 ve daha fazla çocuklu aileye mensup olduğu görülmüştür.

Aile yapısı tespit edilebilen, kasten öldürmeye yönelik fiil gerçekleştiren çocukların %42,6'sının parçalanmış aile yapısına sahip olduğu, yine büyük çoğunluğunun düşük sosyoekonomik seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Bu bağlamda, idari kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları eliyle yapılacak olan bilgilendirme programlarıyla, ailelerin her anlamda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Seminerler, el broşürleri, kamu spotları, bilgilendirici geniş kapsamlı yayınlar vasıtasıyla yaygın bir şekilde bilgilendirme önerilmektedir. Ayrıca yetkili makamlar eliyle, “aile danışmanı” kurumu oluşturulması, her aileye bu kapsamda bilgi aktarımı sağlanması, parçalanmış aile yapılarının idari makamlar vasıtasıyla takip edilmesi, periyodik olarak bilgilendirme ziyaretlerinde bulunulmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmada, maktul/mağdurun da nitelikleri kriminolojik açıdan değerlendirilmiştir. Mağdur/maktullerin %36,5’inin çocuğun muhitten husumetli olduğu kişilerden oluştuğu, %31,8’inin daha önce çocuk tarafından tanınmadığı, %12,9’unun ise suça sürüklenen çocukla kan bağı olduğu görülmüştür. Yine maktul/mağdurların büyük çoğunluğunun çocuk yaşıta olduğu verisine ulaşılmıştır. Maktul/mağdurların %94,1’inin erkek olduğu, %5,9’unun ise kadın olduğu, suçun işlenmesinde kullanılan suç aleti olarak birinci sırada (%75) bıçak, ikinci sırada (%19) tabanca, diğer olaylarda da molotof, tornavida, çanta askısı, fare zehri gibi silahlar kullanıldığı görülmüştür.

Kasten öldürmeye yönelik fiillerin çoğunlukla; fiili saldırıya tepki, hakarete tepki, aile bireylerine yönelik saldırıya tepki olarak işlendiği ve çoğu olayda suçun teşebbüs aşamasında kaldığı görülmektedir. Öfke kontrol problemi sebebiyle suça dönük dürtüsel davranışların gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır. Keza dava dosyalarında verilen hükümlerin %56,7’sinde haksız tahrik indirimi uygulanmıştır. Gerçekleşen fiillerin büyük çoğunluğunun tahrik altında dürtüsel davranışla gerçekleştiği görülmektedir.

Çocuklar, kasten öldürmeye yönelik fiillerinin genellikle haksız tahrik altında ve dürtüsel davranışla gerçekleştirildiği görülmekte ülkemizde uygulama literatürü bulunmayan ve çocuk suçluluğuyla mücadelede Agresyon Replasman Eğitimi uygulamalarının yaygınlaşmasının yararlı olacağı düşünüldüğünden çalışmaya dahil edilmiştir.

Agresyon Replasman Eğitimi içeriğinde; çocuğa yeni olumlu davranışlar kazandırmayı amaçlayan sosyal beceri eğitimi, dürtüsel davranmayı önlemeyi amaçlayan öfke kontrol eğitimi ve empati kurabilme becerisini geliştirmeyi amaçlayan ahlaki muhakeme eğitimi bulunmaktadır.

Suçun işlenmesinden önce doğrudan veya suç gerçekleşikten sonra tekrar edilmesini önleme amacıyla, söz konusu eğitim programının ülkemizde idari kurumlar vasıtasıyla literatürünün oluşturulması, uygulamasının yaygınlaştırılması, toplumda bilinçlendirme sağlanması ve A.R.E. eğitimlerinin temel eğitim müfredatına dahil edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Çocukların genelde boş zamanlarını geçirdiği internet ve sosyal medyada, şiddet içerikli ve suç teşkil eden fiillere şahit olabilmektedir. Bu mecrada da yine ailenin, kontrolü ve denetimi önem arz etmekte, çocuğun internet kullanımına yönelik önlemler (internet aile filtresi vs.) alması ve kullanıma yönelik olarak bilinçlendirme yapması gerekmektedir. Şiddet içerikli, suça yönlendirmeye meyilli, ticari amaçlı, kriminal şahısları rol-model olarak lanse eden, dizi, film gibi yapımların da çocuk tarafından izlenmesini engellenmelidir. Çocukların hobi edinmesinin sağlanması, yaşanılan bölgede çocuğun gelişimine yararlı olabilecek ve çocukların ücretsiz olarak yararlanabileceği eğlence, tiyatro, sinema, eğitim tesislerinin oluşturulması da boş zamanların etkin bir biçimde değerlendirilmesini sağlayabilecek, çocukların suç ortamlarına yönelmesi kısıtlanabilecektir.

Bunların haricinde, çocuk yargılamalarının istisnasız gizlilik esasıyla yapılmalı, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki Çocuk Şube Müdürlüklerinde daimi olarak pedagog bulundurulmalı, Sosyal İnceleme Raporlarının daha detaylı ve düzenli şekilde soruşturma aşamasında alınmalı, yargılamaların kapsamlı ancak en kısa sürede bitirilmesine dikkat edilmeli, çocukların suça yönelmesinde etkin rol oynayan kişilere caydırıcı yaptırımlar öngörülmalı, çocukların cezaevinde değil eğitim öğretim faaliyetlerini de görebilecekleri ıslahevinde kalmaları sağlanmalı, çocukların kaldığı ıslahevi koşulları iyileştirilmeli, tahliyeden sonra çocuk denetime tabi tutulmalı, tekrar topluma kazandırılması adına girişimlerde bulunulmalı, damgalanmaları engellemek adına ailesiyle iletişim halinde olunmalıdır.

Toplumsal güvenin tesis edilebilmesi, suçluluğun azalması ile mümkün olabilecektir. Toplumsal güven ortamının tesis edilmesi, sürdürülebilir bir toplumun ilk şartıdır.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün de söylediği gibi; *"Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir."*

KAYNAKÇA

- ACAR, Gülşah /
DEMİR, Aynur /
GÖRMEZ, Dicle /
KESER, İlkey:
“Aile Ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi”,
**Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, Ankara, 2005,
s.651-656.
- ADAK, Nurşen:
**Değişen Toplumda Değişen Aile
(Sosyolojik Araştırmalar)**, 3.bsk, Ankara,
Siyasal Kitabevi, 2018.
- AFŞİN, Rabia /
ÖĞRETİR ÖZÇELİK, Ayşe Dilek:
“Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça
Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları
Anne Ve Baba Tutumları ile Ebeveyn
Bağlanma Stilllerinin Karşılaştırılarak
İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler
Dergisi**, C.XVII, S.66, 2018, s.384-400.
- AKALIN, Nejat:
“Çocuğun Suça İtilmesinde Toplumsallaşma
Öğelerinin Etkisi”, **I. İstanbul Çocuk
Kurultayı Bildiriler Kitabı**, Ed. Mustafa
Ruhi ŞİRİN - Sevgi USTA SAYITA, İstanbul,
İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları, 1999
- AKYÜZ, Gamze /
YÜCEL BEYAZTAŞ, Fatma /
KUĞU, Nesim /
ANALAN, Enver /
DOĞAN, Orhan:
“Suç İşledikleri İddiasıyla Muayeneye
Gönderilen Çocuk ve Ergenlerde Sosyo-
demografik ve Klinik Özelliklerin
Değerlendirilmesi”, **Adli Tıp Bülteni**, C.V,
S.2, Mersin, 2000, s.70-75.

ALİAĞAOĞLU, Alpaslan:

Balıkesir Şehrinde Suçlar: Coğrafi Bir Yaklaşım, Ankara, Detay Yayıncılık, 2007.

ALTAN, Mehmet:

Kent Dindarlığı, 6.bsk, İstanbul, Timaş Yayınları, 2011.

ALTUNBAŞ, Ufuk:

“İstanbul’da Suça Sürüklenen Çocukların Yaşadığı Mahallelerde Arazi Değerleri”, **Planlama Dergisi**, C. XXIV, S.3, İstanbul, 2014, s.182-188.

AMENDOLA, Mark /
OLİVER, Robert

“Aggression Replacement Training Stands The Test Of Time”, **Reclaiming Child & Youth**, C.XIX, S.2, 2010, s. 47-50.

ARAL ERKAN, Füsun:

“Kriminolojide Çocuğun Psiko-Sosyal Gelişimi Açısından Dokunmanın Önemi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, S.1-4, İstanbul, 1988-1990, s.145-151.

ARTUK, Mehmet Emin /
ALŞAHİN, Mehmet Emin:

Kriminoloji, 2.bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.

ARTUK, Mehmet Emin /
GÖKÇEN, Ahmet /
ALŞAHİN, Mehmet Emin /
ÇAKIR, Kerim:

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. bsk, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.

ATAV, Nephan:

“Şahsiyetin Gelişiminde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerin Etkileri”, **Aile**

Yazıları 3; Birey, Kişilik ve Toplum, S.5/3,
Ankara, 1991, s.16-29.

AVCI, Müjdat:

“Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı
Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla
İlişkisi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.XV, S.1,
2011, s.121-140.

AYDIN, Murat:

“Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri
Kurulmalıdır!”, **Çocuk(ça) Adalet –
Tebliğler - 3. Uluslararası Suç ve Ceza Film
Festivali**, Ed. Adem SÖZÜER, C.I., 2015,
s.51-73

BAĞIŞ, Radiye Canan:

“Çocukları Suça Sürükleyen Çevresel
Nedenler: Sosyal Bağ ve Sosyal Öğrenme
Teorileri Işığında Bir Değerlendirme”,
Humanitas, C.VII, S.14, Tekirdağ, 2019, s.
203-221

BAL, Hüseyin:

Çocuk Suçluluğu, Isparta, Fakülte Kitapevi,
2004.

BARNOSKI, Robert:

“Washington State’s Implementation of
Aggression Replacement Training for
Juvenile Offenders: Preliminary Findings”,
(Çevrimiçi) [http://www.wsipp.wa.gov/Report
File/787/Wsipp_Washington-States-
Implementation-of-Aggression-Replacement-](http://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/787/Wsipp_Washington-States-Implementation-of-Aggression-Replacement-)

Training-for-Juvenile-Offenders-Preliminary-Findings_Full-Report.pdf, 28.12.2019

BBC News Türkçe

“Mavi Balina oyunundan kurtulanlar anlatıyor: 'Sanal ölüm tuzağı’”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/41281200>, 16.12.2019.

BİLİCİ, İbrahim Ethem:

“İnformel Öğrenme, Çocuk Ve Suç Olgusu”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, S.36, 2016, s.55-78.

CANATAN, Kadir /
YILDIRIM, Ergun:

Aile Sosyolojisi, 7.bsk, İstanbul, Açılım Kitap Yayınevi, 2017.

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide:

Ceza Muhakemesi Hukuku, 16.bsk., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2019.

DEMİRAY, Nebahat:

“Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme Ve Aile Yapıları (Samsun İlkadım Ve Canik İlçeleri Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2018,

DEMİRBAŞ, Timur:

Kriminoloji, 6.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.

ERÇETİN, Şefika Şule:

Çocuk ve Suç, Ankara, Hegem Yayınları, 2006.

ERGENÇ, Sedat /

AYDIN, Hakan:

“Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü”, **Denetim Dergisi**, S.3, Ankara, 2009, s.73-78.

FIRAT, Sunay /

İLTAŞ, Yiğit /

GÜLMEN, Mete Korkut:

“Adana’da Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri”, **Adli Tıp Bülteni**, C.XXI, S.2, Mersin, 2016, s.86-92.

GOLDSTEIN, Arnold P. / GLICK, Barry

“Aggression Replacement Training: Curriculum and Evaluation”, **Simulation & Gaming**, C.XXV, S.1, Mart 1994, s.9-26.

GÖNÜLTAŞ, M. Burak /

KELEBEK, Görkem:

“Metropollerde Önemli Bir Realite: Göç, Çocuk Suçluluğu Ve Sosyal Hizmet Odağında Çözüm Önerileri”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, S.2, Rize, 2017, s.141-155.

HAKERİ, Hakan / ÜNVER, Yener:

Ceza Muhakemesi Hukuku, 17.bsk, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

İÇİN AKÇALI, Selda:

Çocuk ve Medya, 4.bsk, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2015.

İSTANBUL VALİLİĞİ:

“Nüfus Bakımından Türkiye’nin En Büyük Kenti: İstanbul”, (Çevrimiçi)
<http://www.istanbul.gov.tr/nufus-bakimindan-turkiyenin-en-buyuk-kenti-istanbul>, 09.04.2019.

JIWANI, Almas:

“Mağdur ve Fail: Kanada’nın Çocuk Suçluluğuna Yaklaşımı”, Çev. Burcu

DURSUN, **Çocuk(ça) Adalet – Tebliğler - 3. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali**, Ed. Adem SÖZÜER, C.I., 2015, s.695-710.

KALAYCI, Ahmet Rasim:

Tek Ebeveynli Aileler, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2011.

KARATAŞ, Zeki:

“Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, S.1, Rize, 2017, s.1-20.

KAYA, Fadime / BUZLU, Sevim:

“Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Önleyici Bir Müdahale Programı: Agresyon Replasman Eğitimi”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, C.VII, S.3, İzmir, 2016, s. 148–151.

KIZMAZ, Zahir:

“Öğrenim Düzeyi Ve Suç: Suç- Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.XIV, S.2, Elazığ, 2004, s.291-319.

KIZMAZ, Zahir:

“Suç Nasıl Önlenebilir? Bütüncül Bir Model Gereksinimi”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.46, Van, 2019, s. 285-307.

KIZMAZ, Zahir / BİLGİN, Rıfat:

Cezaevi Müdavimleri: İnatçı Suçlular, Ankara, Orion Yayınevi, 2006.

- KIZMAZ, Zahir / BİLGİN, Rıfat: “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.IX, S.32, 2010, s.269-311.
- KOÇ-BAŞARAN, Yağmur: “Okullarda çocuğun suça sürüklenmesinin önlenmesi”, **Prof. Dr. Emine Akyüz’e Armağan**, Ed. Yasemin KARAMAN-KEPENEKÇİ ve Pelin TAŞKIN, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2018, s.241-252.
- KOÇ, Yağmur / KARAMAN-KEPENEKÇİ, Yasemin: “Ortaokul Ders Kitaplarında Gençliğin Korunması ve Spora Yönlendirilmesi Haklarına Yer Verilme Düzeyi”, **e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi**, C.II, S.3, Ankara, 2015, s.37-52.
- KUNT, Veysel: “Suç ve Çocuk”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s.91.
- ONUR, Bekir: **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2005.
- ÖZALP, Ahmet: “Çocuk Suçluluğu”, **Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilgiler**, Ed. Adem ÖCAL, Ankara, Pegem Akademi, 2015, s.95-120.
- ÖZEN, Şakir / ECE, Aydın / OTO, Remzi /

TIRAŞCI, Yaşar /
GÖREN, Süleyman:

International Journal of Law and Psychiatry, S.28, 2005, s.430-441.

ÖZGENÇ, İzzet:

Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

ÖZGÜR, Gönül /
YÖRÜKOĞLU, Gülten /
BAYSAN ARABACI, Leyla:

“Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, C.II, S.2, İzmir, 2011, s. 53-60

ÖZTÜRK, Candan /
KARAYAĞIZ, Gonca:

“Çocuk ve Televizyon”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, C.X, S.2, Erzurum, 2007, s.81-85.

ÖZTÜRK ÇOPUR, Ebru /
ULUTAŞDEMİR, Nilgün /
BALSAK, Habip:

“Çocuk ve Suç”, **Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, Ankara, 2005, s.120-124.

POLAT, Oğuz:

Adli Tıp, İstanbul, Der Yayınları, 2001.

POLAT, Oğuz:

Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, 4.bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

SİVRİ GÖKMEN, Hikmet:

“Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler”, **TMMOB İzmir 2. Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2013, s.821-823.

SOKULLU-AKINCI, Füsün:

Kriminoloji, 13.bs., İstanbul, Beta Basım, 2018.

SUTHERLAND, Edwin H./
CRESSEY, Donald R.

Principles of Criminology, U.S.A.,
Lippincott Company, 1960.

TAŞ, Barış / AKÇA, Fatih:

“Coğrafi bakış açısıyla Ödemiş şehrinde
kişiye karşı işlenen suçlar”, **Türk Coğrafya
Dergisi**, S.64, İstanbul, 2015, s.61-68.

TBMM Araştırma Komisyonu:

**Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden
Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz
Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve
Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu
Etkileyen Etkenlerin Saptanması
(Araştırma Raporu)**, Ankara, TBMM
Basımevi, 2007.

TEKİN, Uğur:

“Çocuk Yargılamasında Avrupa’daki Yeni
Uygulamalar”, **Çocuklar ve Suç – Ceza**, Ed.
Yener ÜNVER, Ankara, Seçkin Yayıncılık,
2005.

TEZCAN, Mahmut:

Çocuk Sosyolojisi, 2.bsk, Ankara, Anı
Yayıncılık, 2012.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin:

**Çocukların Korunmasına İlişkin
Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk
Hukuku**, Ankara, Başbakanlık Aile
Araştırma Kurumu Yayınları, 1991.

TOPÇUOĞLU, Tuba:

“Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-
odaklı) Suç Önleme”, **KMÜ Sosyal ve
Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S.16 (Özel
Sayı I), 2014, s.217-226

TOR, Hacer:

“Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü”, **Suçla
Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve
Denetimli Serbestlik**, Ed. Adem SOLAK,
Ankara, Hegem Yayınları, 2008, s.49-61.

TOR, Hacer:

“Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Boyutları”,
Zeitschrift für die Welt der Türken, C.II,
S.2, 2010, s.25-42.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU

“İstatistiklerle Çocuk”, (Çevrimiçi)
[http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.
do?id=30708](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708), 25.08.2019

TÜTÜNCÜLER, Akın /
KARAGÖZ, Y. Mustafa /
DEMİRÇİN, Sema /
ATILGAN, Mehmet:

“Matruşka: Göç, İstismar, Eğitim Eksikliği,
Negatif Ailesel Faktörler Ve Çocuk
Suçluluğu”, **Adli Tıp Bülteni**, C.XIII, S.3,
2008, s.97-105.

ULUĞTEKİN, Sevdâ:

**Hükümlü Çocuk ve Yeniden
Toplumsallaşma**, Ankara, Bizim Büro
Yayınları, 1991.

UNICEF

“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”,
(Çevrimiçi)
[https://www.unicef.org/turkey/çocuk-
haklarına-dair-sözleşme](https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme), 05.08.2019.

ÜNSAL, Artun:

Kan Davası, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995.

ÜNVER, Mustafa /
BAKIRTAŞ, İbrahim:

“Suçun Ekonomik Analizi: Genel Bir Değerlendirme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.20, Nisan 2008, s.35-56.

VALOIS, Robert F. /
ZULLIG, Keith. J.:

“Life Satisfaction and Violent Behaviors Among Middle School Students”, **Journal of Child and Family Studies**, C.XV, S.6, Aralık 2006, s. 695–707

YAVUZER, Haluk:

Çocuk ve Suç, 8.bsk, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1996.

YILDIZ, Zeki:

“Eğitim Düzeyi İle Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, S.38, Eskişehir, 2004, s.278-291.

YÖRÜKOĞLU, Atalay:

Gençlik Çağı, 7.bsk., İstanbul, Özgür Yayın-Dağıtım, 1990.

We Are Social

“2019 Türkiye İnternet Kullanım ve Sosyal Medya İstatistikleri”, (Çevrimiçi)
<https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>,
20.11.2019

Yararlanılan internet siteleri:

www.resmigazete.gov.tr

www.mevzuat.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.dergipark.org.tr

tez.yok.gov.tr

www.kazanci.com

www.tbmm.gov.tr

www.researchgate.net

www.adlitipbulteni.com

www.academia.edu

	ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİ - TEZ VERİ FORMU	
1	Mahkeme	
2	Esas ve Karar No	
3	SSÇ ismi	
4	Doğum Tarihi	
5	Cinsiyeti	
6	Uyruğu	
7	Doğum yeri	
8	Suç tarihinde ikamet yeri	
9	Suç tarihinde medeni durumu	
10	Suç tarihinde mesleği	
11	Suç tarihinde eğitim durumu	
12	Suç geçmişi	
13	Suç öncesi gelir durumu	
14	Suç öncesi psikolojik rahatsızlık mevcudiyeti	
15	Suç öncesi madde kullanımı	
16	Suçun kaç kişiyle birlikte işlendiği	
17	Suçta sürüklenen çocuğun sıfatı (fail, azmettiren, yardım eden)	
18	Sosyal İnceleme Raporu'nun değerlendirilmesi	
19	Öldürülen kişiye yakınlık	
20	Öldürülen kişinin doğum tarihi	
21	Öldürülen kişinin cinsiyeti	
22	Suç aleti	
23	Suç Tarihi	
24	Suç motivasyonu	
25	Aldığı ceza	